ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ

(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

Ομάδα συγγραφής:

Κυριακή Διαλησμά

Άρης Δρουκόπουλος

Ευαγγελία Κουτρουμπέλη

Γεράσιμος Χρυσάφης

Υπεύθυνοι για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΕΪΚΟΥ, Σύμβουλος

ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΚΛΑΒΑΣ, Μόνιμος Πάρεδρος

Επιτροπή κρίσης:

Αθανάσιος Βερτσέτης

Αγγελική Στασινοπούλου

Κώστας Σταύρου

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής :(Σοφία Χαπίδη-Τίνα Χρηστίδη)

Επιμέλεια: Σκούταρη Σπυριδούλα

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Κ. Διαλησμά - Α. Δρουκόπουλος
Ε. Κουτρουμπέλη - Γ. Χρυσάφης

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ (ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

Το εικονογραφικό υλικό και οι χάρτες του βιβλίου προέρχονται από εκδόσεις Μουσείων και Εκδοτικών Οίκων, τους οποίους το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί θερμά. Ιδιαιτέρως ευχαριστεί την Εκδοτική Αθηνών και το Νομισματικό Μουσείο Αθηνών.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑΙ

ΒΙΒΛΙΑ:1^{ο}, 3^{ο}

Βιβλίο 1

Δομή και περιεχόμενο

Το 1ο Βιβλίο αποτελείται από τις εξής ενότητες:

1. Προοίμιο (Κεφ. 1) Ο Θουκυδίδης δηλώνει ότι αντικείμενο της Ιστορίας του είναι ο Πελοποννησιακός πόλεμος, ο σπουδαιότερος πόλεμος στην Ελλάδα ως τότε.

2. «Αρχαιολογία» (Κεφ. 2-19) Αναφορά στην εξέλιξη της πολιτικής δύναμης στον ελληνικό χώρο από την εποχή του Μίνωα και του Τρωικού πολέμου. Η εξέλιξη στηρίζεται κυρίως στη θαλάσσια κυριαρχία και στον πλούτο που αυτή επιφέρει σε άρχοντες και πόλεις.

3. Μέθοδος (Κεφ. 20-23) Ο Θουκυδίδης περιγράφει τον τρόπο έρευνας και οργάνωσης του υλικού και το σκοπό της συγγραφής του.

4. «Κερκυραϊκά» (Κεφ. 24-55) Διαμάχη Κέρκυρας-Κορίνθου. Συμμαχία Αθηναίων-Κερκυραίων. Οργή Κορινθίων.

5. Αποστασία της Ποτείδαιας (Κεφ. 56-65) Οι Κορίνθιοι προκαλούν αποστασία της Ποτείδαιας, στη Χαλκιδική, συμμάχου των Αθηναίων. Οι Αθηναίοι πολιορκούν την πόλη.

6. Συνέδριο στη Σπάρτη (Κεφ. 66-88) Οι Κορίνθιοι κατηγορούν τους Αθηναίους για παραβίαση των Τριακονταετών σπονδών και

ζητούν από τους Σπαρτιάτες την κήρυξη πολέμου.

7. «Πεντηκονταετία» (Κεφ. 89-118) Ο Θουκυδίδης εξετάζει την αύξηση της Αθηναϊκής δύναμης στο χρονικό διάστημα από τους Μηδικούς πολέμους ως το συνέδριο της Σπάρτης και το φόβο που η αύξηση αυτή δημιουργεί στη Σπάρτη και τους συμμάχους της.

8. Β' Συνέδριο των μελών της Πελοποννησιακής συμμαχίας στη Σπάρτη (Κεφ. 119- 125) Με εισήγηση των Κορινθίων αποφασίζεται πόλεμος κατά των Αθηναίων.

9. Αναζήτηση πρόφασης πολέμιου (Κεφ. 126-146) Αιτιάσεις των Λακεδαιμονίων για το Κυλώνειο άγος και το Μεγαρικό ψήφισμα. Απαίτηση διάλυσης της Αθηναϊκής συμμαχίας. Πρώτος «πολεμικός» λόγος του Περικλή στους Αθηναίους.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαια 1-23

Περίληψη

Ο Θουκυδίδης, αφού στο Προοίμιο του έργου του (Κεφ. 1) δήλωσε ότι θεωρεί τον Πελοποννησιακό πόλεμο, —τον πόλεμο Πελοποννησίων και Αθηναίων, όπως τον αποκαλεί— ως τον πιο αξιόλογο απ' όλους όσους προηγήθηκαν, προχωρεί στην απόδειξη αυτής της θέσης συγκρίνοντας τον με τον Τρωικό και τους Μηδικούς πολέμους και συγχρόνως αναζητεί τις αιτίες για τις οποίες οι πρώτες ελληνικές κοινωνίες δεν είχαν τη δυνατότητα διεξαγωγής μεγάλων πολέμων: συνεχείς μετακινήσεις πληθυσμών, ληστείες, πειρατείες, πολιτική αστάθεια. Μετά τους Μηδικούς πολέμους η αυξανόμενη αντιζηλία μεταξύ Αθηναϊκής και Πελοποννησιακής συμμαχίας έφερε τις δύο πλευρές στο απόγειο της οικονομικής τους ανάπτυξης και της στρατιωτικής τους δύναμης (431 π.Χ)
Στο σημείο αυτό της αφήγησης ο Θουκυδίδης παρεμβάλλει τα κεφάλαια 20-23, στα οποία εκθέτει τις δυσκολίες της έρευνας για τα γεγονότα του παρελθόντος αλλά και της σχετικά πρόσφατης ιστορίας, εξηγεί τη μέθοδο που ο ίδιος χρησιμοποίησε για να είναι η ιστορική έρευνα όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστη και διαχωρίζει τις αιτίες του πολέμου σε φανερές (εξωτερικές, αφορμές και προσχήματα) και σε

αφανείς (εσωτερικές, βαθύτερες και πραγματικές).

Ο Αθηναίος Θουκυδίδης έγραψε την ιστορία του πολέμου μεταξύ Πελοποννησίων και Αθηναίων, πώς πολέμησαν μεταξύ τους. Άρχισε να γράφει μόλις ξέσπασε ο πόλεμος, επειδή προέβλεψε ότι θα είναι ο μεγαλύτερος και ο σπουδαιότερος απ' όλους τους παλαιότερους πολέμους. Έφτασε στο συμπέρασμα αυτό επειδή, όταν άρχισε ο πόλεμος, οι δύο αντίπαλοι ήσαν στην ακμή της δύναμής τους, ήσαν καλά ετοιμασμένοι, και όλοι οι άλλοι Έλληνες έπαιρναν ή ήσαν έτοιμοι να πάρουν το μέρος του ενός ή του άλλου.

[Ιστορίαι, Βιβλίο 1. (Προοίμιο). Μετάφραση Αγγέλου Βλάχου.]

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 24

Κείμενο

Γεωγραφική θέση και παλαιότερη ιστορία της Επιδάμνου

[1] Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι ἐς τὸν Ἰόνιον κόλπον· προσοικοῦσι δ᾽ αὐτὴν Ταυλάντιοι βάρβαροι, Ἰλλυρικὸν ἔθνος.
[2]Ταύτην ἀπῴκισαν μὲν Κερκυραῖοι, οἰκιστὴς δ᾽ ἐγένετο Φαλίος Ἐρατοκλείδου Κορίνθιος γένος τῶν ἀφ᾽ Ἡρακλέους, κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον ἐκ τῆς μητροπόλεως κατακληθείς. Ξυνῴκισαν δὲ καὶ Κορινθίων τινὲς καὶ τοῦ
[3] ἄλλου Δωρικοῦ γένους. Προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Ἐπιδαμνίων δύναμις
[4]μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος· στασιάσαντες δὲ ἐν ἀλλήλοις ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐφθάρησαν καὶ τῆς δυνάμεως τῆς πολλῆς ἐστερήθησαν.

Εμφύλια διαμάχη δήμου ολιγαρχικών

[5] Τὰ δὲ τελευταῖα πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ὁ δῆμος αὐτῶν ἐξεδίωξε τοὺς δυνατούς, οἱ δὲ ἐπελθόντες μετὰ τῶν βαρβάρων ἐλῄζοντο τοὺς ἐν τῇ πόλει κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Οι Επιδάμνιοι ζητούν τη μεσολάβηση της μητρόπολης Κέρκυρας. Η Κέρκυρα αρνείται τη

βοήθειά της (436/5π.Χ.
[6] Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ὄντες Ἐπιδάμνιοι ἐπειδὴ ἐπιέζοντο, πέμπουσιν ἐς τὴν Κέρκυραν πρέσβεις ὡς μητρόπολιν οὖσαν, δεόμενοι μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους, ἀλλὰ τούς τε φεύγοντας ξυναλλάξαι σφίσι καὶ τὸν τῶν [7]βαρβάρων πόλεμον καταλῦσαι. Ταῦτα δὲ ἱκέται καθεζόμενοι ἐς τὸ Ἥραιον ἐδέοντο. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν ἱκετείαν οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ᾽ ἀπράκτους ἀπέπεμψαν.

γλωσσικά σχόλια

ἐσπλέοντι (ἐσπλέω) = καθώς μπαίνει κανείς [Γλωσσική ιδιοτυπία του Θουκυδίδη: χρησιμοποιεί τους τύπους των προθέσεων ἐς, ξύν αντί των τύπων εἰς, σύν. Βλ. Εισαγωγή, σελ. 26].

Ἰόνιος κόλπος = η Αδριατική θάλασσα

προσοικοῦσι· προσοικέω, -ῶ =κατοικώ πλησίον (οἱ προσοικοῦντες: οι γειτονικοί λαοί)

κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον= σύμφωνα με αρχαία συνήθεια

κατακληθείς· κατακαλέω, -ῶ= προσκαλώ

ξυνῴκισαν· ξυνοικίζω = συμμετέχω στον αποικισμό, στην ίδρυση πόλης (συνοικία, συνοικισμός)

δύναμις = αναφέρεται στη στρατιωτική ισχύ

πολυάνθρωπος (εννοείται η πόλη) =
η πολυανθρωπία αποτελεί για το Θουκυδίδη παράγοντα ισχύος
τὰ δὲ τελευταῖα = η περίοδος προ του Πελοποννησιακού πολέμου

δῆμος = οι δημοκρατικοί

δυνατοὶ = οι αριστοκρατικοί, οι ολιγαρχικοί

ἐπελθόντες <ἐπί + εἶμι = κάνοντας επιθέσεις

ἐλῄζοντο· λῄζομαι (ληστής) = λεηλατώ, ληστεύω

περιορᾶν· περιοράω, -ῶ = παραμελώ, ανέχομαι, αδιαφορώ

φεύγοντας· οἱ φεύγοντες = οι εξόριστοι (δηλ. οι ολιγαρχικοί)

ξυναλλάξαι· ξυναλλάσσω (συναλλάσσω) =

συμφιλιώνω (συνάλλαγμα, συναλλαγή)

καταλῦσαι πόλεμον (καταλύω πόλεμον) =

να σταματήσουν τον πόλεμο

Πρεσβεία των Επιδαμνίων στην Κόρινθο, με συμβουλή του μαντείου των Δελφών

[1] Γνόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι οὐδεμίαν σφίσιν ἀπὸ Κερκύρας τιμωρίαν οὖσαν ἐν ἀπόρῳ εἴχοντο θέσθαι τὸ παρόν, καὶ πέμψαντες ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπήροντο εἰ παραδοῖεν Κορινθίοις τὴν πόλιν ὡς οἰκισταῖς καὶ τιμωρίαν τινὰ πειρῷντ᾽ ἀπ᾽ αὐτῶν ποιεῖσθαι. Ὁ δ᾽ αὐτοῖς ἀνεῖλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι.
[2] Ἐλθόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐς τὴν Κόρινθον κατὰ τὸ μαντεῖον παρέδοσαν τὴν ἀποικίαν, τόν τε οἰκιστὴν ἀποδεικνύντες σφῶν ἐκ Κορίνθου ὄντα καὶ τὸ χρηστήριον δηλοῦντες, ἐδέοντό τε μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους, ἀλλ᾽ ἐπαμῦναι.

Οι Κορίνθιοι υπόσχονται βοήθεια. Ανάρμοστη συμπεριφορά αποικίας (Κέρκυρας) προς μητρόπολη (Κόρινθο)

[3] Κορίνθιοι δὲ κατά τε τὸ δίκαιον ὑπεδέξαντο τὴν τιμωρίαν, νομίζοντες οὐχ ἧσσον ἑαυτῶν εἶναι τὴν ἀποικίαν ἢ Κερκυραίων, ἅμα δὲ καὶ μίσει τῶν Κερκυραίων, ὅτι αὐτῶν παρημέλουν

[4] ὄντες ἄποικοι· οὔτε γὰρ ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς διδόντες γέρα τὰ νομιζόμενα οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προκαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι, περιφρονοῦντες δὲ αὐτοὺς καὶ χρημάτων δυνάμει ὄντες κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁμοῖα τοῖς Ἑλλήνων πλουσιωτάτοις καὶ τῇ ἐς πόλεμον παρασκευῇ δυνατώτεροι, ναυτικῷ δὲ καὶ πολὺ προύχειν ἔστιν ὅτε ἐπαιρόμενοι καὶ κατὰ τὴν Φαιάκων προενοίκησιν τῆς Κερκύρας κλέος ἐχόντων τὰ περὶ τὰς ναῦς (ᾗ καὶ μᾶλλον ἐξηρτύοντο τὸ ναυτικὸν καὶ ἦσαν οὐκ ἀδύνατοι· τριήρεις γὰρ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπῆρχον αὐτοῖς ὅτε ἤρχοντο πολεμεῖν).

γλωσσικά σχόλια

τιμωρία = βοήθεια

ἐν ἀπόρῳ εἴχοντο = είχαν βρεθεί σε αδιέξοδο

θέσθαι (τίθημι) τὸ παρὸν = να διευθετήσουν (αντιμετωπίσουν) την κατάσταση (τα πράγματα)

ἐπήροντο = ἐπερωτάω -ῶ, επερώτηση

πειρῶμαι τιμωρίαν ποιεῖσθαι = προσπαθώ να εξασφαλίσω βοήθεια

ἀνεῖλε (ἀναιρέω -ῶ) εννοείται: ο θεός =

αποκρίνομαι, δίνω χρησμό

ἐπαμῦναι· ἐπαμύνω = σπεύδω να βοηθήσω, βοηθώ

χρηστήριον = χρησμός

γέρας = τιμή (κυρίως «προεδρία»)

οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προχαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν = ούτε άρχιζαν τις θυσίες με τιμητική προσφορά σε Κορίνθιο

ὅμοια τοῖς πλουσιωτάτοις καὶ τῇ παρασκευῇ δυνατώτεροι = στην ίδια θέση με τους πιο πλούσιους Έλληνες και πιο ισχυροί ως προς τον πολεμικό εξοπλισμό

ναυτικῷ προὔχειν = ότι υπερέχουν στο ναυτικό

κατὰ τὴν τῶν Φαιάκων προενοίκησιν =

επειδή οι Φαίακες είχαν εγκατασταθεί παλαιότερα (στην Κέρκυρα)

ἐχόντων κλέος = υποκείμενο της μετοχής: Φαιάκων

ᾗ = αιτιολογικό

ἐξηρτύοντο· ἐξαρτύω = ετοιμάζω, οργανώνω

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 26

Κείμενο

Αναχώρηση Κορινθιακής βοήθειας για την Επίδαμνο

[1] Πάντων οὖν τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες οἱ Κορίνθιοι ἔπεμπον ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἄσμενοι τὴν ὠφελίαν, οἰκήτορά τε τὸν βουλόμενον ἰέναι κελεύοντες καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Λευκαδίων [2] καὶ ἑαυτῶν φρουρούς. Ἐπορεύθησαν δὲ πεζῇ ἐς Ἀπολλωνίαν, Κορινθίων οὖσαν ἀποικίαν, δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύωνται ὑπ᾽ αὐτῶν κατὰ θάλασσαν περαιούμενοι.

Οι Κερκυραίοι απαιτούν εκδίωξη των Κορινθίων και επιστροφή των εξόριστων Επιδαμνίων

[3] Κερκυραῖοι δὲ ἐπειδὴ ᾔσθοντο τούς τε οἰκήτορας καὶ φρουροὺς ἥκοντας ἐς τὴν Ἐπίδαμνον τήν τε ἀποικίαν Κορινθίοις δεδομένην, ἐχαλέπαινον· καὶ πλεύσαντες εὐθὺς πέντε καὶ εἴκοσι ναυσὶ καὶ ὕστερον ἑτέρῳ στόλῳ τούς τε φεύγοντας ἐκέλευον κατ᾽ ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς (ἦλθον γὰρ ἐς τὴν Κέρκυραν οἱ τῶν Ἐπιδαμνίων φυγάδες, τάφους τε ἀποδεικνύντες καὶ ξυγγένειαν, ἣν προϊσχόμενοι ἐδέοντο σφᾶς κατάγειν) τούς τε

φρουροὺς οὓς Κορίνθιοι ἔπεμψαν καὶ τοὺς οἰκήτορας ἀποπέμπειν.

Ἄρνηση των Επιδαμνίων. Οι Κερκυραίοι πολιορκούν την Επίδαμνο

[4] Οἱ δὲ Ἐπιδάμνιοι οὐδὲν αὐτῶν ὑπήκουσαν, ἀλλὰ στρατεύουσιν ἐπ᾽ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι τεσσαράκοντα ναυσὶ μετὰ τῶν φυγάδων ὡς κατάξοντες, καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς προσλαβόντες. [5] Προσκαθεζόμενοι δὲ τὴν πόλιν προεῖπον Ἐπιδαμνίων τε τὸν βουλόμενον καὶ τοὺς ξένους ἀπαθεῖς ἀπιέναι· εἰ δὲ μή, ὡς πολεμίοις χρήσεσθαι.

γλωσσικά σχόλια

ἔγκλημα = αιτία δυσαρέσκειας, κατηγορία

ὠφελία = βοήθεια

οἰκήτορα… κελεύοντες = προτρέποντας όποιον θέλει να πάει ως άποικος

δέει· δέος = φόβος

περαιούμενοι· περαιοῦμαι κατὰ θάλασσαν =

φθάνω στον προορισμό μου δια θαλάσσης, μεταβαίνω διά θαλάσσης

ἐχαλέπαινον· χαλεπαίνω (χαλεπός) =

οργίζομαι, αγανακτώ (χαλεποί καιροί: δύσκολοι καιροί)

φεύγοντας· φεύγω (φυγάς, φευκταῖος, ἀποφευκταῖος) = εξορίζομαι (ως δικανικός όρος: κατηγορούμαι)

ἐπήρεια (ἐπηρεάζω) = περιφρονητική συμπεριφορά, ύβρις

κατ' ἐπήρειαν = με υβριστικό τρόπο, απειλητικά

προϊσχόμενοι· προϊσχομαι (πρόσχημα) = προβάλλω, ισχυρίζομαι, προτείνω, προφασίζομαι

κατάγειν· κατάγω = επαναφέρω από εξορία

προσκαθεζόμενοι· προσκαθέζομαι = πολιορκώ

προεῖπον· προαγορεύω = διακηρύττω εκ των προτέρων

ἀπαθεῖς (ἀπαθής, ἀπάθεια) =1) ατιμώρητοι, αβλαβείς 2) χωρίς αισθήματα

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφάλαια 24-26

Κεφ. 24. §1-3 Ἰόνιος κόλπος
Το σημερινό στενό του Otranto, η είσοδος της Αδριατικής θάλασσας.

Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις
Σε ελάχιστες σειρές ο Θουκυδίδης δίνει την ιστορία της Επιδάμνου (θέση, ιδρυτής, γειτονικοί λαοί, ανάπτυξη) περιγράφοντας μόνο τα στοιχεία εκείνα που θα βοηθήσουν στην κατανόηση της σχέσης της με την Κέρκυρα και την Κόρινθο (ἀπῴκισαν Κερκυραῖοι, οἰκιστής ἐγένετο... Κορίνθιος... ἐκ τῆς μητροπόλεως κατακληθείς).

§4-6 ἐφθάρησαν...ἐλῄζοντο
Με την ίδια οικονομία λόγου αναφέρονται μόνο οι συνέπειες (και όχι οι λεπτομέρειες της μακροχρόνιας διαμάχης) οι οποίες και οδήγησαν τους Επιδαμνίους στην αίτηση βοήθειας από την Κέρκυρα.

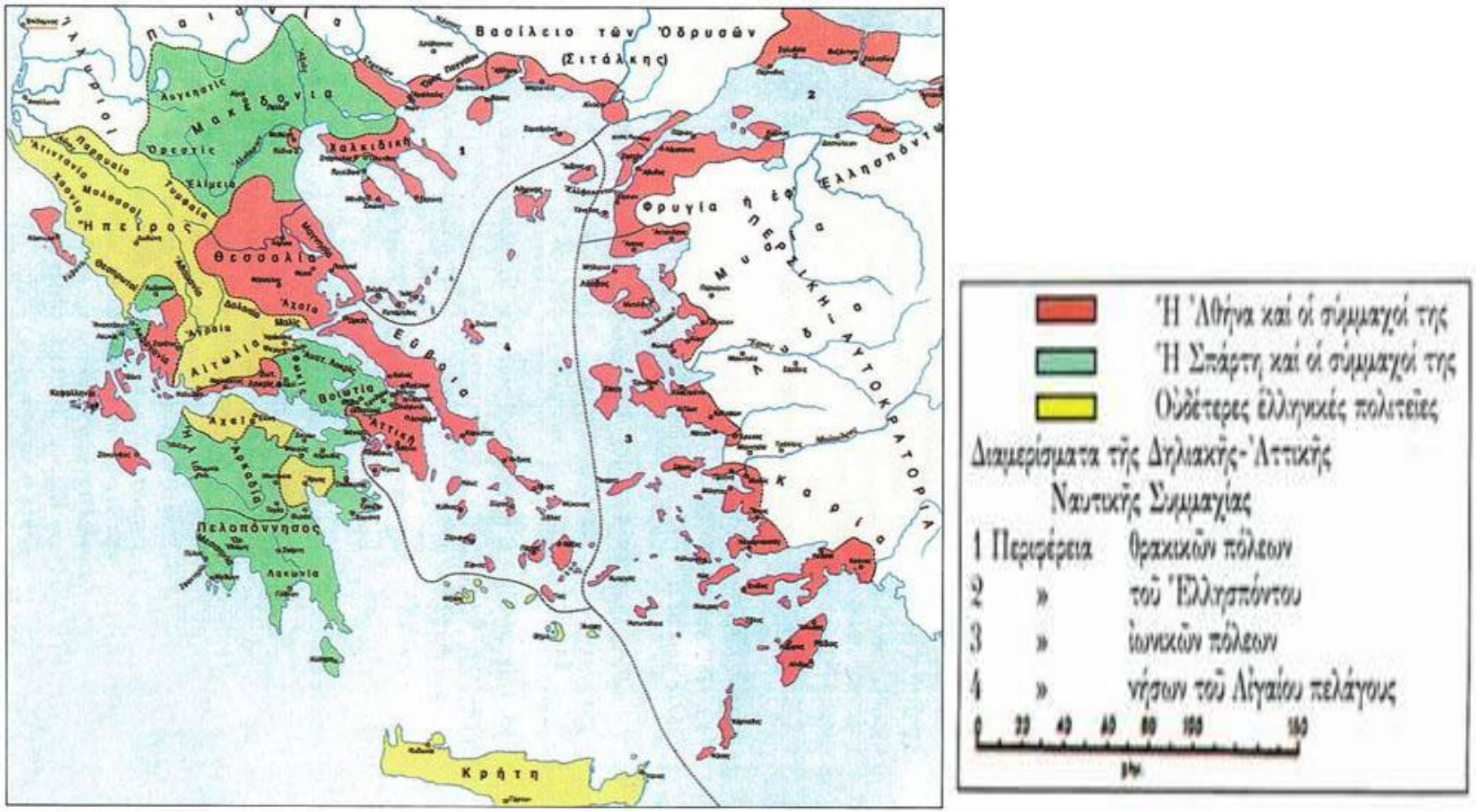
§6-7 μητρόπολιν οὖσαν
Πολιτικά η αποικία ήταν ανεξάρτητο κράτος. Όταν όμως μία από τις δύο πόλεις, αποικία ή μητρόπολη, βρισκόταν σε κίνδυνο υπήρχε ηθική υποχρέωση αλληλοβοήθειας. Πολιτικοί υπολογισμοί και οικονομικά συμφέροντα

επηρέαζαν συχνά την εκπλήρωση αυτής της υποχρέωσης.

Ἥραιον
Βωμός της θεάς Ήρας στην αρχαία πόλη της Κέρκυρας.

ἱκέται καθεζόμενοι
Η ικεσία προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρεσβεία και η απόρριψή της δημιουργεί στον ελληνικό κόσμο την εντύπωση όχι μόνο ηθικού ελλείμματος των Κερκυραίων αλλά και ασέβειας προς τους θεούς. Για ηθικό έλλειμμα κατηγορούν τους Κερκυραίους και οι Κορίνθιοι στη δημηγορία τους (1. 37. 2).

Κεφ. 25. §1-2 πέμψαντες ἐς Δελφοὺς
Παρόλο που η αμφισημία και η ασάφεια των χρησμών προκαλούσαν πολλές φορές σύγχυση στους ενδιαφερομένους, η καταφυγή στο μαντείο για καθοδήγηση αφαιρούσε το βάρος της αμφιβολίας ή της ενοχής σε περίπτωση δύσκολης απόφασης ή επιλογής. Οι Επιδάμνιοι, μετά την άρνηση των Κερκυραίων να τους βοηθήσουν, δεν είχαν άλλη επιλογή από το να καταφύγουν στην Κόρινθο. Με δεδομένη τη δυσαρέσκεια των Κορινθίων για τη συμπεριφορά των Κερκυραίων απέναντι τους, το να παρουσιαστεί η αποστολή πρεσβείας στην Κόρινθο ως επιταγή του θεού αποτελούσε διπλωματικότατη αντιμετώπιση μιας δύσκολης πολιτικής επιλογής.

Βασίλειο τῶν Ὀδρυσῶν
(Σιτάλκης)
Μακεδονία
Χαλκιδική
Θεσσαλία
Ἤπειρος
Ἀττική
Πελοπόννησος
Κρήτη
Ἡ Ἀθήνα καὶ οἱ σύμμαχοί της
Ἡ Σπάρτη καὶ οἱ σύμμαχοί της
Οὐδέτερες ἑλληνικές πολιτεῖες
Διαμερίσματα τῆς Δηλιακῆς-Ἀττικῆς Ναυτικῆς Συμμαχίας
1 Περιφέρεια θρακικῶν πόλεων
2 » τοῦ Ἑλλησπόντου
3 » ἰωνικῶν πόλεων
4 » νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους

ὁ δὲ [θεὸς] ἀνεῖλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι
Το τίμημα της βοήθειας είναι βαρύ και η αποδοχή του από τους Επιδαμνίους δείχνει τη δεινή κατάσταση που είχε δημιουργήσει η εμφύλια διαμάχη.

μὴ περιορᾶν φθειρομένους... ἐπαμῦναι
Επαναλαμβάνεται σχεδόν αυτολεξεί το κύριο αίτημα της πρεσβείας στην Κέρκυρα.

§3-4 ὅτι αὐτῶν παρημέλουν, ὄντες ἄποικοι
Η περιφρονητική στάση των Κερκυραίων αποίκων προς τη μητρόπολη δεν ενοχλούσε απλώς αλλά κινούσε το μίσος (οργή) των Κορινθίων. Αν ληφθεί υπόψη η ναυτική δύναμη της Κέρκυρας, ανταγωνιστική της Κορίνθου, γίνεται κατανοητό το γεγονός ότι η Κόρινθος θεώρησε δίκαιο να δεχθεί το αίτημα των Επιδαμνίων.

Η εξιστόρηση της διαμάχης Κερκύρας-Κορίνθου με αφορμή την Επίδαμνο εντάσσεται στα φανερά αίτια του Πελοποννησιακού πολέμου (αἱ ἐς τὸ φανερὸν λεγόμεναι αἰτίαι) σε αντίθεση με την μη ομολογουμένη πραγματική αιτία, δηλ. τη μεγάλη αύξηση της Αθηναϊκής δύναμης και το φόβο που αυτή προκαλούσε στη Σπάρτη (ἀληθεστάτη πρόφασις, ἀφανεστάτη δὲ λόγῳ). Η ίδια διάκριση γίνεται από τον Θουκυδίδη και στην περίπτωση της Επιδάμνου, όπου, ακριβοδίκαια, εκθέτει και αναλύει και την «ἀληθεστάτην πρόφασιν» της αποδοχής του αιτήματος της από την Κόρινθο (μίσει) και τὴν

ἐν τῷ φανερῷ λεγομένην αἰτίαν (κατὰ τὸ δίκαιον).

Κεφ. 26.§1-2 Ἀπολλωνία
Κορινθιακή αποικία, νότια της Επιδάμνου, στην περιοχή των Ταυλαντίων.

τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες οἱ Κορίνθιοι ἔπεμπον... ὠφελίαν
Με την ενέργεια αυτή, δηλ. την αποστολή βοήθειας σε μια πόλη που βρισκόταν στις παρυφές του ελληνικού κόσμου, αρχίζει η αλυσιδωτή σειρά δράσεων και αντιδράσεων, τροφοδοτούμενων από μῖσος, ἐγκλήματα, δέος, ἁμαρτίας, που θα οδηγήσει στον μεγαλύτερο ελληνικό εμφύλιο πόλεμο. Ήδη, πριν ολοκληρωθεί το 1ο Βιβλίο των *Ιστοριών*, η Επίδαμνος θα έχει ξεχαστεί, ο ανταγωνισμός Κερκυραίων-Κορινθίων θα έχει μετατραπεί σε ανταγωνισμό Αθηναίων-Κορινθίων και σε λίγο σε σύγκρουση Αθήνας - Σπάρτης και των συμμάχων τους.

§3 Κερκυραῖοι ἐπειδὴ ᾔσθοντο τούς τε... φρουρούς...
Το τετελεσμένο γεγονός προκαλεί την οργή των Κερκυραίων, οι οποίοι αδιαφορούν για την Επίδαμνο όχι όμως και για τη στρατιωτική και οικονομική παρουσία της Κορίνθου σε περιοχή που θεωρούν ότι ανήκει στη «σφαίρα επιρροής» τους. Η αφήγηση του Θουκυδίδη προβάλλει την κλιμάκωση των γεγονότων καθώς το συμφέρον, η επιθυμία για δύναμη και τα πολιτικά πάθη δημιουργούν «κίνηση» σε μια

ασήμαντη, από γεωγραφική και πολιτική άποψη, περιοχή του ελληνικού χώρου: εμφύλια διαμάχη Επιδαμνίων →κακή εκτίμηση της κατάστασης (ἁμαρτία) από τους Κερκυραίους→ συσσωρευμένα εγκλήματα των Κορινθίων κατά της Κέρκυρας, φέρνουν Κόρινθο και Κέρκυρα στο χείλος του πολέμου.

ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς (= τους Επιδαμνίους)

Οι Επιδάμνιοι που αγνοήθηκαν στο Κεφ. 24 χρησιμοποιούνται τώρα ως πρόσχημα για την εκδίωξη Κορινθίων φρουρών και οικητόρων από την πόλη της Επιδάμνου.

ἦλθον... γὰρ... τάφους τε... ξυγγένειαν ἀποδεικνύοντες

Μεταστροφή της πολιτικής της Κέρκυρας. Η πρώτη ἱκετεία των Επιδαμνίων (Κεφ. 24) στηριζόταν στη «συγγένεια» και στους «τάφους» αλλά δεν έγινε αποδεκτή. Το δίκαιο, το «ιστορικό δικαίωμα» λαμβάνονται υπόψη όποτε εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ισχυροτέρων, εκείνων που οι «αδύνατοι» έχουν ανάγκη .

Τα κεφάλαια 24-26 δομούνται επάνω στο σχήμα δράση-αντίδραση, χαρακτηριστικό της γραφής του Θουκυδίδη. Με τα ρήματα που χρησιμοποιεί ο Θουκυδίδης εκφράζει τόσο τα γεγονότα αυτά καθ' εαυτά, όσο και την αντιστοιχία των πράξεων και διαθέσεων των πρωταγωνιστών: οι Κερκυραίοι - οὐκ ἐδέξαντο (Κεφ. 24) τὴν ἱκετείαν

οι Κορίνθιοι - ὑπεδέξαντο τὴν τιμωρίαν
— ἔπεμπον ἄσμενοι τὴν ὠφελίαν **(Κεφ. 25)**
Τα ρήματα αυτά συνιστούν τα νοηματικά κέντρα που συνέχουν την αφήγηση και ταυτόχρονα αποτελούν τον πυρήνα γύρω από τον οποίο αυτή αναπτύσσεται.

§4-5 στρατεύουσιν... οἱ Κερκυραῖοι... προσκαθεζόμενοι τὴν πόλιν προεῖπον... ὡς πολεμίοις χρήσεσθαι
Η στρατιωτική ορολογία και οι αντίστοιχες κινήσεις των Κερκυραίων δηλώνουν τον τερματισμό της προσπάθειας πολιτικής/ειρηνικής λύσης του προβλήματος της Επιδάμνου. Η Κέρκυρα φαίνεται να ενεργεί σύμφωνα με όσα υποστηρίζει στη δημηγορία της στους Αθηναίους (Κεφ. 33.4).

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 24

1. Οι πλαγιότιτλοι δίνουν τη δομή του κεφαλαίου. Να βρείτε τις λέξεις/φράσεις (ΟΣ, ΡΣ) που αποδίδουν αυτή τη δομή.

2. Για ποιους λόγους η «μεγάλη και πολυάνθρωπος» Επίδαμνος έχασε τη δύναμη της;

3. α. Να περιγράψετε τα γεγονότα που οδήγησαν στην αποστολή της πρεσβείας των Επιδαμνίων στην Κέρκυρα.

β. Ποια είναι τα αιτήματα των ἐν τῇ πόλει Ἐπιδαμνίων;

Κεφ. 25

4. Υπογραμμίζοντας τα αντίστοιχα ΡΣ και ΟΣ του Κεφ. 25 να δώσετε διάγραμμα των ενεργειών των Επιδαμνίων και Κορινθίων.

5. Κατά την άποψη των Κορινθίων, η Κέρκυρα συμπεριφέρεται προσβλητικά απέναντι τους.

α. Ποιες πράξεις των Κερκυραίων θεωρεί προσβλητικές η Κόρινθος;

β. Ποιοι είναι, σύμφωνα με το Θουκυδίδη, οι λόγοι της υπεροψίας των Κερκυραίων;

6. α. Τι ζητούν οι Κερκυραίοι από τους Επιδαμνίους;

β. Με ποια στρατιωτικά μέτρα «υποστηρίζουν» τα αιτήματά τους;

7. Έχοντας υπόψη τα κεφ. 25 και 37-38 (μετάφραση) να σχολιάσετε τους λόγους που έπαιξαν ρόλο στην απόρριψη της ἱκετείας των Επιδαμνίων από τους Κερκυραίους.

Κεφ. 26

8. Ποια, κατά τη γνώμη σας, οφέλη θα είχε η Κόρινθος βοηθώντας την Επίδαμνο; (Στην απάντηση να λάβετε υπόψη και τη σχέση Κορίνθου-Κερκύρας).

9. Να σημειώσετε στο χάρτη την πορεία που ακολούθησε η Κορινθιακή αποστολή για να φθάσει στην Επίδαμνο. Ποια εναλλακτική πορεία μπορούσε να ακολουθήσει;

10. Να μεταγραφούν σε ευθύ λόγο:
α. Η απαίτηση των Κερκυραίων.
β. Οι όροι που έθεσαν στους πολιορκημένους Επιδάμνιους.

11. Να καταγράψετε τις ομάδες ατόμων των οποίων οι κινήσεις και ενέργειες συγκροτούν το κεφ. 26 και:
α. Να μεταφέρετε το γραμματικό τους τύπο στην ονομαστική του ενικού αριθμού,
β. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους που δηλώνουν κίνηση στο α' πρόσωπο του ενεστώτα οριστικής.

12. α. Να αναγνωριστεί ο γραμματικός τύπος και ο συντακτικός ρόλος των ΟΣ στην ακόλουθη πρόταση: δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύωνται ὑπ' αὐτῶν.
β. Να αντικατασταθεί η λέξη δέει από τη μετοχή του ρήματος δέδοικα (ονομ. πληθ.) και να μεταγραφεί η πρόταση με ενεργητική και παθητική σύνταξη.

Θέματα για συζήτηση

- Να περιγραφούν οι ενέργειες των Επιδαμνίων.

- Ποιο γεγονός επηρεάζει τις αποφάσεις
  των Επιδαμνίων
  των Κορινθίων
  των Κερκυραίων
  και ποια επιχειρήματα/κίνητρα στηρίζουν τις αποφάσεις αυτές.

- Ποια θα χαρακτηρίζατε αιτιολογημένα «φανερά» και ποια «αφανή» αίτια της πολιορκίας της Επιδάμνου από τους Κερκυραίους;

- Να καταγραφούν τα γεγονότα που οδήγησαν στην πολιορκία της Επιδάμνου με τη μορφή δράσης -αντίδρασης (η καταγραφή θα γίνει με λέξεις και φράσεις του κειμένου).

- Με ποια στοιχεία τεκμηριώνει ο Θουκυδίδης την υπεροχή των Κερκυραίων στο ναυτικό;

- **ἡγεμόνας ποιεῖσθαι** (Κεφ. 25)

Να συζητήσετε τα «υπέρ» και τα «κατά» της «προστασίας» έχοντας υπόψη
α) τους στίχους του Ανδρέα Κάλβου

γ'

Καλήτερα, καλήτερα
διασκορπισμένοι οι Έλληνες
να τρέχωσι τον κόσμον,

με εξαπλωμένην χείρα
ψωμοζητούντες

δ'
παρά προστάτας 'νάχωμεν
(«Αἱ Εὐχαί»)
β) το αγγλικό ρητό: «όσοι επαιτούν δεν μπορούν να είναι και εκλεκτικοί», (beggars cannot be choosers).

✎Στις παρακάτω προτάσεις:

α. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις που χρησιμοποιεί σήμερα η νέα ελληνική με την ίδια ή διαφορετική σημασία
β. Να δηλώσετε το συντακτικό τους ρόλο
γ. Να σχηματίσετε στη νέα ελληνική τρεις προτάσεις που να περιέχουν μία (ή περισσότερες) από τις λέξεις αυτές
–Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον.
–Προελθόντος τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Ἐπιδαμνίων δύναμις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος.
–Οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν ἱκετείαν οὐκ ἐδέξαντο ἀλλ' ἀπράκτους ἀπέπεμψαν.
–Πάντων οὖν τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες οἱ Κορίνθιοι ἔπεμπον ἐς Ἐπίδαμνον.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 27

Κείμενο

Οι Κορίνθιοι ετοιμάζουν μεγάλη εκστρατεία για να βοηθήσουν την Επίδαμνο

[1] Ὡς δ᾽ οὐκ ἐπείθοντο, οἱ μὲν Κερκυραῖοι (ἔστι δ᾽ ἰσθμὸς τὸ χωρίον) ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν, Κορίνθιοι δ᾽, ὡς αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου ἦλθον ἄγγελοι ὅτι πολιορκοῦνται, παρεσκευάζοντο στρατείαν, καὶ ἅμα ἀποικίαν ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἐκήρυσσον ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ τὸν βουλόμενον ἰέναι· εἰ δέ τις τὸ παραυτίκα μὲν μὴ ἐθέλει ξυμπλεῖν, μετέχειν δὲ βούλεται τῆς ἀποικίας, πεντήκοντα δραχμὰς καταθέντα Κορινθίας μένειν. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ πλέοντες πολλοὶ καὶ οἱ τἀργύριον καταβάλλοντες.

[2] Ἐδεήθησαν δὲ καὶ τῶν Μεγαρέων ναυσὶ σφᾶς ξυμπροπέμψαι, εἰ ἄρα κωλύοιντο ὑπὸ Κερκυραίων πλεῖν· οἱ δὲ παρεσκευάζοντο αὐτοῖς ὀκτὼ ναυσὶ ξυμπλεῖν, καὶ Παλῆς Κεφαλλήνων τέσσαρσιν. Καὶ Ἐπιδαυρίων ἐδεήθησαν, οἳ παρέσχον πέντε, Ἑρμιονῆς δὲ μίαν καὶ Τροιζήνιοι δύο, Λευκάδιοι δὲ δέκα καὶ Ἀμπρακιῶται ὀκτώ. Θηβαίους δὲ χρήματα ᾔτησαν καὶ Φλειασίους, Ἠλείους δὲ ναῦς τε κενὰς καὶ χρήματα. Αὐτῶν δὲ Κορινθίων νῆες παρεσκευάζοντο τριάκοντα καὶ τρισχίλιοι ὁπλῖται.

γλωσσικά σχόλια

ἀποικίαν ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἐκήρυσσον ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ (ενν. μοίρᾳ) **τὸν βουλόμενον ἰέναι** = ανακοίνωναν την αποστολή αποίκων στην Επίδαμνο με ισότητα πολιτικών δικαιωμάτων για όποιον ήθελε να πάει. (Παλαιοί και νέοι άποικοι θα είχαν τα ίδια δικαιώματα)

παραυτίκα = αμέσως

ξυμπλεῖν· ξυμπλέω = πλέω μαζί, μετέχω στην εκστρατεία

καταθέντα (κατατίθημι) **πεντήκοντα δραχμὰς Κορινθίας μένειν** = αφού καταβάλει πενήντα κορινθιακές δραχμές (να μη πάρει αμέσως μέρος στην εκστρατεία) αλλά να περιμένει

ξυμπροπέμψαι ναυσὶ (ξυμπροπέμπω) = να συνοδεύσουν με πλοία την αποστολή

Παλῆς (οἱ Παλεῖς) = κάτοικοι της περιοχής Πάλης της Κεφαλληνίας [το -η- στην ονομαστική πληθυντικού των τριτοκλίτων είναι γλωσσική ιδιοτυπία του Θουκυδίδη. Βλέπε Εισαγωγή]

ναῦς κενάς (κεναὶ νῆες) (αντώνυμο: νῆες πλήρεις) = χωρίς πληρώματα

Κορινθιακά νομίσματα (Νομισματικό Μουσείο Αθηνών)

ερμηνευτικά σχόλια

εἰ δέ τις τὸ παραυτίκα μὴ ἐθέλει ξυμπλεῖν ...μένειν

Η επικίνδυνη κατάσταση στην ίδια την Επίδαμνο (πολιορκία), η απόσταση που έπρεπε να διανυθεί (τεράστια για τα μέσα της εποχής) και η πιθανή παρεμπόδιση του πλου από το ισχυρό ναυτικό της εχθρικής Κέρκυρας, ήταν φυσικό να δημιουργήσει απροθυμία συμμετοχής αποίκων στην αποστολή. Το γεγονός ότι οι Κορίνθιοι έδωσαν τη δυνατότητα, σε όσους ήθελαν, να δηλώσουν συμμετοχή στην αποστολή αλλά να μην αποπλεύσουν αμέσως και να παραμείνουν στην Κόρινθο, προφανώς μέχρι να διευθετηθεί η κατάσταση στην Επίδαμνο, δείχνει ότι είχαν κατανοήσει πολύ καλά και την ανθρώπινη φύση και την επιφυλακτικότητα που υπάρχει όταν διακυβεύονται οικονομικά συμφέροντα: η πολιτική σταθερότητα πρέπει να εξασφαλιστεί πριν αναληφθούν οικονομικές δραστηριότητες. Έτσι και οι ριψοκίνδυνοι μπορούν να ξεκινήσουν για την Επίδαμνο μόλις ετοιμαστεί η εκστρατεία και οι διστακτικοί, με την καταβολή χρημάτων, θεωρούνται μέλη της αποικίας χωρίς να διατρέχουν προσωπικό κίνδυνο.

ἦσαν καὶ οἱ πλέοντες πολλοὶ καὶ οἱ τἀργύριον καταβάλλοντες

Η καταβολή χρημάτων ελαχιστοποιεί τις πιθανότητες υπαναχώρησης όσων αποφάσισαν να εγκατασταθούν ως άποικοι

στην Επίδαμνο και ταυτόχρονα εξασφαλίζει τα απαραίτητα οικονομικά μέσα για τη στρατιωτική αποστολή που θα αποκαταστήσει την πολιτική σταθερότητα στην πόλη. Φαίνεται ότι στην Κόρινθο υπήρχαν πολλοί ριψοκίνδυνοι και πολλοί διστακτικοί. Θα μπορούσαμε επομένως να πούμε ότι η πολιτική ηγεσία της Κορίνθου έκανε πολύ καλή εκτίμηση της ψυχολογίας των πολιτών.

ἐδεήθησαν δὲ Μεγαρέων... χρήματα ᾔτησαν
Η άμεση και πρόθυμη ανταπόκριση τόσων πόλεων στην έκκληση για βοήθεια εναντίον των Κερκυραίων δείχνει: 1) την αποτελεσματικότητα της Κορινθιακής διπλωματίας, 2) τη σημασία της γεωγραφικής θέσης της Επιδάμνου, 3) τις δυνατότητες που φάνηκαν να διανοίγονται για το Πελοποννησιακό εμπόριο μετά την αποξένωση της Επιδάμνου από την Κέρκυρα και 4) την αποτυχία της απομονωτικής πολιτικής της Κέρκυρας — όπως οι ίδιοι οι Κερκυραίοι ομολογούν στη δημηγορία τους (Κεφ. 32, μετάφραση).

ερωτήσεις -ασκήσεις

1. Να εξετάσετε:
   α. Με ποιους όρους οργανώνουν οι Κορίνθιοι την αποστολή αποίκων στην Επίδαμνο.
   β. Από ποιες πόλεις και περιοχές ζητούν

πλοία για να συνοδεύσουν τους αποίκους,
γ. Το λόγο που οι Κορίνθιοι χρειάζονται τα πλοία (Να βρείτε στο κείμενο την πρόταση που εκφράζει αυτόν το λόγο).

2. Ποιος είναι ο σκοπός της εκστρατείας των Κορινθίων;
α. να βοηθήσουν την Επίδαμνο,
β. να δημιουργήσουν δική τους αποικία στην Επίδαμνο,
γ. να αποκτήσουν την ηγεμονία της Πελοποννησιακής συμμαχίας,
δ. να τιμωρήσουν τους Κερκυραίους,
ε. να δημιουργήσουν δικό τους ισχυρό στρατό και στόλο.
Να αιτιολογήσετε, με βάση το κείμενο, την ή τις απαντήσεις που θεωρείτε σωστές.

3. πολιορκοῦνται
τὸν βουλόμενον ἰέναι
εἴ τις μὴ **ἐθέλει** ξυμπλεῖν
ἐδεήθησαν τῶν Μεγαρέων
Θηβαίων **ᾔτησαν** χρήματα
Να μεταφερθούν οι υπογραμμισμένοι ρηματικοί τύποι στο α' πρόσωπο του ίδιου χρόνου και αριθμού και να γίνουν οι απαραίτητες μετατροπές/παραλείψεις στις προτάσεις, όπου χρειάζεται.

4. α. Να συνθέσετε το ρήμα σκευάζω (<σκεύος) με τις προθέσεις ἀνά, διά, ἐπί, κατά, παρά, σύν και στη συνέχεια να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά με την κατάληξη -η. Να κάνετε προτάσεις με τα ουσιαστικά αυτά στη Νέα

Ελληνική.
(Για το σχηματισμό των παραγώγων ουσιαστικών να συμβουλευθείτε την §381 της Σχολικής Γραμματικής Μ. Οικονόμου).

β. Σας είναι γνωστή η σημασία των λέξεων: σκευή, συσκευασία, στρατιά, ἀστράτευτος, στρατιωτικός, ἐπιστράτευσις; Ποιες από τις λέξεις αυτές συναντάμε (απλές ή σύνθετες) στη ΝΕ;

5. Να βρεθούν τα αριθμητικά επίθετα που υπάρχουν στο κείμενο και να γραφούν τα αντίστοιχα αριθμητικά ουσιαστικά και επιρρήματα.

6. Χρησιμοποιώντας λέξεις του κειμένου να μεταφέρετε στην ΑΕ γλώσσα τις προτάσεις:

— Η πόλη πολιορκείται από τους Κερκυραίους

— Οι Κορίνθιοι ετοίμασαν εκστρατεία με πολλά πλοία, οπλίτες και χρήματα.

7. Να μεταφράσετε στη ΝΕ τις προτάσεις:

— Ἀποικίαν κηρύσσομεν ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ.

— Εἴ τις ἀργύριον καταβάλλει, μενέτω.

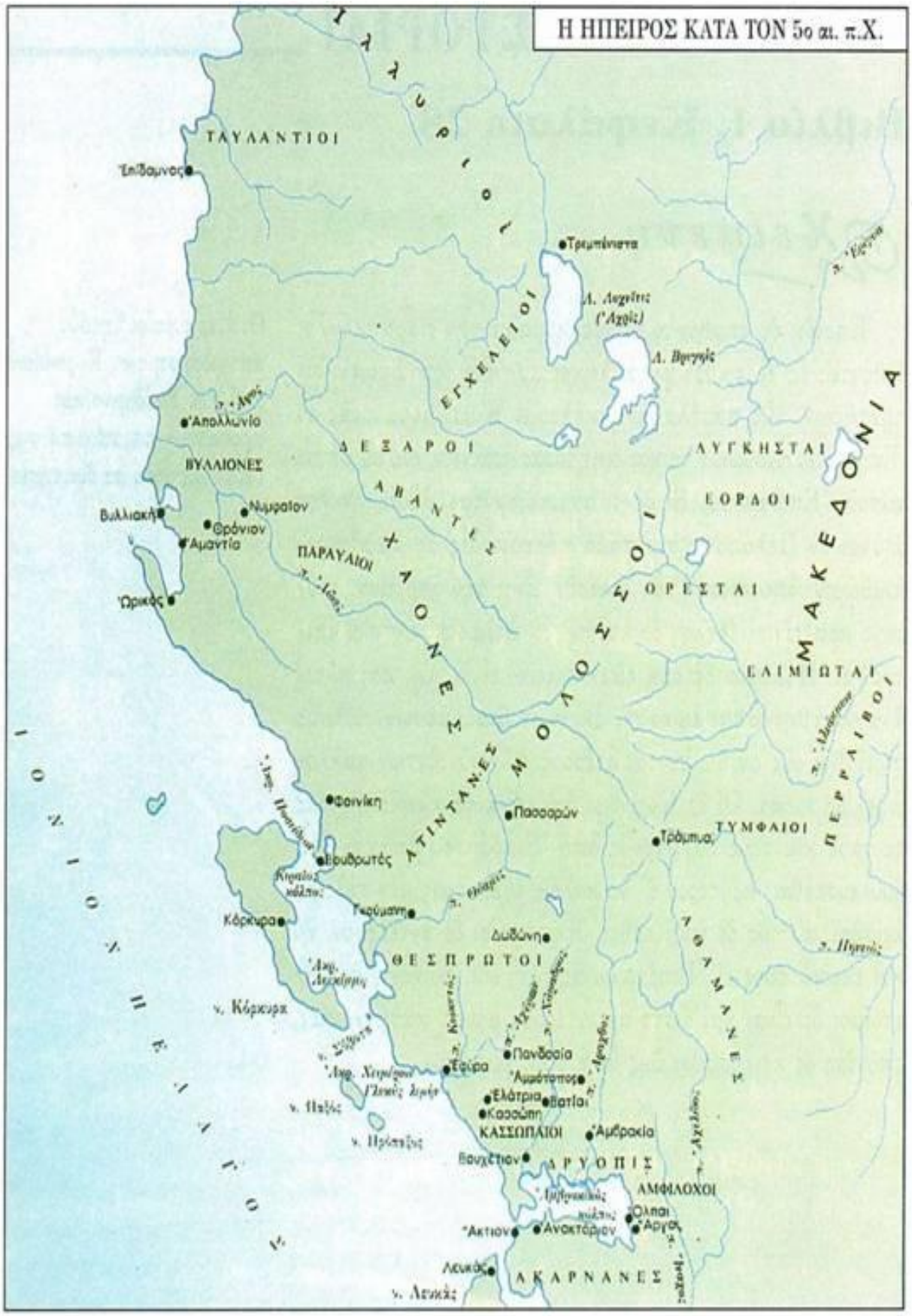
— Αἱ πόλεις παρέσχον Κορινθίοις ναῦς κενὰς καὶ χρήματα.

Θέματα για συζήτηση

- Οι αρχικές εχθροπραξίες στην Επίδαμνο, στην δυτική εσχατιά του ελληνικού χώρου, επεκτείνονται σταδιακά, κυρίως με τις ενέργειες των Κορινθίων. Σ' αυτές εμπλέκονται πόλεις και περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, των Ιονίων, της ΒΔ Πελοποννήσου, της Βοιωτίας. Η συμμετοχή των Μεγαρικών πλοίων στην εκστρατεία των Κορινθίων φέρνει τον απόηχο της επικείμενης αλλά μακρινής ακόμη αναμέτρησης στα όρια της Αθήνας. Η εμπλοκή της και η αναπόφευκτη εμπλοκή της Σπάρτης είναι πια θέμα χρόνου.

Να συζητηθούν τα αίτια των ενεργειών των Κορινθίων.

- Να εξετάσετε αν η αφήγηση των γεγονότων της Επιδάμνου που γίνεται αντιθετικά («οί μέν... οί δέ») και η συνεχής μετακίνηση της οπτικής γωνίας της αφήγησης από το ένα «στρατόπεδο» στο άλλο επιβεβαιώνουν την άποψη ότι η «αντίθεση» συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των ιδεών και καταστάσεων, ιδίως όταν τα αντίθετα παρουσιάζονται παρατακτικά

Χάρτης Ηπείρου

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 28

Κείμενο

Οι Κερκυραίοι ζητούν αποχώρηση των Κορινθίων από την Επίδαμνο και προτείνουν παραπομπή της διαφοράς τους σε διαιτησία

[1] Ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευήν, ἐλθόντες ἐς Κόρινθον μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Σικυωνίων πρέσβεων, οὓς παρέλαβον, ἐκέλευον Κορινθίους τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ φρουρούς τε καὶ οἰκήτορας ἀπάγειν, [2] ὡς οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου. Εἰ δέ τι ἀντιποιοῦνται, δίκας ἤθελον δοῦναι ἐν Πελοποννήσῳ παρὰ πόλεσιν αἷς ἂν ἀμφότεροι ξυμβῶσιν· ὁποτέρων δ᾽ ἂν δικασθῇ εἶναι τὴν ἀποικίαν, τούτους κρατεῖν. Ἤθελον δὲ καὶ τῷ ἐν [3] Δελφοῖς μαντείῳ ἐπιτρέψαι.Πόλεμον δὲ οὐκ εἴων ποιεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ αὐτοὶ ἀναγκασθήσεσθαι ἔφασαν, ἐκείνων βιαζομένων, φίλους ποιεῖσθαι οὓς οὐ βούλονται ἑτέρους τῶν [4] νῦν ὄντων μᾶλλον ὠφελίας ἕνεκα. Οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀπεκρίναντο αὐτοῖς, ἢν τάς τε ναῦς καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπαγάγωσι, βουλεύσεσθαι· πρότερον δ᾽ οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς μὲν πολιορκεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ δικάζεσθαι.

[5] Κερκυραῖοι δὲ ἀντέλεγον, ἢν καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀπαγάγωσι, ποιήσειν ταῦτα· ἑτοῖμοι δὲ εἶναι καὶ ὥστε ἀμφοτέρους μένειν κατὰ χώραν, σπονδὰς δὲ ποιήσασθαι ἕως ἂν ἡ δίκη γένηται.

γλωσσικά σχόλια

οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου [μέτειμι - μέτεστι - μετόν - μετουσία (= συμμετοχή)' μέτειμί τινος = μετέχω σε κάτι, έχω αξιώσεις για κάτι] = δεν είχαν αυτοί δικαίωμα επέμβασης στην Επίδαμνο

ἀντιποιοῦνται· ἀντιποιοῦμαι = προβάλλω δικαιώματα, διεκδικώ, ανταποδίδω

δίκας δοῦναι· δίκας δίδωμι = δέχομαι διαιτησία, δικάζομαι

ξυμβῶσι· ξυμβαίνω (σύμβασις, συμβατός) = συμφωνώ

δίκας ἤθελον δοῦναι... ξυμβῶσιν= να παραπέμψουν το ζήτημα σε διαιτησία στην Πελοπόννησο, σε πόλεις, για τις οποίες και οι δύο θα συμφωνήσουν

ὁποτέρων δ' ἄν δικασθῇ (δικάζω) [ρίζα - δικ>δίκη, δικάζω, δικαστής, δίκαιος] = σε

όποιον από τους δύο επιδικασθεί (δίνω με δικαστική απόφαση)

ἐπιτρέψαι τῷ μαντείῳ (ἐπιτρέπω) = **να αφήσουν την υπόθεση στην κρίση (διαιτησία) του μαντείου**

ἑτοῖμοι δὲ εἶναι (εν. δίκας δοῦναι) **καὶ ὥστε ἀμφοτέρους μένειν κατὰ χώραν** = **αλλά ότι είναι έτοιμοι (πρόθυμοι) (να δεχθούν διαιτησία) και με τον όρο να μείνουν και οι δύο στις θέσεις που είχαν ως τότε**

ὥστε = με τον όρο

σπονδάς· σπονδὴ = ανακωχή, αναστολή των εχθροπραξιών

ερμηνευτικά σχόλια

ἐλθόντες... μετὰ Λακεδαιμονίων... οὕς παρέλαβον
Οι Κερκυραίοι ήθελαν να παρακολουθήσουν οι πρέσβεις από τη Σικυώνα και τη Λακεδαίμονα τις διαβουλεύσεις τους με τους Κορινθίους, ελπίζοντας ότι αυτοί με την ιδιότητα των φίλων και συμμάχων της Κορίνθου, θα μπορούσαν να την αποτρέψουν από ενέργειες που θα οδηγούσαν σε διεύρυνση των εμπλεκομένων στη διαμάχη περιοχών.

ἤθελον δίκας δοῦναι...ἤθελον ἐπιτρέψαι... οὐκ εἴων ποιεῖν
Η αποστολή πρεσβείας υπογραμμίζει την ανησυχία που προκάλεσαν στην Κέρκυρα οι πληροφορίες για τη μεγάλη εκστρατεία που ετοίμαζαν οι Κορίνθιοι. Ταυτόχρονα η εμφαντική διατύπωση των διαθέσεων των Κερκυραίων (επανάληψη του ρήματος ἤθελον στις προτάσεις συνδιαλλαγής, χρήση της άρνησης οὐκ εἴων ποιεῖν στην προοπτική πολέμου) υποδηλώνει την επιθυμία τους να λυθεί ειρηνικά η διαφορά τους με την Κόρινθο. Την ειρηνική λύση φαίνεται ότι προτιμούσε και η Σπάρτη, ως ηγέτιδα πόλη της Πελοποννησιακής Συμμαχίας, μολονότι οι εχθροπραξίες, ακόμα και με συμμετοχή σ' αυτές πόλεων της Συμμαχίας, δεν αποτελούσαν αιτία πολέμου για την ίδια τη Συμμαχία και για τη Σπάρτη.

φίλους ποιεῖσθαι... ἑτέρους τῶν νῦν ὄντων
Είναι εμφανής η απειλή των Κερκυραίων (έστω και αν προσχηματικά χρησιμοποιούν τους ρηματικούς τύπους «ἀναγκασθήσεσθαι» και «βιαζομένων»), που απευθύνεται έμμεσα στην Πελοποννησιακή συμμαχία και ιδίως τη Σπάρτη, ότι αποτυχία ειρηνικής διευθέτησης του θέματος της Επιδάμνου σημαίνει απώλεια ισχυρού στρατιωτικού και οικονομικού παράγοντος, με στρατηγική θέση για το δυτικό εμπόριο της Συμμαχίας, προς όφελος των Αθηναίων. Η απειλή αποσκοπεί στην άσκηση πίεσης στην Κόρινθο και από τους δικούς της συμμάχους, αφού και το δικό τους εμπόριο θα

υποστεί τις συνέπειες.
Ως διπλωματική ενέργεια η απειλή των Κερκυραίων είχε πιθανότητες να πετύχει το στόχο της. Δεν έλαβαν όμως υπόψη οι Κερκυραίοι το συντηρητικό χαρακτήρα της Σπάρτης, που σαφώς προτίμησε τη συμμαχία της εξίσου ισχυρής, σταθερής και σχεδόν όμορης Κορίνθου από τη μακρινή, άγνωστη, πολιτικά ασταθή (όπως θα δείξουν τα γεγονότα στο 3ο Βιβλίο των Ιστοριών) και αβέβαιη συμμαχία της Κέρκυρας.

οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀπεκρίναντο... Κερκυραῖοι δὲ ἀντέλεγον
Να προσεχθεί ο γρήγορος ρυθμός της αφήγησης. (Κερκυραίοι- Κορίνθιοι, πρόταση-αντιπρόταση)
Οι διαβουλεύσεις Κορινθίων-Κερκυραίων, οι προτάσεις για μεσολάβηση και διαιτησία, η προβολή του δικαίου του καθενός, οι έμμεσοι εκβιασμοί δεν διαφέρουν από ανάλογες σύγχρονες διπλωματικές δραστηριότητες, όπως, αναλογικά, δεν διαφέρουν και οι στόχοι: η Κέρκυρα επιθυμεί να επανέλθει στο status quo, αλώβητη από τα πολιτικά λάθη της, η Κόρινθος επιδιώκει κάποιο κέρδος, πολιτικό ή οικονομικό, και οπωσδήποτε θεωρεί ότι μια εύκολη συνθηκολόγηση θα είναι μειωτική για το κύρος της, ιδίως ύστερα από τη διακήρυξη για νέα αποστολή αποίκων στην Επίδαμνο και την ετοιμασία της εκστρατείας.

σπονδὰς ποιήσασθαι ἕως ἄν ἡ δίκη γένηται
Σταδιακά, με την αφήγηση των γεγονότων, ο Θουκυδίδης καταγράφει τη διαφοροποίηση του «δικαίου»: το αρχικό «δίκαιο» της βοήθειας προς τους Επιδαμνίους (Κεφ. 25) έγινε διαμάχη για το «δίκαιο» Κερκύρας-Κορίνθου σχετικά με την πολιορκία και τον αποικισμό της Επιδάμνου. Το γεγονός ότι η Επίδαμνος είναι ανεξάρτητη πόλη φαίνεται να έχει ξεχαστεί και από τις δύο «μητροπόλεις» της.

Η συντηρητική πολιτική της Σπάρτης όπως την περιγράφουν οι Κορίνθιοι

«Εκείνοι [οι Αθηναίοι] είναι καινοτόμοι και επινοητικοί και ταχείς στο να εκτελούν τα σχέδιά τους, ενώ εσείς περιορίζεστε στο να διατηρείτε τα όσα έχετε... Εκείνοι αποτολμούν πράγματα που υπερβαίνουν τις δυνάμεις τους... Ενώ εσείς επιχειρείτε πάντα πράγματα κατώτερα από τις δυνάμεις σας, είστε διστακτικοί ακόμα κι όταν οι πιο συντηρητικοί υπολογισμοί δείχνουν ότι η επιτυχία είναι βεβαία...»

[Ιστορίαι, Βιβλίο 1. Κεφ. 70. Μετάφραση Αγγέλου Βλάχου]

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Στο κεφ. 28. 1-3 περιγράφονται οι ενέργειες των Κερκυραίων, όταν πληροφορήθηκαν την «παρασκευήν» των Κορινθίων. Στο κεφ. 28. 4-5 δίνεται η απάντηση των Κορινθίων. Με βάση το κείμενο και τα σχόλια να εξηγήσετε για ποιο ακριβώς ζήτημα ερίζουν Κορίνθιοι και Κερκυραίοι.

2. Αφού ξαναδιαβάσετε το Κεφ. 24, να εντοπίσετε την αρχική αιτία (τὴν ἐς τὸ φανερὸν λεγομένην) της διαμάχης Κορινθίων-Κερκυραίων. Να συγκρίνετε και να σχολιάσετε τις απαντήσεις που δώσατε στις Ερωτήσεις 1 και 2.

3. Κορίνθιοι και Κερκυραίοι προτείνουν «λύσεις» της διαφοράς τους και τις αιτιολογούν. Να κατατάξετε τις παρακάτω προτάσεις ανάλογα με το περιεχόμενό τους (λύση ή αιτιολόγηση) σε δύο στήλες.
1) ὡς οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου
2) ἤθελον καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντείῳ ἐπιτρέψαι
3) ἀναγκασθήσεσθαι ἔφασαν φίλους ποιεῖσθαι
4) οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς μὲν πολιορκεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ δικάζεσθαι
5) ἦν τάς τε ναῦς καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπαγάγωσι, βουλεύσεσθαι
6) ἐκέλευον Κορινθίους τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ φρουρούς ἀπάγειν
7) ἦν καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀπαγάγωσι, ποιήσειν ταῦτα.

4. α. Να βρείτε τη σημασία των ομόρριζων παραγώγων της λέξης δίκη στις παρακάτω προτάσεις:

— Παραπέμπεται σε τακτική δικάσιμο

— Οι διάδικοι αρνήθηκαν το συμβιβασμό

— Η εκδίκαση της υποθέσεως έγινε ενώπιον ακροατηρίου.

β. Να σχηματίσετε προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις: δικαστήριο, δικαιοσύνη, δικαστικός, καταδίκη.

5. α. Να βρείτε τα συνώνυμα και αντώνυμα των παρακάτω λέξεων: κελεύω, ἐθέλω, φημί, φίλος.

β. Χρησιμοποιώντας τα συνώνυμα και αντώνυμα που βρήκατε να συμπληρώσετε με την κατάλληλη λέξη τα κενά στις παρακάτω προτάσεις:

— Σωκράτης ... (παρατατικός) τοὺς συνόντας αὐτῷ ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι.

— Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἡδέως ... (δοτική) συνῆν ἀλλ' ἔφευγεν ... (αιτιατική).

— Ἤ σιγῆς τι κρεῖττον ... (προστακτική ενεστώτα) ἤ ... (προστακτική ενεστώτα).

Θέματα για συζήτηση

- Να συζητήσετε, με βάση το κείμενο και τα σχόλια, τα κίνητρα της ειρηνευτικής πρωτοβουλίας της Κέρκυρας.
- Να εξετάσετε τη σημασία που έχει η διατήρηση του κύρους μιας χώρας στις σχέσεις της με τις άλλες.
- Έχοντας υπόψη τα κεφ. 24,25,26 να ελέγξετε την αλήθεια του επιχειρήματος των Κερκυραίων ότι οι Κορίνθιοι δεν είχαν δικαίωμα επέμβασης στην Επίδαμνο (οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφαλαίο 29

Κείμενο

Οι Κορίνθιοι κηρύσσουν τον πόλεμο στους Κερκυραίους και αποπλέουν με τους συμμάχους τους για την Επίδαμνο

[1] Κορίνθιοι δὲ οὐδὲν τούτων ὑπήκουον, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πλήρεις αὐτοῖς ἦσαν αἱ νῆες καὶ οἱ ξύμμαχοι παρῆσαν, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προεροῦντα Κερκυραίοις, ἄραντες ἑβδομήκοντα ναυσὶ καὶ πέντε δισχιλίοις τε ὁπλίταις ἔπλεον ἐπὶ τὴν Ἐπίδαμνον Κερκυραίοις ἐναντία πολεμήσοντες·
[2] ἐστρατήγει δὲ τῶν μὲν νεῶν Ἀριστεὺς ὁ Πελλίχου καὶ Καλλικράτης ὁ Καλλίου καὶ Τιμάνωρ ὁ Τιμάνθους, τοῦ δὲ πεζοῦ Ἀρχέτιμός τε ὁ Εὐρυτίμου καὶ Ἰσαρχίδας ὁ Ἰσάρχου.
[3] Ἐπειδὴ δ᾽ ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, οὗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, οἱ Κερκυραῖοι κήρυκά τε προύπεμψαν αὐτοῖς ἐν ἀκατίῳ ἀπεροῦντα μὴ πλεῖν ἐπὶ σφᾶς καὶ τὰς ναῦς ἅμα ἐπλήρουν, ζεύξαντές τε τὰς παλαιὰς ὥστε πλωίμους εἶναι καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκευάσαντες.

Ναυμαχία Κερκυραίων- Κορινθίων. Ήττα των Κορινθίων. Παράδοση της Επιδάμνου στους

Κερκυραίους που την πολιορκούσαν (435 π.Χ.)
[4] Ὡς δὲ ὁ κῆρύξ τε ἀπήγγειλεν οὐδὲν εἰρηναῖον παρὰ τῶν Κορινθίων καὶ αἱ νῆες αὐτοῖς ἐπεπλήρωντο οὖσαι ὀγδοήκοντα (τεσσαράκοντα γὰρ Ἐπίδαμνον ἐπολιόρκουν), ἀνταναγαγόμενοι καὶ παραταξάμενοι
[5] ἐναυμάχησαν· καὶ ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ καὶ ναῦς πέντε καὶ δέκα διέφθειραν τῶν Κορινθίων. Τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ αὐτοῖς ξυνέβη καὶ τοὺς τὴν Ἐπίδαμνον πολιορκοῦντας παραστήσασθαι ὁμολογίᾳ ὥστε τοὺς μὲν ἐπήλυδας ἀποδόσθαι, Κορινθίους δὲ δήσαντας ἔχειν ἕως ἂν ἄλλο τι δόξῃ.

γλωσσικά σχόλια

πόλεμον προεροῦντα (προαγορεύω) = για να κηρύξει πόλεμο

ἄραντες ἑβδομήκοντα ναυσί (αἴρω ναῦς = απομακρύνω τα πλοία από τη στεριά)= αφού απέπλευσαν με εβδομήντα πλοία

Ἀκτίῳ· Ἄκτιον = ακρωτήριο στην είσοδο του Αμβρακικού κόλπου. Ήταν το σημείο συνάντησης με τα πλοία των Κεφαλλήνων, Λευκαδίων και Αμπρακιωτών

ἀκατίῳ (ἀκάτιον <ἄκατος) (τορπιλλάκατος, βενζινάκατος, πυραυλάκατος) = με μικρό πλοίο, πλοιάριο, λέμβο

ἀπεροῦντα (ἀπαγορεύω) **μὴ πλεῖν** = για να τους αποτρέψει από το να πλεύσουν

ζεύξαντες τὰς ναῦς (ζευγνύω)= αφού ενίσχυσαν με δοκάρια τα καταστρώματα των πλοίων

πλωίμους· πλώιμος = κατάλληλα για θαλάσσιο ταξίδι

οὐδέν εἰρηναῖον = καμιά φιλειρηνική απάντηση

ἀνταναγαγόμενοι (ἀντανάγομαι) = αφού και αυτοί ανοίχθηκαν στο πέλαγος (για να συναντήσουν τα εχθρικά πλοία)

ἐνίκησαν παρὰ πολύ (Η έκφραση **παρὰ πολύ** χρησιμοποιείται με λέξεις που ενέχουν έννοια σύγκρισης) = ήταν εμφανής η νίκη (των Κερκυραίων)

ξυνέβη... ὁμολογίᾳ = συνέβη να καταφέρουν οι πολιορκούντες την Επίδαμνο να παραδοθεί σ' αυτούς [η πόλη] με συμφωνία

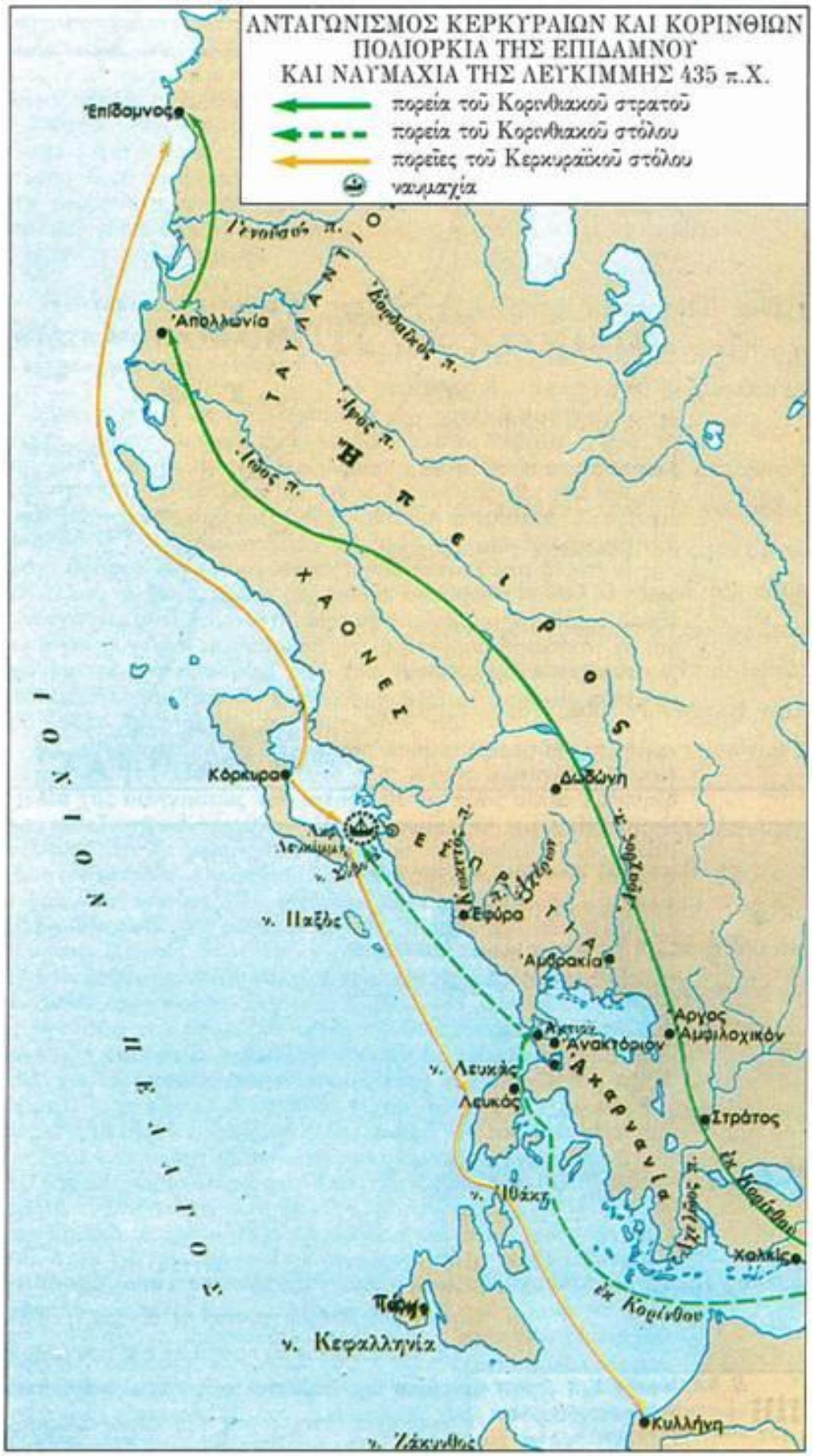
ὥστε = με τον όρο

ἐπήλυδας· ὁ ἔπηλυς = ο ξένος, ο μη αυτόχθων

ἀποδόσθαι· ἀποδίδομαι = πωλώ

Κορινθίους = οι Κορίνθιοι φρουροί και οικήτορες που αναφέρονται στο Κεφ. 26

δήσαντας ἔχειν (δέω-ῶ: φυλακίζω) = να κρατήσουν δέσμιους, φυλακισμένους

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΜΝΟΥ
ΚΑΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΙΜΜΗΣ 435 π.Χ.
πορεία τοῦ Κορινθιακοῦ στρατοῦ
πορεία τοῦ Κορινθιακοῦ στόλου
πορεῖες τοῦ Κερκυραϊκοῦ στόλου
ναυμαχία
Ἐπίδαμνος
Ἀπολλωνία
Ἰόνιος π.
Βοϊδατικός π.
Ἄωος π.
Ἠπειρος
Χαονες
Κόρκυρα
Δωδώνη
Ἔφυρα
Ἀμβρακία
Ἄργος Ἀμφιλοχικόν
Ἀκτιον
Ἀνακτόριον
Λευκάς
Ἀκαρνανία
Λευκός
Στράτος
Ἰθάκη
Χαλκίς
Πάτραι
Κεφαλληνία
Κυλλήνη
Ζάκυνθος
Ἰόνιον πέλαγος

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 30

Κείμενο

Επιθέσεις αντιποίνων του Κερκυραϊκού στόλου εναντίον των συμμάχων των Κορινθίων

[1] Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ τῆς Κερκυραίας ἀκρωτηρίῳ τοὺς μὲν ἄλλους οὓς ἔλαβον αἰχμαλώτους ἀπέκτειναν, Κορινθίους δὲ [2] δήσαντες εἶχον. Ὕστερον δέ, ἐπειδὴ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἠσσημένοι ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησαν ἐπ᾽ οἴκου, τῆς θαλάσσης ἁπάσης ἐκράτουν τῆς κατ᾽ ἐκεῖνα τὰ χωρία οἱ Κερκυραῖοι, καὶ πλεύσαντες ἐς Λευκάδα τὴν Κορινθίων ἀποικίαν τῆς γῆς ἔτεμον καὶ Κυλλήνην τὸ Ἠλείων ἐπίνειον ἐνέπρησαν, ὅτι ναῦς καὶ χρήματα παρέσχον Κορινθίοις.

Αντίδραση των Κορινθίων (434 π.Χ.)

[3]Τοῦ τε χρόνου τὸν πλεῖστον μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπεκράτουν τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς τῶν Κορινθίων ξυμμάχους ἐπιπλέοντες ἔφθειρον, μέχρι οὗ Κορίνθιοι περιιόντι τῷ θέρει πέμψαντες ναῦς καὶ στρατιάν, ἐπεὶ σφῶν οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν, ἐστρατοπεδεύοντο ἐπὶ Ἀκτίῳ καὶ περὶ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος

φυλακῆς ἕνεκα τῆς τε Λευκάδος καὶ τῶν ἄλλων πόλεων ὅσαι σφίσι φίλιαι ἦσαν.
[4] Ἀντεστρατοπεδεύοντο δὲ καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ ναυσί τε καὶ πεζῷ. Ἐπέπλεον δὲ οὐδέτεροι ἀλλήλοις, ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦτο ἀντικαθεζόμενοι χειμῶνος ἤδη ἀνεχώρησαν ἐπ᾽ οἴκου ἑκάτεροι.

γλωσσικά σχόλια

τροπαῖον (τρέπω, τροπή) = σύμβολο νίκης αποτελούμενο από λάφυρα εχθρών που τοποθετούνταν σε δέντρα ή ξύλινους στύλους και σχημάτιζαν ένα πρόχειρο μνημείο της «τροπής εις φυγήν» του εχθρού

Λευκίμμη (Ν.Α. της Κέρκυρας) = η ναυμαχία έγινε κοντά στο νοτιότερο άκρο της Κέρκυρας, όχι κοντά στο Ακτιο

ἡσσημένοι (ἡσσάομαι, -ῶμαι = ἡττάομαι, -ῶμαι) = ηττημένοι

ἐπ' οἴκου = για την πατρίδα (τους)

κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία = σ' εκείνη την περιοχή

ἔτεμον τῆς γῆς (τέμνω) = έκοβαν τα δέντρα [στερώντας από τους Λευκάδιους την πρώτη ύλη για ναυπήγηση πλοίων]

ἐπίνειον = παραθαλάσσιος οικισμός, όπου ήταν τα νεώρια

ἐνέπρησαν (ἐμπίμπρημι) εμπρησμός = έκαψαν

ἐπιπλέοντες (ἐπιπλέω) = κάνοντας επιθέσεις με πλοία

περιιόντι τῷ θέρει (Ο Θουκυδίδης καταγράφει τα γεγονότα «κατά θέρος και χειμώνα») =

το επόμενο θέρος· ο χρονικός όρος θέρος περιλαμβάνει άνοιξη, καλοκαίρι και φθινόπωρο

ἐπόνουν (πονέω, -ῶ, πόνος) = υπέφεραν

φυλακῆς ἕνεκα (φυλακή) φυλάττω, φύλαξ =

για προστασία, για να προστατεύουν

ἀντεστρατοπεδεύοντο = στρατοπέδευσαν απέναντι

ἀντικαθεζόμενοι (ἀντικάθημαι ἀντικαθέζομαι)= αφού στρατοπέδευσαν απέναντι στον αντίπαλο (επιτηρώντας τις κινήσεις του)

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφάλαια 29-30

Κεφ. 29. 1 Κορίνθιοι δ' οὐδὲν ὑπήκουον
«Οὐδὲν ὑπήκουον» οι Κορίνθιοι, όπως «οὐκ ἐδέξαντο» οι Κερκυραίοι (Κεφ. 24), «οὐδὲν ὑπήκουσαν» (Κεφ 26) και «οὐκ ἐπείθοντο» (Κεφ. 27) οι Επιδάμνιοι. Αποτέλεσμα αυτών των αρνήσεων είναι η ναυμαχία στη Λευκίμμη, πρώτη «πολεμική σύρραξη» μεταξύ Κερκυραίων-Κορινθίων. Ο Θουκυδίδης δεν εξετάζει αν οι ενέργειες των μεν ή των δε είναι λιγότερο ή περισσότερο δικαιολογημένες, η επαναλαμβανόμενη όμως αναφορά στην αρνητική στάση των πρωταγωνιστών της αφήγησης υπογραμμίζει την αποφασιστική συμβολή των ανθρωπίνων ενεργειών —και των κινήτρων που ωθούν τον άνθρωπο να ενεργήσει με τον έναν ή τον άλλον τρόπο— στη δημιουργία της ιστορίας.

προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προεροῦντα
Ο Θουκυδίδης χρησιμοποιεί το σχήμα του πλεονασμού και της παρήχησης για να δηλωθούν οι έννοιες ακριβέστερα και εντονώτερα.
Οι ενέργειες των δύο αντιπάλων (Κορίνθιοι, Κεφ. 29, 1 Κερκυραίοι, Κεφ. 29, 3-4) περιγράφονται από τον Θουκυδίδη με αντιστοιχία ΟΣ και ΡΣ (προπέμψαντες/προύπεμψαν, πλήρεις ἦσαν αἱ νῆες/τὰς ναῦς ἐπλήρουν, ἄραντες ναυσὶ...

ἔπλεον... πολεμήσοντες/ἀνταναγαγόμενοι καὶ παραταξάμενοι) για να τονιστεί η αναλογία των προετοιμασιών, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για το «τυπικό», τα προκαταρκτικά, της πολεμικής αναμέτρησης. Αντιθέτως η ίδια η «μάχη» και το αποτέλεσμά της δίνονται με θαυμαστή οικονομία λόγου: «**ἐναυμάχησαν· καὶ ἐνίκησαν** οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ» που συμπληρώνεται με το «τῇ αὐτῇ ἡμέρα **ξυνέβη** παραστήσασθαι...». Κλείνει έτσι ένας κύκλος (από την «ἱκετεία» των Επιδαμνίων, τις διπλωματικές ενέργειες, τις διαβουλεύσεις, τις διακηρύξεις, τις πολεμικές προετοιμασίες, στη ναυμαχία της Λευκίμμης και την παράδοση της Επιδάμνου).
Η χρήση των σχημάτων λόγου, η επιλογή του λεξιλογίου, η δομή του κεφαλαίου υπηρετούν την ακρίβεια που απαιτεί η εξιστόρηση ενός πολεμικού γεγονότος αλλά και έμμεσα υπογραμμίζουν το αβέβαιο των ανθρωπίνων σχεδίων και προσδοκιών και τη συμμετοχή του τυχαίου και απρόβλεπτου παράγοντος στην ιστορική εξέλιξη. Αλλωστε στο Θουκυδίδη η τέχνη του λόγου και η μεθοδική εξιστόρηση των πραγμάτων συνδυάζονται, ιδίως όταν επικεντρώνονται στα ανθρώπινα πάθη.

Κεφ. 30

Στο Κεφάλαιο 30 περιγράφεται η δράση του Κερκυραϊκού στόλου μετά τη ναυμαχία της Λευκίμμης.

30.2-3 ἡσσημένοι
Η τιμωρία των συμμάχων της Κορίνθου ήταν συνέπεια της απόλυτης κυριαρχίας της Κέρκυρας στο Ιόνιο, μετά την ήττα και την αποχώρηση του Κορινθιακού στόλου.

ἐς Λευκάδα... γῆς ἔτεμον καὶ Κυλλήνην... ἐνέπρησαν... τοὺς... ξυμμάχους... ἔφθειρον
Η δράση του Κερκυραϊκού στόλου δεν ακολουθεί οργανωμένο σχέδιο και φαίνεται ότι η Κέρκυρα δεν φρόντισε να εκμεταλλευτεί τη νίκη της, ούτε να προετοιμαστεί για ενδεχόμενη νέα σύγκρουση με τους Κορινθίους. Περιορίστηκε στην «εκδίκηση» και την παρενόχληση των συμμάχων της Κορίνθου.

ἐπεὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν
Η «επιστροφή» των Κορινθίων στο Άκτιο και το Χειμέριον γίνεται με καθυστέρηση και με πίεση των συμμάχων που υποφέρουν από την κυριαρχία της Κέρκυρας σε θαλάσσια περιοχή που είναι και εμπορικός δρόμος προς τα Βόρεια και Δυτικά. Η παρουσία τους όμως είναι αρκετή για να περιορίσει τον Κερκυραϊκό στόλο στη Λευκίμμη. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Κερκυραίοι, μολονότι νικητές και με ισχυρό ναυτικό, αποφεύγουν μια νέα σύρραξη με την Κόρινθο και τηρούν αμυντική τακτική.

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 29

1. Χρησιμοποιώντας φράσεις και προτάσεις του κειμένου να καταγράψετε: α) την πρώτη ενέργεια των Κορινθίων, μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων με την Κέρκυρα, β) τις ενέργειες των Κερκυραίων.

2. ἄραντες (αἴρω = υψώνω στον αέρα): **να βρείτε τις ή τη σημασία των παρακάτω, ομόρριζων του ρήματος αἴρω, λέξεων και να σχηματίσετε προτάσεις με αυτές:**
ἄρδην
μετέωρος
αἰώρα
ἄρσις (άρση)
ἔπαρσις (έπαρση)
ἔξαρσις (έξαρση)

3. Να μεταγράψετε στα αρχαία ελληνικά τις παρακάτω προτάσεις, χρησιμοποιώντας μόνο λέξεις του κειμένου.
—Όταν τα πλοία των Κορινθίων επανδρώθηκαν, ξεκίνησαν το θαλάσσιο ταξίδι για την Επίδαμνο. Αρχηγοί των πλοίων και του πεζικού ήταν ο Αριστεύς και ο Αρχέτιμος.
—Εκεί που είναι το ιερό του Απόλλωνα, έστειλαν οι Κερκυραίοι κήρυκα για να αποτρέψει τους Κορινθίους από το να πλεύσουν εναντίον τους.

Κεφ. 30

4. Με ποιους όρους παραδόθηκε η Επίδαμνος στους Κερκυραίους που την πολιορκούσαν;

5. α. Να περιγράψετε τη δράση του Κερκυραϊκού στόλου, μετά τη ναυμαχία της Λευκίμμης, μεταφράζοντας στη ΝΕ τα ΡΣ: πλεύσαντες, ἔτεμον (γῆς), ἐνέπρησαν, ἐπιπλέοντες ἔφθειρον.

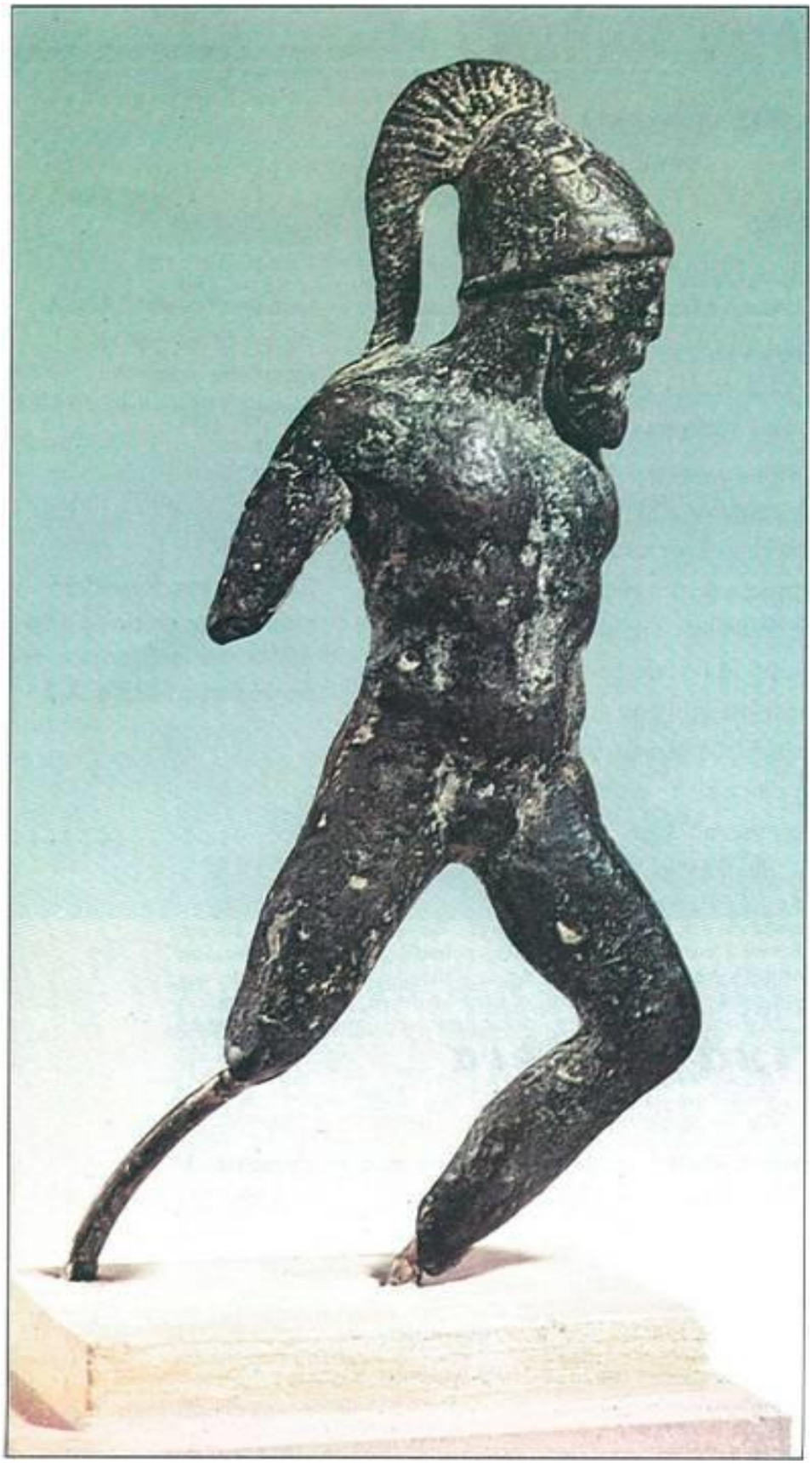
β. Να μεταφέρετε τα ΡΣ στον ενικό αριθμό (στο ίδιο πρόσωπο/πτώση).

6. Να σημειώσετε με Χ το τετράγωνο το οποίο αντιστοιχεί στη σωστή ή λανθασμένη πρόταση και να μεταφράσετε στη ΝΕ τις προτάσεις.

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
— Κερκυραῖοι ἀπέκτειναν οὕς ἔλαβον Κορινθίους, μετὰ τὴν ναυμαχίαν.	□	□
— Οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐκράτουν τῆς θαλάσσης.	□	□
— Κερκυραῖοι Κυλλήνην ἐνέπρησαν, ὅτι ναῦς καὶ χρήματα παρέσχον Ἠλεῖοι Κορινθίοις.	□	□
— Κορίνθιοι ναῦς καὶ στρατιὰν ἔπεμψαν, ἐπεὶ σφῶν οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν.	□	□

θέματα για συζήτηση

Η Κέρκυρα, και πριν και μετά τη ναυμαχία της Λευκίμμης, δείχνει διαλλακτική στάση απέναντι στην Κόρινθο, όχι όμως και στους συμμάχους της. Να εντοπίσετε τα σχετικά χωρία στο Κεφ. 29-30 και να συζητήσετε τις πιθανές αιτίες αυτής της διαφοροποίησης, αφού λάβετε υπόψη και τη δημηγορία των Κερκυραίων (Κεφ. 32.5).

Κερκυραίος πολεμιστής (Εκδοτική Αθηνών)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 31

Κείμενο

Οι Κορίνθιοι ετοιμάζουν ισχυρό στόλο για να επιτεθούν στους Κερκυραίους

[1] Τὸν δ᾽ ἐνιαυτὸν πάντα τὸν μετὰ τὴν ναυμαχίαν καὶ τὸν ὕστερον οἱ Κορίνθιοι ὀργῇ φέροντες τὸν πρὸς Κερκυραίους πόλεμον ἐναυπηγοῦντο καὶ παρεσκευάζοντο τὰ κράτιστα νεῶν στόλον, ἔκ τε αὐτῆς Πελοποννήσου ἀγείροντες καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐρέτας, μισθῷ πείθοντες.

Κέρκυρα και Κόρινθος στέλνουν πρεσβευτές στην Αθήνα για να ζητήσουν τη βοήθειά της (433 π.Χ.)

[2] Πυνθανόμενοι δὲ οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευὴν αὐτῶν ἐφοβοῦντο, καί (ἦσαν γὰρ οὐδενὸς Ἑλλήνων ἔνσπονδοι οὐδὲ ἐσεγράψαντο ἑαυτοὺς οὔτε ἐς τὰς Ἀθηναίων σπονδὰς οὔτε ἐς τὰς Λακεδαιμονίων) ἔδοξεν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν ὡς τοὺς Ἀθηναίους ξυμμάχους γενέσθαι καὶ ὠφελίαν τινὰ πειρᾶσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν [3] εὑρίσκεσθαι. Οἱ δὲ Κορίνθιοι πυθόμενοι ταῦτα ἦλθον καὶ αὐτοὶ ἐς τὰς Ἀθήνας πρεσβευσόμενοι, ὅπως μὴ σφίσι πρὸς τῷ Κερκυραίων ναυτικῷ καὶ τὸ αὐτῶν προσγενόμενον ἐμπόδιον γένηται θέσθαι τὸν [4] πόλεμον ᾗ βούλονται. Καταστάσης δὲ ἐκκλησίας ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον, καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι ἔλεξαν τοιάδε.

γλωσσικά σχόλια

τὰ κράτιστα (επιρρηματική χρήση) = με όλες τους τις δυνάμεις

στόλον· ὁ στόλος (στέλλω) = 1) παρασκευή, ετοιμασία για πόλεμο, εξοπλισμός 2) εκστρατεία, ταξίδι 3) αποστολή 4) συνοδεία

νεῶν στόλος = 5) ναυτική δύναμη

ἀγείροντες (ἀγείρω) = συγκεντρώνοντας, συναθροίζοντας

ἐρέτας (ὁ ἐρέτης)= κωπηλάτες

ἔνσπονδοι=σύμμαχοι

οὐδὲ ἐσεγράψαντο ἑαυτοὺς = και δεν είχαν γίνει μέλη, δεν προσχώρησαν

σπονδάς· σπονδὴ = συμμαχία

ὡς τοὺς Ἀθηναίους· η (καταχρηστική) πρόθεση ὡς + αιτιατική δηλώνει τόπο= στην Αθήνα

πρεσβευσόμενοι (πρεσβεύομαι = 1) διαπραγματεύομαι 2) αποστέλλομαι ως πρεσβευτής) = για να διαπραγματευθούν

καὶ τὸ αὐτῶν προσγενόμενον (αὐτῶν = τῶν Ἀθηναίων) = σε περίπτωση που προστεθεί και το ναυτικό των Αθηναίων

προσγίγνομαι = προστίθεμαι

θέσθαι τὸν πόλεμον = να διεξαγάγουν τον πόλεμον

ᾗ = όπως, με όποιο τρόπο

καταστάσης ἐκκλησίας =αφού κλήθηκε σε συνεδρίαση η εκκλησία του Δήμου

ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον (ἀντιλογία = αντιπαράθεση λόγων) =μίλησαν ο ένας εναντίον του άλλου

ερμηνευτικά σχόλια

ὀργῇ φέροντες οἱ Κορίνθιοι
Η κατάληψη της Επιδάμνου και η αιχμαλωσία των Κορινθίων φρουρών και οικητόρων, η ήττα της Λευκίμμης, η «τιμωρία» των συμμαχικών πόλεων από τον Κερκυραϊκό στόλο, αποτελούσαν προσβολή του κύρους της Κορίνθου και ως μητρόπολης και ως ναυτικής δύναμης. Η «εκδίκηση» για τις δυσμενείς εντυπώσεις και την ταπείνωση, που προκάλεσε η πολεμική περιπέτεια με την Κέρκυρα, έγινε ο κύριος σκοπός της Κορίνθου. Στο «μίσος» (Κεφ. 25) προστέθηκε η οργή, δύο πάθη που οδήγησαν την Κόρινθο σ' έναν πολεμικό πυρετό.

ἀγείροντες... ἐρέτας μισθῷ πείθοντες
Την προσέλκυση ερετών και από πόλεις συμμάχους της Αθήνας θα επικαλεσθούν —ως εχθρική ενέργεια εκ μέρους των Κορινθίων— και οι πρεσβευτές της Κέρκυρας στη δημηγορία τους (Κεφ. 35. 3). Βεβαίως οι ερέτες πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους ως ιδιώτες, δεν αποτελούσαν επίσημη στρατιωτική βοήθεια των πόλεων τους προς την Κόρινθο. (Αυτό θα ήταν αμφισβήτηση της Αθηναϊκής ηγεμονίας και παραβίαση των Τριακονταετών σπονδών).

Οἱ Κερκυραῖοι... ἐφοβοῦντο
Η «ουδετερότητα» ήταν επικίνδυνη για τις πόλεις-κράτη. Αυτό το αναγνωρίζουν οι Κερκυραίοι στην αρχή της δημηγορίας τους (Κεφ. 32.4) και το υπογραμμίζει ο Θουκυδίδης παρεμβαίνοντας διακριτικά στην αφήγηση (με την εξήγηση που δίνει στην παρένθεση).

ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον
Ο ίδιος ο Θουκυδίδης δηλώνει ότι οι δημηγορίες του δεν αποτελούν —ούτε θα μπορούσαν να αποτελέσουν— ακριβή καταγραφή των λόγων που εκφωνήθηκαν από πολιτικές και στρατιωτικές προσωπικότητες κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου. Ο ίδιος τις περιγράφει ως προσπάθεια να αποδοθεί όσο γίνεται πιο πιστά το «πνεύμα» των λόγων, ανάλογα με τον ομιλητή και την περίσταση.

Οἱ Κερκυραῖοι ἔλεξαν τοιάδε
Ο Θουκυδίδης υπήρξε ίσως αυτήκοος μάρτυς των δημηγοριών.

Ο Θουκυδίδης για τις δημηγορίες

Οι αγορεύσεις που εκφωνήθηκαν από διάφορα πρόσωπα, είτε στις παραμονές του πολέμου είτε κατά τη διάρκειά του, ήταν δύσκολο να αποδοθούν με ακρίβεια, τόσο εκείνες τις οποίες άκουσα ο ίδιος, όσο κι εκείνες που άλλοι είχαν ακούσει και μου τις ανακοίνωσαν. Γι' αυτό και τις έγραψα έχοντας υπόψη τι ήταν φυσικό να πουν οι ρήτορες που να αρμόζει καλύτερα στην περίσταση και ακολουθώντας, όσο το δυνατόν, την γενική έννοια των όσων πραγματικά είπαν.

[Ιστορίαι, Βιβλίο 1. Κεφ. 22. Μετάφραση Άγγελου Βλάχου]

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Να εξηγήσετε με βάση το κείμενο:
α. Τους λόγους της οργής των Κορινθίων.
β. Τους λόγους του φόβου των Κερκυραίων.
γ. Τους λόγους της πρεσβείας της Κορίνθου στην Αθήνα.

2. Οι ρηματικοί τύποι της πρώτης περιόδου να μεταφερθούν σε χρόνο αόριστο. Ποια θα ήταν η διαφορά στο νόημα;

3. Να ελέγξετε αν οι παρακάτω προτάσεις συμφωνούν νοηματικά με το κείμενο:
— Οι Κορίνθιοι οργίζονται με τους Κερκυραίους επειδή αυτοί δεν είχαν ενταχθεί στην Πελοποννησιακή συμμαχία.
— Οι Κορίνθιοι στρατολογούσαν κωπηλάτες προσφέροντας μισθό.
— Οι Κερκυραίοι ζητούν βοήθεια από τους Αθηναίους επειδή είναι σύμμαχοι τους.
— Οι Αθηναίοι συγκάλεσαν «εκκλησίαν» για να ακούσουν τους πρεσβευτές Κερκύρας και Κορίνθου.

4. α. Το ρήμα στέλλω σημαίνει:
α) ετοιμάζω για πόλεμο, εξοπλίζω
β) ντύνω
γ) στέλνω (κάποιον) σε εκστρατεία
δ) στέλνω (συνώνυμο στην ΑΕ -πέμπω)
Να εξετάσετε, αν οι παρακάτω παράγωγες και σύνθετες λέξεις διατηρούν στη ΝΕ τις σημασίες του ρήματος (στέλλω) ή διαφοροποιούνται: στόλος, στολή, αποστολή, αποστολέας, επιστολή, καταστολή, περιστολή, απόστολος.
β. Το ρήμα ἀγείρω σημαίνει συγκεντρώνω, συναθροίζω (αντώνυμο στην ΑΕ: διαλύω). Διατηρούν την ίδια σημασία στη ΝΕ οι σύνθετες και παράγωγες λέξεις: αγορά, ομήγυρη, πανηγύρι, συναγερμός;

θέματα για συζήτηση

«Οι ίδιοι εμείς φροντίζουμε και τις ιδιωτικές μας υποθέσεις και τα δημόσια πράγματα... Μόνο εμείς θεωρούμε πως είναι όχι μόνον αδιάφορος αλλά και άχρηστος εκείνος που δεν ενδιαφέρεται για τα πολιτικά. Εμείς οι ίδιοι κρίνομε και αποφασίζομε για τα ζητήματά μας και θεωρούμε πως ο λόγος δεν βλάπτει το έργο. Αντίθετα, πιστεύομε πως βλαβερό είναι το να αποφασίζει κανείς χωρίς να έχει φωτιστεί». [Ιστορίαι, Βιβλίο 2. Κεφ. 40. Μετάφραση Άγγελου Βλάχου]

Ο Αθηναίος πολιτικός Περικλής στον επιτάφιο λόγο για τους πρώτους νεκρούς του Πελοποννησιακού πολέμου είπε ότι οι Αθηναίοι ενδιαφέρονται εξίσου για τις ιδιωτικές και τις δημόσιες υποθέσεις, και ασχολούνται με τις ιδιωτικές τους υποθέσεις, χωρίς να αδιαφορούν για την πολιτική. Και μάλιστα πιστεύουν ότι πριν από κάθε πολιτική ενέργεια πρέπει να έχουν γίνει συζητήσεις που θα βοηθήσουν τον πολίτη να αποφασίσει σωστά. Να σχολιάσετε αυτή την άποψη.

Να συζητήσετε: α) τα «υπέρ» και τα «κατά» της ουδετερότητας στις σχέσεις των κρατών και των ανθρώπων, β) τις πιθανότητες που έχει σήμερα ένα κράτος ή ένα άτομο να παραμείνει ουδέτερο απέναντι στα πολιτικά ή / και κοινωνικά δρώμενα του πλανήτη μας.

Δημηγορία Κερκυραίων (Κεφ. 32-36)

Εισαγωγή

Στόχος της δημηγορίας είναι να αποδείξει ότι μια συμμαχία μεταξύ Αθήνας-Κέρκυρας είναι και ωφέλιμη για την Αθήνα και δίκαιη και δεν αποτελεί παραβίαση των όρων της τριακονταετούς ειρήνης.
Οι Κερκυραίοι αρχίζουν τη δημηγορία τους με τις έννοιες δικαιοσύνη (δίκαιον), ευεργεσία, ευγνωμοσύνη (χάρις), συμφέρον (τά ξύμφορα), στις οποίες και θα στηρίξουν την επιχειρηματολογία τους:
— Υποστηρίζουν ότι η συμμαχία μαζί τους είναι στρατηγικά και πολιτικά συμφέρουσα για την Αθήνα, αφού θα της εξασφαλίσει την ευγνωμοσύνη της δεύτερης ναυτικής δύναμης στην Ελλάδα, την πρόθυμη και αμέριστη βοήθειά της σε περίπτωση πολέμου με την Πελοποννησιακή συμμαχία και επιπλέον, με τη σύναψη αυτής της συμμαχίας, δεν παραβιάζεται η Τριακονταετής ειρήνη.
— Καταγγέλλουν τις αδικίες που υπέστησαν από τους Κορινθίους και επιρρίπτουν σ' αυτούς την αποτυχία ειρηνικής λύσης στο θέμα της Επιδάμνου.
— Η δημηγορία αποτελείται από τον πρόλογο (Κεφ. 32). το κυρίως μέρος-επιχειρηματολογία (Κεφ. 33-36.2) και τον επίλογο (Κεφ. 36.3).

Βιβλίο 1. Κεφαλαίο 32

Μετάφραση

Οι Κερκυραίοι μετανοούν για την πολιτική ουδετερότητας

[1] «Η δικαιοσύνη απαιτεί. Αθηναίοι, εκείνοι που έρχονται να ζητήσουν βοήθεια, όπως ακριβώς συμβαίνει τώρα με μας —και μάλιστα χωρίς να έχει προηγηθεί μεγάλη ευεργεσία, ώστε η βοήθεια να αποτελεί οφειλόμενη ανταπόδοση— να αποδείξουν πρώτα ότι η βοήθεια, που θα προσφερθεί, θα είναι συμφέρουσα γι' αυτούς που την προσφέρουν ή τουλάχιστον δεν θα τους είναι επιζήμια και επιπλέον ότι θα τους εξασφαλίσει τη διαρκή ευγνωμοσύνη αυτών που θα τη δεχθούν. Αν δεν καταφέρουν να αποδείξουν αυτά, τότε ας μην οργίζονται για την αποτυχία τους.

[2] Οι Κερκυραίοι λοιπόν μας έστειλαν σε σας με την πεποίθηση ότι, μαζί με το αίτημα να γίνετε σύμμαχοι μας, θα είναι σε θέση να σας [3] εγγυηθούν και αυτά [1]. Η τύχη βέβαια έφερε έτσι τα πράγματα ώστε η μέχρι τώρα πολιτική

1.Ότι δηλαδή και η συμμαχία θα είναι συμφέρουσα για τους Αθηναίους και την ευγνωμοσύνη των Κερκυραίων θα τους εξασφαλίσει.

μας και σε σας να φαίνεται παράλογη, αν λάβουμε υπόψη τις ανάγκες μας, αλλά και για μας τους ίδιους να είναι επιζήμια στην
[4] παρούσα κατάσταση. Εμείς δηλαδή, που μέχρι τωρα δεν θελήσαμε ποτέ να συμμαχήσουμε με κανένα, ερχόμαστε σήμερα να ζητήσουμε από άλλους να γίνουν σύμμαχοι μας και, επιπλέον, είμαστε απομονωμένοι στον πόλεμο μας με τους Κορινθίους, εξαιτίας εκείνης της πολιτικής μας. Και κατέληξε να αποδεικνύεται τώρα αδυναμία και εσφαλμένη εκτίμηση των καταστάσεων εκείνο που προηγουμένως μας φαινόταν συνετή πολιτική, το να μη συμμεριζόμαστε, δηλαδή, τους κινδύνους μιας συμμαχίας με ξένους και να μην ακολουθούμε αποφάσεις άλλων.
[5] Βεβαίως, στη ναυμαχία που έγινε, εμείς, μόνοι μας, νικήσαμε τους Κορινθίους. Επειδή όμως ετοιμάζονται να μας επιτεθούν συγκεντρώνοντας μεγάλο εκστρατευτικό σώμα από την Πελοπόννησο και την υπόλοιπη Ελλάδα, και εμείς διαπιστώνουμε αδυναμία να τους αντιμετωπίσουμε με επιτυχία μόνο με τις δικές μας δυνάμεις και επειδή, αν μας υποτάξουν, διατρέχουμε πολύ μεγάλο κίνδυνο, γι' αυτό αναγκαζόμαστε να ζητήσουμε βοήθεια

από σας, και από οποιονδήποτε άλλο, και γι' αυτό το λόγο ζητούμε να μας συγχωρεθεί η τόλμη μας να ενεργούμε αντίθετα με την προηγούμενη πολιτική μας, επειδή, δηλαδή, αυτή δεν οφειλόταν σε κακή πρόθεση αλλά σε κακό υπολογισμό.

ασκήσεις

1. Να συζητηθούν οι λόγοι που έκαναν τους Κερκυραίους πρώτα να ακολουθήσουν και στη συνέχεια να εγκαταλείψουν την πολιτική ουδετερότητας.

2. Να συζητηθεί η σκοπιμότητα της αναφοράς των Κερκυραίων στη ναυμαχία της Λευκίμμης.

3. Να σχολιαστεί η άποψη: «Από τον πρόλογο της δημηγορίας τους οι Κερκυραίοι αυτοπροσδιορίζονται ως αυτάρκεις πολίτες αλλά κακοί πολιτικοί».

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 33

Μετάφραση

Η συμμαχία με την Κέρκυρα είναι συμφέρουσα για την Αθήνα

[1] Και θα είναι για σας ευτυχής σύμπτωση η δική μας ανάγκη για βοήθεια, αν, βέβαια, σας πείσουν τα επιχειρήματά μας, για πολλούς λόγους. Πρώτον, διότι θα βοηθήσετε ανθρώπους που αδικούνται οι ίδιοι και όχι ανθρώπους που αδικούν άλλους. Έπειτα, αν δεχθείτε να γίνετε σύμμαχοι μας τώρα, που διατρέχουμε τον έσχατο κίνδυνο, θα κερδίσετε την ευγνωμοσύνη μας, που θα εκδηλωθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να μείνει στη μνήμη σας για πολύ καιρό. Επιπλέον, είμαστε η μεγαλύτερη, μετά από σας, ναυτική δύναμη.

[2] Σκεφθείτε, λοιπόν, πόσο σπάνια παρουσιάζεται τέτοια συγκυρία, που να είναι ευνοϊκή για σας και συγχρόνως να προξενεί μεγάλη θλίψη στους αντιπάλους σας: μια δύναμη, στην οποία εσείς θα προσφέρατε πολλά χρήματα και θα αισθανόσασταν ευγνωμοσύνη, αν γινόταν σύμμαχος σας. αυτή η ίδια δύναμη έρχεται σε σας, με δική της πρωτοβουλία, και προσφέρει τη συμμαχία της, χωρίς να σας δημιουργεί κινδύνους και χωρίς δαπάνη χρημάτων. Και, επιπλέον, ενισχύει τη φήμη της μεγαλοψυχίας σας στη σκέψη των πολλών, εξασφαλίζει την ευγνωμοσύνη εκείνων

που θα βοηθήσετε και αυξάνει τη δική σας στρατιωτική ισχύ. Τέτοια συγκυρία σε λίγους παρουσιάστηκε στο πέρασμα του χρόνου και λίγοι είναι εκείνοι που ζητούν συμμαχία αλλά και έρχονται σ' εκείνους, με τους οποίους θέλουν να γίνουν σύμμαχοι, προσφέροντας ασφάλεια και τιμή όχι μικρότερη απ' αυτήν που θα πάρουν.

[3] Όσο για τον πόλεμο, στον οποίο θα είμαστε χρήσιμοι, αν κάποιος απο σας νομίζει ότι δεν θα γίνει, σφάλλει στην κρίση του, αφού δεν καταλαβαίνει ότι οι Λακεδαιμόνιοι επιθυμούν τον πόλεμο, επειδή σας φοβούνται, ότι οι Κορίνθιοι έχουν μεγάλη επιρροή σ' αυτούς και είναι εχθροί σας και ότι επιδιώκουν να υποτάξουν εμάς τώρα και να επιτεθούν σε σας αργότερα, για να μη συμπαραταχθούμε εναντίον τους, λόγω του κοινού μας μίσους προς αυτούς, πριν προλάβουν να επιτύχουν δύο στόχους: ή να μας καταστρέψουν ή να ισχυροποιηθούν οι ίδιοι[1].
[4] Επομένως από μας εξαρτάται να τους προκαταλάβουμε, εμείς προσφέροντας, εσείς δεχόμενοι τη συμμαχία, και να φροντίσουμε πρώτοι να τους βλάψουμε παρά να

---

1. Αν οι Κερκυραίοι πολεμήσουν μόνοι, θα ηττηθούν και επομένως οι Κορίνθιοι θα γίνουν πιο ισχυροί, αφού στο δικό τους στόλο θα προσθέσουν και το στόλο των ηττημένων Κερκυραίων.

σκεφτόμαστε, αφού θα μας έχουν ήδη βλάψει εκείνοι, την ανταπόδοση.

ασκήσεις

1. Να σχολιαστεί η ηθική και στρατιωτική βάση της επιχειρηματολογίας των Κερκυραίων.

2. Να επιβεβαιωθεί από το κείμενο η άποψη ότι οι Κερκυραίοι προβάλλουν την προτεινόμενη στους Αθηναίους συμμαχία ως ισότιμο «δοῦναι καὶ λαβεῖν».

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 34

Μετάφραση

Οι Κερκυραίοι θεωρούν ότι έχουν διαλυθεί οι δεσμοί τους με την Κόρινθο, επειδή οι Κορίνθιοι τους αδίκησαν

[1] Κι αν ισχυρίζονται ότι δεν είναι δίκαιο να συμμαχήσετε με δικούς τους αποίκους, ας μάθουν ότι κάθε αποικία, αν έχει καλή μεταχείριση, τιμά τη μητρόπολή της, αν όμως αδικείται αποξενώνεται. Διότι οι άποικοι δεν αποστέλλονται για να γίνουν δούλοι αλλά αποστέλλονται ως ισότιμοι μ' εκείνους που παραμένουν στη μητρόπολη[1].

[2] Ως προς το ότι μας αδικούν, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία. Διότι, όταν τους προσκαλέσαμε σε διαιτησία για το θέμα της Επιδάμνου, προτίμησαν τον πόλεμο ως μέσο επίλυσης των διαφορών μας παρά την αμερόληπτη δικαιοσύνη.

[3] Και αυτά που κάνουν σε μας, τους συγγενείς τους, ας είναι για σας απόδειξη ώστε να μη σας εξαπατήσουν και να μην υποκύψετε στις

---

1. ἐπὶ τῷ ὁμοῖοι τοῖς λειπομένοις εἶναι. Δες και κεφ. 27.1.

επιθυμίες τους, όταν ευθέως σας παρακαλούν. Διότι εκείνος είναι πιο ασφαλής στη ζωή του, όποιος, δηλαδή, μετανιώνει ελάχιστα για ευεργεσίες που έκανε στους εχθρούς του.

ασκήσεις

1. Να εξετάσετε αν ανταποκρίνεται στην αλήθεια (με βάση τα Κεφ. 25-30) ο ισχυρισμός των Κερκυραίων ότι η Κόρινθος, ως μητρόπολη, τους αδικεί.

2. Να συζητήσετε την άποψη ότι η «ευεργεσία» προς τους εχθρούς, υπονομεύει την ασφάλεια μιας χώρας.

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 35

Μετάφραση

Συμμαχία Αθηναίων και Κερκυραίων δεν παραβιάζει την τριακονταετή Ειρήνη

[1] Ούτε όμως θα παραβείτε τις συνθήκες ειρήνης με τους Λακεδαιμονίους, αν δεχθείτε τις προτάσεις μας, αφού εμείς δεν είμαστε
[2] σύμμαχοι κανενός. Αναφέρεται, δηλαδή, σ' αυτές ότι, όποια ελληνική πόλη δεν είναι σύμμαχος κανενός, έχει τη δυνατότητα να
[3] ενταχθεί σε όποια συμμαχία θέλει. Και βέβαια θα ήταν αδιανόητο εκείνοι να μπορούν να ναυτολογούν άνδρες για τα πλοία τους από τους συμμάχους τους, και ακόμα και από την υπόλοιπη Ελλάδα, και μάλιστα από δικούς σας υπηκόους, ενώ εμάς να θέλουν να εμποδίσουν και από το να συμμαχήσουμε μαζί σας και από το να βοηθηθούμε ενδεχομένως από άλλους και, σαν να μη φτάνει αυτό, να θεωρήσουν αδίκημα το να δεχθείτε αυτά που σας ζητάμε, αν σας πείσουμε.
[4] Βέβαια πολύ περισσότερο αδικημένοι θα είμαστε εμείς, αν δεν σας πείσουμε. Διότι θα απορρίψετε τη συμμαχία μας, αν και βρισκόμαστε σε κίνδυνο, και μάλιστα χωρίς να είμαστε εχθροί σας, ενώ αυτούς, όχι μόνο δεν

θα εμποδίσετε, μολονότι είναι εχθροί και επιτιθέμενοι, αλλά και θα τους επιτρέψετε να πάρουν ενισχύσεις από τη δική σας ηγεμονία. Αυτό δεν είναι δικαιοσύνη, αλλά ή και σ' εκείνους δεν θα επιτρέπετε να προσλαμβάνουν μισθοφόρους από τους συμμάχους σας ή και σε μας θα στείλετε βοήθεια, ανάλογα με το πόσο θα σας πείσουμε, και ακόμα καλύτερα θα είναι να μας δεχτείτε ως συμμάχους και να μας βοηθήσετε φανερά.

[5] Σας αποδεικνύουμε, λοιπόν, όπως και στην αρχή του λόγου μας δηλώσαμε, ότι είναι πολλά τα πλεονεκτήματα της συμμαχίας μαζί μας και το σπουδαιότερο, οι ίδιοι άνθρωποι είναι κοινοί εχθροί μας (και αυτό αποτελεί την ασφαλέστερη εγγύηση σταθερής συμμαχίας) και δεν είναι αδύναμοι αλλά, αντιθέτως, είναι ικανοί να βλάψουν, όσους τους εγκατέλειψαν[1]. Και βέβαια, όταν σας προσφέρεται ναυτική συμμαχία, όχι ηπειρωτική, η απόρριψή της δεν έχει την ίδια σημασία, θα σας λέγαμε μάλιστα να μην επιτρέπετε σε κανένα να έχει πλοία, αν

---

1. Η Κέρκυρα έχει διακόψει τους δεσμούς αποικίας-μητρόπολης με την Κόρινθο. Δες και κεφ. 25.3-4 και κεφ. 38 (δημηγορία Κορινθίων).

αυτό σας είναι δυνατόν, αλλιώς να κάνετε φίλους σας εκείνους που έχουν ισχυρό ναυτικό.

ασκήσεις

1. Να προσδιορίσετε τις θεματικές ενότητες του κεφαλαίου και να παρουσιάσετε τις αντιθέσεις στη συμπεριφορά Κερκυραίων-Κορινθίων, όπως περιγράφονται από τους Κερκυραίους.

2. Να σχολιάσετε, έχοντας υπόψη και το κεφάλαιο 33.2, τη λογική και το ύφος της παρουσίασης των επιχειρημάτων των Κερκυραίων.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 36

Μετάφραση

Απόρριψη της συμμαχίας από την Αθήνα σημαίνει υποταγή της Κέρκυρας στην Κόρινθο και ενδυνάμωση της Πελοποννησιακής Συμμαχίας.

[1] Και σε όποιον φαίνονται αυτά συμφέροντα στα λόγια αλλά φοβάται μήπως εξαιτίας τους παραβιάσει τις συνθήκες, αν πεισθεί, ας καταλάβει ότι αυτό που φοβάται, επειδή θα

στηρίζεται στη δύναμη[1] θα τρομάζει περισσότερο τους εχθρούς, ενώ αυτό που του δίνει θάρρος[2], επειδή δεν θα στηρίζεται στη δύναμη, αν δεν μας δεχθεί σε συμμαχία, και επειδή οι εχθροί θα είναι ισχυροί, θα τους προξενεί λιγότερο φόβο. Και ας καταλάβει ακόμα ότι τώρα δεν αποφασίζει τόσο για την Κέρκυρα όσο για την Αθήνα και ότι δεν παίρνει τις καλύτερες αποφάσεις γι' αυτήν, όταν για τον μελλοντικό και σχεδόν επικείμενο πόλεμο, αναλογιζόμενος το άμεσο συμφέρον, διστάζει να συνάψει συμμαχία με χώρα, η οποία, στις κρίσιμες καταστάσεις, γίνεται και φιλική και
[2] εχθρική[3]. Διότι βρίσκεται σε καλή θέση για τη ναυσιπλοΐα και προς την Ιταλία και προς τη Σικελία, ώστε και από κει να μην αφήνει να έρχονται πλοία για να βοηθήσουν τους Πελοποννησίους, και να διευκολύνει τη μετάβαση πλοίων από εδώ προς τα εκεί, και από άλλες απόψεις παρέχει πολλά
[3] πλεονεκτήματα. Αλλά μια συντομότατη

---

1. Η δύναμη θα στηρίζεται στη συμμαχία με τους Κερκυραίους.

2. Δηλαδή η διατήρηση της Τριακονταετούς ειρήνης.

3. Και επομένως μπορεί να βλάψει τους αντιπάλους της και να ωφελήσει τους συμμάχους της, όταν το καλούν οι περιστάσεις

υπενθύμιση των επιχειρημάτων μας, και των γενικών και των μερικών, αυτή θα σας έπειθε να μη μας εγκαταλείψετε. Στην Ελλάδα, δηλαδή, υπάρχουν μόνο τρεις άξιες λόγου ναυτικές δυνάμεις, η δική σας, η δική μας και των Κορινθίων. Απ' αυτές, λοιπόν, αν επιτρέψετε να συνενωθούν οι δύο, εφόσον οι Κορίνθιοι θα μας έχουν υποτάξει, θα ναυμαχήσετε ταυτόχρονα και με τους Κερκυραίους και με τους Πελοποννησίους, αν όμως συμμαχήσετε μαζί μας θα μπορείτε να αγωνιστείτε εναντίον τους με περισσότερα πλοία, τα δικά μας και τα δικά [4] σας». Αυτά είπαν οι Κερκυραίοι. Και μετά απ' αυτούς οι Κορίνθιοι μίλησαν μ' αυτά τα λόγια.

[Μετάφραση Κεφ. 32-36: Κική Διαλησμά]

ασκήσεις

1. Στον επίλογο της δημηγορίας τους οι Κερκυραίοι εντοπίζουν τον, κατά την άποψή τους, ισχυρότερο ενδοιασμό των Αθηναίων σχετικά με τη σύναψη συμμαχίας μαζί τους:

α) Ποιος είναι αυτός ο ενδοιασμός; Είναι δικαιολογημένος;

β) Με ποια επιχειρήματα προσπαθούν οι Κερκυραίοι να τον αναιρέσουν;

γ) Ποια εικόνα της Κέρκυρας, ως στρατιωτικής δύναμης, δημιουργούν τα επιχειρήματα αυτά; Να τη συγκρίνετε με την εικόνα της Κέρκυρας,

όπως παρουσιάζεται στα Κεφ. 32, 33,35 της δημηγορίας.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Δημηγορία Κορινθίων (Κεφ. 37-43)

Εισαγωγή

Σε αντίθεση με τη δημηγορία των Κερκυραίων, η οποία στηρίζεται στη λογική και προβάλλει τα οφέλη για την Αθήνα από τη συμμαχία της με την Κέρκυρα, η δημηγορία των Κορινθίων χαρακτηρίζεται κυρίως από αντι-Κερκυραϊκό μένος και τα επιχειρήματά της στηρίζονται στις έννοιες του δικαίου και της ευεργεσίας/ανταπόδοσης, δηλαδή στα «δέοντα» και όχι στα «συμφέροντα» για τους Αθηναίους.
Οι Κορίνθιοι στη δημηγορία τους:
—Αναιρούν τις κατηγορίες των Κερκυραίων εναντίον τους.
—Κατηγορούν τους Κερκυραίους για περιφρόνηση προς τη μητρόπολή τους, αλαζονική συμπεριφορά και ιδιοτέλεια.
—Υπενθυμίζουν στους Αθηναίους ότι σε δύο περιπτώσεις που είχαν προβλήματα, με την αποικία τους στη Σάμο και με την Αίγινα, οι Κορίνθιοι τους βοήθησαν και ότι συμμαχία με την Κέρκυρα θα οδηγήσει σε διάλυση της Τριακονταετούς Ειρήνης.
Η δημηγορία αποτελείται από τον πρόλογο (Κεφ. 37.1), το κυρίως μέρος-επιχειρηματολογία (Κεφ. 37.2-42) και τον επίλογο (Κεφ. 43).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 37

Μετάφραση

Η ουδετερότητα της Κέρκυρας ήταν πρόσχημα που συγκάλυπτε τις αδικίες της.
[1] «Επειδή αυτοί εδώ οι Κερκυραίοι σας μίλησαν όχι μόνο για το θέμα της συμμαχίας αλλά και για το ότι εμείς τους αδικούμε και χωρίς λόγο τους πολεμούμε, είναι ανάγκη και μεις να αναφερθούμε πρώτα σ' αυτές τις δύο κατηγορίες και στη συνέχεια να αναπτύξουμε τις απόψεις μας, ώστε και σεις να έχετε εκ των προτέρων πιο σταθερή γνώση των όσων σας ζητάμε και να μην απορρίψετε τις απαιτήσεις τους χωρίς βάσιμα επιχειρήματα.
[2] Ισχυρίζονται οι Κερκυραίοι ότι από σωφροσύνη δεν συμμάχησαν με κανέναν ως τώρα. Στην πραγματικότητα πολιτεύτηκαν μ' αυτόν τον τρόπο με κίνητρο τη διάπραξη ανομιών και όχι την αρετή, επειδή δεν ήθελαν κανένα σύμμαχο ως μάρτυρα των αδικημάτων τους ούτε ήθελαν να καταφρονούνται, αν

ζητούσαν από τους συμμάχους τους βοήθεια[1]
[3] Βέβαια η γεωγραφική θέση της πόλης τους και τους παρέχει αυτάρκεια και κάνει τους ίδιους κριτές των αδικημάτων τους προς τους άλλους, ενώ αυτό δεν θα συνέβαινε αν υπήρχαν συμμαχικές δεσμεύσεις[2], επειδή αν και οι ίδιοι σε ελάχιστες περιπτώσεις καταπλέουν σε γειτονικά λιμάνια, δέχονται πάρα πολύ συχνά στα δικά τους λιμάνια άλλους που αναγκαστικά
[4] προσορμίζονται εκεί. Έτσι, ευσχήμως, προφασίζονται ότι δεν συνάπτουν συμμαχίες όχι για να μην υποχρεώνονται να γίνονται συνένοχοι σε αδικίες εναντίον άλλων αλλά για να αδικούν οι ίδιοι, χωρίς μάρτυρες, και για να χρησιμοποιούν βία, όπου υπερισχύουν, να αποκτούν άδικα περισσότερα κέρδη, όπου δεν γίνονται αντιληπτοί και να συμπεριφέρονται αναίσχυντα, στην περίπτωση που αποκομίσουν κάποιο σημαντικό κέρδος.
[5] Αλλά αν ήταν ενάρετοι άνθρωποι, όπως ισχυρίζονται, όσο πιο εξασφαλισμένοι από

---

1. Οι σύμμαχοι, που θα πρόσφεραν τη βοήθεια τους, θα έβλεπαν τις ανομίες των Κερκυραίων και θα τους περιφρονούσαν γι' αυτές.

2. Αν η Κέρκυρα ανήκε σε συμμαχία, θα είχαν δικαίωμα να δικάζουν τις διαφορές και τα άλλα μέλη της συμμαχίας.

επιθέσεις γειτονικών πόλεων ήταν, τόσο μεγαλύτερη δυνατότητα είχαν να αποδείξουν την αρετή τους, εφαρμόζοντας οι ίδιοι το δίκαιο και αποδεχόμενοι τα δίκαια των άλλων.

ασκήσεις

Σε ποιο επιχείρημα των Κερκυραίων αναφέρονται οι Κορίνθιοι; Ποιο είναι το δικό τους αντεπιχείρημα;

Να εξετάσετε την αποδεικτική ισχύ των λόγων των Κορινθίων στο κεφ. 37.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφαλαίο 38

Μετάφραση

Οι Κερκυραίοι περιφρονούν τη μητρόπολη Κόρινθο και καταλαμβάνουν την Επίδαμνο, που είναι αποικία της

[1] Δεν συμπεριφέρονται όμως ως ενάρετοι ούτε απέναντι στους άλλους ούτε απέναντι σε μας και ενώ είναι άποικοι μας, ήταν πάντοτε αποξενωμένοι και τώρα μας πολεμούν ισχυριζόμενοι ότι δεν στάλθηκαν ως άποικοι για [2] να έχουν κακή μεταχείριση. Αλλά και μεις απαντάμε ότι δεν ιδρύσαμε αποικία για να μας περιφρονεί αλλά για να μας θεωρεί ηγεμόνες και να μας αποδίδει τις καθιερωμένες τιμές. [3] Άλλωστε οι άλλες μας αποικίες μάς τιμούν και μάλιστα είμαστε αγαπητοί στους αποίκους [4] μας. Είναι επομένως προφανές ότι, αν είμαστε αρεστοί στους περισσότερους, δεν είναι δυνατόν να έχουν δίκιο αυτοί, που είναι οι μόνοι δυσαρεστημένοι μαζί μας και ούτε θα εκστρατεύαμε εναντίον τους, παραβαίνοντας τα καθιερωμένα[1], εάν δεν ήμασταν θύματα μιας

---

1. Το ότι, δηλαδή, μητρόπολη και αποικία αλληλοβοηθούνται, και μάλιστα η μητρόπολη προστατεύει την αποικία.

πρωτοφανούς αδικίας.
[5] Εξάλλου θα ήταν σωστό, ακόμη και αν είχαμε άδικο, να υποχωρήσουν στην οργή μας, οπότε και μεις θα θεωρούσαμε ντροπή να χρησιμοποιήσουμε βία απέναντι στη δική τους ανεξικακία. Η αλαζονεία τους όμως και η αίσθηση της δύναμης που προέρχεται από τα πλούτη, τους έχουν κάνει να μας αδικήσουν σε πολλά και κατ' εξοχήν στο θέμα της Επιδάμνου, που είναι δική μας αποικία· όταν [η Επίδαμνος] υπέφερε δεν ήθελαν να τη βοηθήσουν και όταν ήλθαμε εμείς να τη βοηθήσουμε, αφού με τη βία την κυρίευσαν, τώρα την κατέχουν αυτοί.

ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε το θεματικό κέντρο του κεφαλαίου και να συζητήσετε αν τα επιχειρήματα των Κορινθίων στηρίζονται στη λογική ή όχι.

2. Να συγκρίνετε τα όσα αναφέρονται για το ίδιο θέμα στο κεφ. 25, στο κεφ. 34 και στο κεφ. 38 και να εξετάσετε: α) αν έχουν δίκιο οι Κορίνθιοι ή οι Κερκυραίοι, β) ποιος από τους δύο υποστηρίζει πειστικότερα τις απόψεις του.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 39

Μετάφραση

Η διαιτησία που προτείνουν οι Κερκυραίοι είναι πρόφαση, αφού οι πράξεις τους είναι άδικες

[1] Και ισχυρίζονται βέβαια ότι ζήτησαν πρώτα να λυθεί η διαφορά μας με διαιτησία, η οποία όμως δεν έχει νόημα, αν τη ζητάει κάποιος από θέσεως ισχύος και εκ του ασφαλούς αλλά αν την επιδιώκει κάποιος, ο οποίος, πριν προσφύγει στο δικαστήριο, φροντίζει να υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στα λόγια και τις πράξεις του.

[2] Αυτοί όμως, όχι πριν πολιορκήσουν την πόλη αλλά όταν κατάλαβαν ότι δεν θα ανεχθούμε κάτι τέτοιο, τότε πρόβαλαν το πρόσχημα της διαιτησίας. Και έχουν έλθει εδώ, όχι μόνο έχοντας οι ίδιοι παρανομήσει[1], αλλά και έχοντας τώρα την αξίωση, όχι να συμμαχήσετε εσείς μαζί τους αλλά να γίνετε συμμέτοχοι της παρανομίας τους και να τους δεχθείτε ως συμμάχους μολονότι είναι εχθροί μας.

---

1. Κυριεύοντας και κατέχοντας την Επίδαμνο.

[3] Έπρεπε αυτοί τότε να έλθουν σε σας, όταν, δηλαδή, δεν διέτρεχαν κανένα κίνδυνο και όχι τώρα, που εμείς έχουμε αδικηθεί και αυτοί κινδυνεύουν. Ούτε πρέπει εσείς να τους προσφέρετε τώρα βοήθεια, χωρίς άλλοτε να έχετε ωφεληθεί από τη δύναμή τους, ούτε πρέπει να κατηγορηθείτε από μας όμοια μ' εκείνους, χωρίς να έχετε συμμετοχή στις αδικίες τους. Μόνο αν από παλιά ήταν κοινή η ωφέλεια από τη δύναμή τους πρέπει να δεχθείτε να είναι κοινές και οι συνέπειες από τις πράξεις τους.

ασκήσεις

1. **Ποια είναι η πολιτική των Κερκυραίων, στο θέμα της Επιδάμνου, και πώς την κρίνουν οι Κορίνθιοι;**

2. **Ποιες είναι οι συμβουλές των Κορινθίων προς τους Αθηναίους και πώς τις αιτιολογούν;**

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 40

Μετάφραση

Οι Αθηναίοι οφείλουν να μη δεχθούν τη συμμαχία των Κερκυραίων αλλά να αφήσουν την Κόρινθο να τους τιμωρήσει. Το ίδιο έκαναν και οι Κορίνθιοι όταν αποστάτησε η Σάμος.

[1] Έχει αποδειχθεί, λοιπόν, ότι εμείς ερχόμαστε με δίκαιες κατηγορίες και ότι αυτοί είναι οι άνθρωποι βίαιοι και πλεονέκτες. Τώρα πρέπει να καταλάβετε ότι δεν είναι δίκαιο να δεχθείτε τη [2] συμμαχία τους. Αν, δηλαδή, δηλώνεται στις συνθήκες[1] ότι μια ουδέτερη πόλη έχει το δικαίωμα να συμμαχεί με όποιον θέλει, δεν αναφέρεται η συνθήκη σ' εκείνες τις πόλεις που προσέρχονται στη συμμαχία για να βλάψουν

---

1. Η τριακονταετής ειρήνη (Τριακοντούτεις σπονδαί) μεταξύ Αθηναϊκής Ηγεμονίας και Πελοποννησιακής Συμμαχίας. Η Κέρκυρα είναι μεν ουδέτερη αλλά, ως αποικία της Κορίνθου, ανήκει, κατά τους Κορινθίους, στη δικαιοδοσία τους, και, επομένως, στη σφαίρα επιρροής της Πελοποννησιακής Συμμαχίας.

άλλους αλλά σε όσες χρειάζονται ασφάλεια, χωρίς όμως να εγκαταλείπουν άλλη συμμαχία, και σε όσες δεν θα παρασύρουν σε πόλεμο, αντί για ειρήνη, εκείνους που τους δέχονται ως συμμάχους, αν βέβαια είναι αυτοί σώφρονες. Αυτό μπορεί να πάθετε τώρα εσείς, αν δεν σας πείσουμε.

[3] Δεν θα γίνετε, δηλαδή, βοηθοί μόνο αυτών εδώ αλλά και εχθροί δικοί μας, αντί της συνθήκης που τώρα μας συνδέει. Διότι θ' αναγκασθούμε, αν πάτε μαζί τους, να πολεμήσουμε και εσάς μαζί μ' αυτούς.

[4] Το δίκαιο, βέβαια, θα ήταν να μην υποστηρίξετε κανέναν από τους δυο μας, αλλιώς να κάνετε το αντίθετο απ' αυτό που σας ζητούν οι Κερκυραίοι, δηλαδή να έρθετε μαζί μας εναντίον τους (αφού με τους Κορινθίους έχετε συνθήκη ειρήνης, ενώ με τους Κερκυραίους δεν υπογράψατε ποτέ ούτε ανακωχή) και επιπλέον να μην καθιερώσετε τη συνήθεια να γίνονται δεκτοί σε μια συμμαχία όσοι αποστατούν από άλλη.

[5] Διότι ούτε και μεις, όταν αποστάτησαν οι Σάμιοι, ψηφίσαμε εναντίον σας, μολονότι οι ψήφοι των άλλων Πελοποννησίων ήταν διχασμένοι για το αν πρέπει να τους βοηθήσουμε ή όχι, και φανερά υποστηρίξαμε ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να τιμωρεί τους δικούς του συμμάχους.

[6] Αν, επομένως, βοηθήσετε, με το να δεχτείτε τη συμμαχία τους, αυτούς που διαπράττουν αδικία, θα υπάρξουν και κάποιοι δικοί σας σύμμαχοι, όχι ασήμαντοι, που θα έρθουν με το μέρος μας και έτσι θα καθιερώσετε μια τακτική, που θα βλάψει περισσότερο εσάς παρά εμάς.

Ασκήσεις

1. **Να κατατάξετε κατά σειρά σπουδαιότητας τα επιχειρήματα των Κορινθίων και να δικαιολογήσετε την επιλογή σας.**

2. **Να συγκρίνετε τα όσα αναφέρουν για τη σχέση συμμαχίας-συνθηκών οι Κορίνθιοι με το κεφ. 35 της δημηγορίας των Κερκυραίων. Να παρατηρήσετε τις απόψεις που εκφράζουν, με αφορμή τον ίδιο όρο της συνθήκης, Κερκυραίοι και Κορίνθιοι.**

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 41

Μετάφραση

Οι Αθηναίοι οφείλουν να ανταποδώσουν στην Κόρινθο τη βοήθειά της στον πόλεμο κατά της Σάμου και της Αίγινας.

[1] Αυτά είναι τα επιχειρήματά μας, που στηρίζονται στο δίκαιο και είναι επαρκή σύμφωνα με τους νόμους των Ελλήνων, και θεωρούμε ότι πρέπει εσείς, στην παρούσα περίσταση, επειδή δεν είμαστε εχθροί, ώστε να σας βλάψουμε αλλά ούτε και φίλοι, ώστε να σας εκμεταλλευτούμε[1] να ακούσετε τη συμβουλή μας και την αξίωσή μας να μας ανταποδώσετε [2] αυτή τη χάρη. Όταν δηλαδή, κάποτε, πριν τους Μηδικούς πολέμους, δεν είχατε αρκετά πολεμικά πλοία για την άμυνά σας κατά της Αίγινας, πήρατε από τους Κορινθίους είκοσι πλοία και αυτή η ευεργεσία, και εκείνη με τους Σαμίους, το ότι, δηλαδή, εξαιτίας μας οι Πελοποννήσιοι δεν τους βοήθησαν, σας πρόσφερε τη νίκη στον πόλεμο με τους

---

1. Ζητώντας και άλλη χάρη, σε άλλη περίπτωση

Αιγινήτες και την τιμωρία των Σαμίων και αυτά έγιναν σε περιστάσεις κρίσιμες, κατά τις οποίες οι άνθρωποι, όταν ετοιμάζονται να επιτεθούν στους εχθρούς τους, δεν ενδιαφέρονται για [3] τίποτε άλλο εκτός από τη νίκη. Και θεωρούν φίλο αυτόν που τους προσφέρει βοήθεια, ακόμα και αν ήταν εχθρός προηγουμένως, και εχθρό αυτόν που τους αντιτίθεται, ακόμα και αν τύχει να είναι φίλος, επειδή και τα ίδια τους τα συμφέροντα παραμερίζουν εξαιτίας της επιθυμίας τους να νικήσουν εκείνη τη στιγμή.

ασκήσεις

1. Να εξηγήσετε για ποιο λόγο οι Κορίνθιοι δεν είναι ούτε εχθροί ούτε φίλοι των Αθηναίων.

2. Να εξετάσετε πώς αναφέρουν οι Κορίνθιοι την αποστασία των Σαμίων στο Κεφ. 40 και στο Κεφ. 41. Ποιος είναι ο στόχος τους σε κάθε περίπτωση;

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 42

Μετάφραση

Εκτός από την ευγνωμοσύνη προς τους Κορινθίους, είναι προς το συμφέρον των Αθηναίων να μη γίνουν εχθροί της Κορίνθου εξαιτίας της Κέρκυρας.

[1] Αυτά αφού σκεφθείτε και οι νεότεροι από σας τα μάθετε ρωτώντας τους μεγαλύτερους, ας θεωρήσετε ότι αξίζει να μας αντιμετωπίσετε με παρόμοιο τρόπο[1] και ας μη νομίσετε ότι είναι βέβαια δίκαια αυτά που λέμε αλλά, τα συμφέροντά σας, σε περίπτωση πολέμου, είναι [2] διαφορετικά. Διότι το συμφέρον ακολουθεί κυρίως αυτόν που κάνει τα λιγότερα σφάλματα, και ένας μελλοντικός πόλεμος, με τον οποίο οι Κερκυραίοι σας εκφοβίζουν και έτσι σας προτρέπουν να μας αδικήσετε, δεν είναι ορατός, και δεν αξίζει, παρασυρμένοι από μια τέτοια πιθανότητα, να δημιουργήσετε από τώρα φανερή, και όχι μελλοντική, έχθρα προς τους Κορινθίους αλλά είναι πιο συνετό να απομακρύνετε την καχυποψία που προκλήθηκε

---

1. Ανταποδίδοντας μας, δηλαδή, την ευεργεσία με το να μη δεχτείτε τη συμμαχία των Κερκυραίων

[3] παλιότερα εξαιτίας των Μεγαρέων (διότι μια μεταγενέστερη ευεργεσία, αν γίνει την κατάλληλη στιγμή, ακόμη και αν είναι μικρή, μπορεί να εξαλείψει και τη μεγαλύτερη αδικία). [4] Και ούτε να σας δελεάζει το γεγονός ότι οι Κερκυραίοι σας προσφέρουν ισχυρή ναυτική συμμαχία. Διότι σταθερότερη εγγύηση δύναμης είναι το να μην αδικείς εκείνους που είναι όμοιοι με σένα[1] παρά το να παρασυρθείς από τις δυνατότητες της στιγμής και να εκτεθείς σε κινδύνους για να αποκτήσεις περισσότερα.

ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε, στα κεφ. 33, 35, 36 της δημηγορίας των Κερκυραίων, τα σημεία, στα οποία «απαντούν» οι Κορίνθιοι. Είναι πειστικές, κατά την άποψη σας, οι απαντήσεις τους;

2. Οι Κορίνθιοι θεωρούν την αναφορά των Κερκυραίων στο ισχυρό ναυτικό τους ως «δέλεαρ» για να κερδίσουν τη συμμαχία των Αθηναίων. Ποιο «δέλεαρ» προσφέρουν οι ίδιοι στους Αθηναίους για να απορρίψουν τη συμμαχία;

---

1. Οι Κορίνθιοι προβάλλουν το γεγονός ότι είναι κυρίαρχη πόλη, όπως η Αθήνα, όχι αποικία, όπως η Κέρκυρα

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 43

Μετάφραση

Οι Κορίνθιοι βρίσκονται στην ίδια θέση που είχαν βρεθεί οι Αθηναίοι με την αποστασία της Σάμου και ζητούν την ίδια συμπεριφορά.
[1] Εμείς, λοιπόν, επειδή βρισκόμαστε στην ίδια θέση μ' εκείνη την οποία διακηρύξαμε στη Σπάρτη, καθένας, δηλαδή, να τιμωρεί ο ίδιος τους δικούς του συμμάχους, έχουμε τώρα από σας την αξίωση να έχετε την ίδια στάση απέναντι μας και να μη μας βλάψετε με την απόφαση που θα ψηφίσετε, μολονότι
[2] ωφεληθήκατε από τη δική μας. Αντίθετα, να μας το ανταποδώσετε με τον ίδιο τρόπο, καλά γνωρίζοντας ότι τώρα ακριβώς είναι η περίπτωση [1], κατά την οποία, εκείνος που θα μας βοηθήσει θα θεωρηθεί κατ' εξοχήν φίλος, ενώ εκείνος που θα μας εναντιωθεί θα θεωρηθεί εχθρός.
[3] Και αυτούς εδώ τους Κερκυραίους ούτε ως συμμάχους να δεχθείτε, αντίθετα προς την

1.Βρισκόμαστε, δηλαδή, σε σχέση με την Κέρκυρα, στην ίδια θέση που βρεθήκατε εσείς κατά την αποστασία της Σάμου.

επιθυμία μας, ούτε, μολονότι αδικούν, να τους [4] βοηθήσετε. Μ' αυτόν τον τρόπο και οι πράξεις σας θα είναι σύμφωνες με το δίκαιο και θα έχετε πάρει μια άριστη, για τα συμφέροντά σας, απόφαση».
[Μετάφραση Κεφ. 37-43: Κική Διαλησμά]

Ασκήσεις

1. Να καταγράψετε τα επιχειρήματα των Κερκυραίων και των Κορινθίων και να εξετάσετε: α) ποια απ' αυτά αναφέρονται στη λογική και το συμφέρον και ποια στο αίσθημα του δικαίου και του «δέοντος» των Αθηναίων, β) σε ποια απ' αυτά υπάρχει αντιστοιχία στις δημηγορίες (λόγος-αντιλογία).

2. Σε ποια απόφαση θα καταλήγατε εσείς, αν είχατε ακούσει αυτές τις δημηγορίες; (Η απόφαση των Αθηναίων δίνεται στο κεφ. 44).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 1. Κεφάλαιο 44

Κείμενο

Οι Αθηναίοι αποφασίζουν «επιμαχία» με την Κέρκυρα

[1] Τοιαῦτα δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶπον. Ἀθηναῖοι δὲ ἀκούσαντες ἀμφοτέρων, γενομένης καὶ δὶς ἐκκλησίας, τῇ μὲν προτέρᾳ οὐχ ἧσσον τῶν Κορινθίων ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους, ἐν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ μετέγνωσαν Κερκυραίοις ξυμμαχίαν μὲν μὴ ποιήσασθαι ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν (εἰ γὰρ ἐπὶ Κόρινθον ἐκέλευον σφίσιν οἱ Κερκυραῖοι ξυμπλεῖν, ἐλύοντ᾽ ἂν αὐτοῖς αἱ πρὸς Πελοποννησίους σπονδαί), ἐπιμαχίαν δ᾽ ἐποιήσαντο τῇ ἀλλήλων βοηθεῖν, ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυραν ἴῃ ἢ Ἀθήνας ἢ [2] τοὺς τούτων ξυμμάχους. Ἐδόκει γὰρ ὁ πρὸς Πελοποννησίους πόλεμος καὶ ὡς ἔσεσθαι αὐτοῖς, καὶ τὴν Κέρκυραν ἐβούλοντο μὴ προέσθαι τοῖς Κορινθίοις ναυτικὸν ἔχουσαν τοσοῦτον, ξυγκρούειν δὲ ὅτι μάλιστα αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἵνα ἀσθενεστέροις οὖσιν, ἤν τι δέῃ, Κορινθίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις ναυτικὸν ἔχουσιν [3] ἐς πόλεμον καθιστῶνται. Ἅμα δὲ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ νῆσος ἐν παράπλῳ κεῖσθαι.

γλωσσικά σχόλια

οὐχ ἧσσον (εννοείται: **τῶν** λόγων **τῶν Κερκυραίων**) **τῶν Κορινθίων ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους** = αποδέχτηκαν μάλλον (περισσότερο) τα επιχειρήματα των Κορινθίων

μετέγνωσαν (μεταγιγνώσκω=μετανοώ)= αλλάζοντας γνώμη αποφάσισαν

ὥστε= με τον όρο

ξυμπλεῖν (ξυμπλέω) **ἐπὶ Κόρινθον** = να πλεύσουν μαζί τους (με τους Κερκυραίους) εναντίον της Κορίνθου

ἐπιμαχίαν· ἐπιμαχία = αμυντική συμμαχία (Οι Αθηναίοι θα βοηθούσαν την Κέρκυρα αν δεχόταν επίθεση, όχι όμως στην περίπτωση που εκείνη έκανε την επίθεση)

τῇ ἀλλήλων βοηθεῖν = να αλληλοβοηθούνται οι πόλεις τους

καὶ ὥς (= οὕτως)= οπωσδήποτε (και χωρίς την αμυντική συμμαχία με την Κέρκυρα)

μὴ προέσθαι (προΐεμαι) = να μην αφήσουν, να μην εγκαταλείψουν

ξυγκρούειν (ξυγκρούω=συγκρούω) = να ωθούν σε πόλεμο (οι Αθηναίοι)

ὅτι μάλιστα = όσο το δυνατόν περισσότερο

ἤν τι δέῃ = αν παρουσιαζόταν ανάγκη

ἵνα... ἐς πόλεμον καθιστῶνται (καθίσταμαι ἐς πόλεμον) = για να πολεμήσουν, για να μπουν στον πόλεμο (οι Αθηναίοι)

καλῶς... ἐν παράπλῳ κεῖσθαι (κεῖμαι) = ότι βρισκόταν σε καλή θέση για την παράκτια ναυσιπλοΐα

ερμηνευτικά σχόλια

γενομένης δὶς ἐκκλησίας
Οι διαβουλεύσεις για τη λήψη οριστικής απόφασης σχετικά με την αποδοχή ή μη της προτεινόμενης από τους Κερκυραίους συμμαχίας διήρκεσαν δύο μέρες. Επειδή από την απόφαση αυτή κρίνονταν οικονομικά, πολιτικά και στρατιωτικά συμφέροντα της Αθήνας, οι ομιλητές ήταν πολλοί, καθώς οι διαφορετικές απόψεις που εκφράστηκαν στις δημηγορίες Κερκυραίων και Κορινθίων είχαν τους υποστηρικτές τους.

ξυγκρούειν ὅτι μάλιστα αὐτούς ἀλλήλοις... καθιστῶνται

Οι Αθηναίοι έχουν επίγνωση του ότι στον επικείμενο πόλεμο με την Πελοποννησιακή συμμαχία το ισχυρότερο όπλο τους είναι το

ναυτικό τους και ο μεγαλύτερος κίνδυνος γι' αυτούς είναι η ναυτική δύναμη των αντιπάλων τους. Εφαρμόζοντας τη σύγχρονη στρατιωτική και πολιτική τακτική του «διαίρει και βασίλευε», ελπίζουν ότι ο πόλεμος Κερκυραίων-Κορινθίων, θα εξασθενήσει τους δύο κύριους ανταγωνιστές τους στη θάλασσα αλλά και θα αποδυναμώσει στρατιωτικά τους Πελοποννησίους.

καλῶς ἐν παράπλῳ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας κεῖσθαι

Η συνηθισμένη διαδρομή προς τη Δύση για τα εμπορικά πλοία ήταν μέσω Κορινθιακού και Πατραϊκού κόλπου με αφετηρία το λιμάνι της Κορίνθου, επομένως βρισκόταν υπό τον έλεγχο της Πελοποννησιακής συμμαχίας. Με αυτό το δεδομένο, πιο χρήσιμη από εμπορική αλλά και στρατιωτική άποψη θα ήταν για την Αθήνα η συμμαχία ή η ένταξη στη σφαίρα επιρροής της της Ζακύνθου και της Κεφαλληνίας, γι' αυτό και την επιδίωξε. Σε περίπτωση όμως κακοκαιρίας ή άπνοιας, και για λόγους επισιτισμού, εμπορικά πλοία αλλά και οι αθηναϊκές τριήρεις προτιμούσαν την παράκτια διαδρομή προς την Ιταλία, κατά μήκος των ακτών της Δυτικής Ελλάδας ως την Κέρκυρα (και από κει στην Ιαπυγία) και σ' αυτήν την περίπτωση η γεωγραφική θέση της Κέρκυρας ήταν προνομιακή.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Για ποιο λόγο προτίμησαν οι Αθηναίοι την επιμαχία με τους Κερκυραίους αντί της συμμαχίας;

2. Ποια επιχειρήματα της δημηγορίας των Κερκυραίων επηρέασαν την απόφαση των Αθηναίων; Για να απαντήσετε να συμβουλευθείτε τα κεφ. 33, 36 της δημηγορίας των Κερκυραίων.

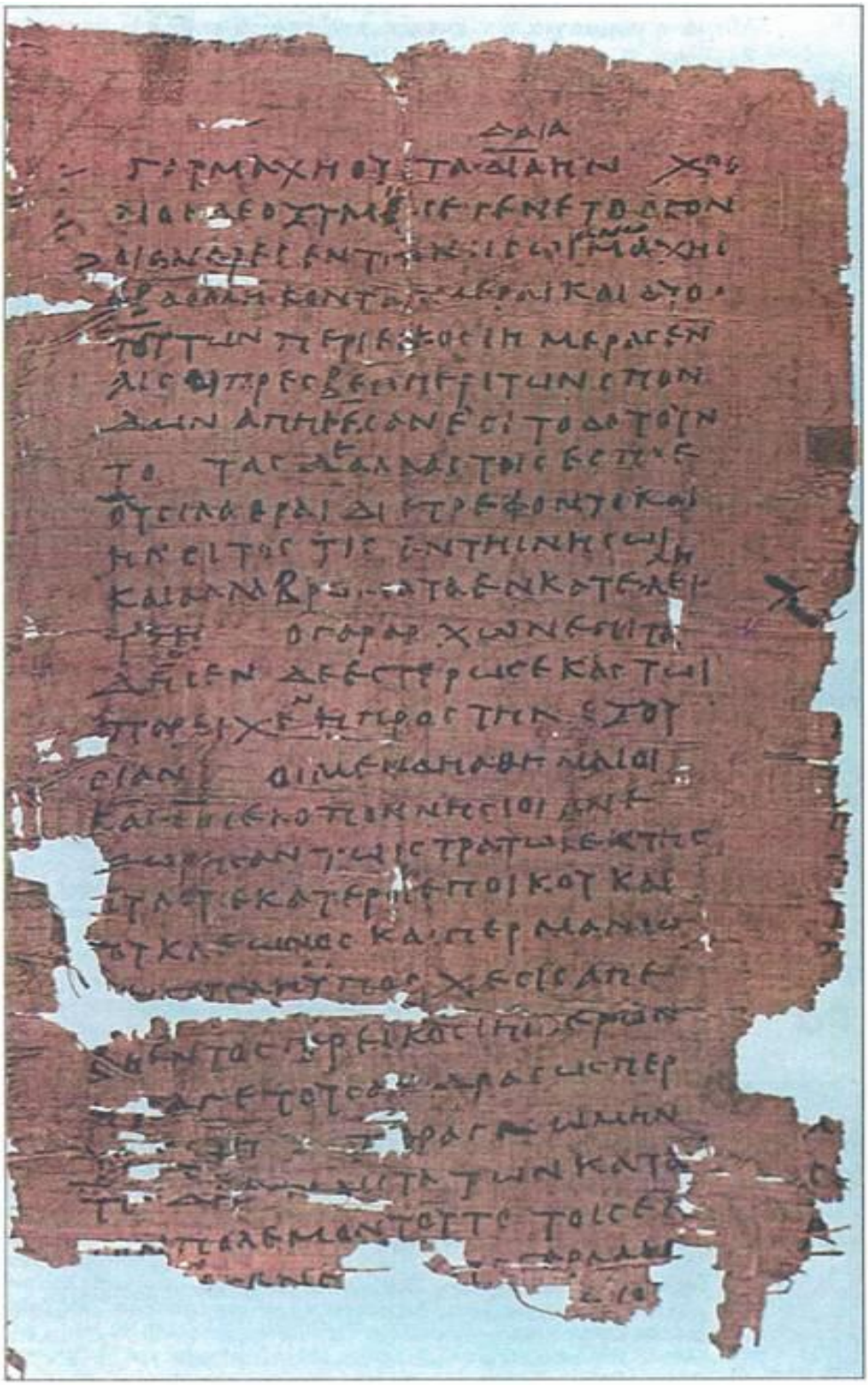
3. Να προσδιορίσετε τις θεματικές ενότητες του κειμένου και να εντοπίσετε τις λέξεις ή φράσεις στις οποίες στηρίζεται η δομή τους.

4. Να μεταφέρετε στην Αρχαία Ελληνική, χρησιμοποιώντας λέξεις του κειμένου, τις προτάσεις:
—Οι Αθηναίοι αποδέχτηκαν τα επιχειρήματα των Κορινθίων την προηγούμενη μέρα αλλά άλλαξαν γνώμη την επόμενη.
— Οι Αθηναίοι δεν ήθελαν να εγκαταλείψουν την Κέρκυρα στους Κορινθίους.

Θέματα για συζήτηση

Έχοντας ως βάση τους πλαγιότιτλους να αφηγηθείτε τα γεγονότα που περιγράφονται στα κεφάλαια 24-31 και 44.

Να συζητήσετε την άποψη ότι με την αφήγηση των γεγονότων της Επιδάμνου, ο Θουκυδίδης μας εισάγει σ' ένα από τα βασικά θέματα των Ιστοριών του, τη σύγκρουση δικαίου-συμφέροντος.

Πάπυρος με κείμενο των «Ιστοριών»

Βιβλίο 3

Δομή και περιεχόμενο

Το 3ο Βιβλίο του Θουκυδίδη περιλαμβάνει τα γεγονότα του τέταρτου, πέμπτου και έκτου έτους του πολέμου. Έμφαση δίνεται σε τρία βασικά επεισόδια: α) στην αποστασία (3. 2-18) και υποταγή (3. 27-50) της Μυτιλήνης, β) στην πτώση των Πλαταιών (3. 52-68) και γ) στην επανάσταση στην Κέρκυρα (3.69-85). Από τα επεισόδια αυτά μόνο το πρώτο είχε κάποια συνέπεια για τη διεξαγωγή του πολέμου.
Και στα τρία επεισόδια αυτό που πραγματικά ενδιαφέρει τον ιστορικό είναι τα ηθικά ζητήματα που ανακύπτουν και σχετίζονται με τη μεταχείριση των εκάστοτε ηττημένων και με την τρομακτική σκληρότητα και βαρβαρότητα που επέδειξαν κάθε φορά οι νικητές. Το υπόλοιπο του 3ου βιβλίου αφηγείται τις αρχές της εμπλοκής των Αθηναίων στη Σικελία (3. 86 κ.λπ.), την καταστρεπτική ήττα του Δημοσθένη στην Αιτωλία που ακολουθείται από τις επιτυχίες του στην Ακαρνανία (3. 94-8, 105-114) και κλείνει με την αναφορά του Θουκυδίδη σε επιχειρήσεις των Αθηναίων στη Σικελία και σε μια έκρηξη της Αίτνας (3. 115-116).

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 70

Κείμενο

Στάση Κερκυραίων

[1] Οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἐστασίαζον, ἐπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν ὑπὸ Κορινθίων ἀφεθέντες, τῷ μὲν λόγῳ ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις διηγγυημένοι, ἔργῳ δὲ πεπεισμένοι Κορινθίοις Κέρκυραν προσποιῆσαι. Καὶ ἔπρασσον οὗτοι, ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες, ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων την πόλιν.

Ανάμειξη Αθηναίων - Λακεδαιμονίων. Αποφάσεις Κερκυραίων

[2] Καὶ ἀφικομένης Ἀττικῆς τε νεὼς καὶ Κορινθίας πρέσβεις ἀγουσῶν καὶ ἐς λόγους καταστάντων ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι εἶναι κατὰ τὰ ξυγκείμενα, Πελοποννησίοις δὲ φίλοι ὥσπερ καὶ πρότερον.
[3] Καὶ (ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενός τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προειστήκει) ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίοις τὴν Κέρκυραν καταδουλοῦν.

Δίκη του Πειθία

[4] Ὁ δὲ ἀποφυγὼν ἀνθυπάγει αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας ἐκ τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου· ζημία δὲ καθ᾽ ἑκάστην χάρακα [5] ἐπέκειτο στατήρ. Ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν, ὁ Πειθίας (ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὤν) πείθει ὥστε τῷ νόμῳ χρήσασθαι.

Θάνατος του Πειθία μαζί με άλλους βουλευτές και ιδιώτες

[6] Οἱ δ᾽ ἐπειδὴ τῷ τε νόμῳ ἐξείργοντο καὶ ἅμα ἐπυνθάνοντο τὸν Πειθίαν, ἕως ἔτι βουλῆς ἐστί, μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίοις φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομίζειν, ξυνίσταντό τε καὶ λαβόντες ἐγχειρίδια ἐξαπιναίως ἐς τὴν βουλὴν ἐσελθόντες τόν τε Πειθίαν κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν τε βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐς ἑξήκοντα· οἱ δέ τινες τῆς αὐτῆς γνώμης τῷ Πειθίᾳ ὀλίγοι ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παροῦσαν.

γλωσσικά σχόλια

ἐστασίαζον οἱ Κερκυραῖοι· στασιάζω = βρίσκομαι σε εμφύλια διαμάχη

ἐπειδὴ = από τότε

ἀφεθέντες (ἀφίεμαι) = αφού ελευθερώθηκαν

τῷ μὲν λόγῳ... ἔργῳ δὲ= φαινομενικά, στην πραγματικότητα

διηγγυημένοι· διεγγυάομαι, -ῶμαι = (ως παθ.) τελώ υπό εγγύηση, γίνεται κάποιος εγγυητής μου

προσποιῆσαι· προσποιέω, -ῶ = φέρω με το μέρος μου

ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες = πιάνοντας (πλησιάζοντας) τον κάθε πολίτη χωριστά

ἀποστήσωσιν· ἀφίστημι = απομακρύνω, κάνω να αποστατήσει (η πόλη από τους Αθηναίους)

ἀφικομένης· ἀφικνέομαι, -οῦμαι = φτάνω

ἐς λόγους καταστάντων (ενν. **τῶν πρέσβεων**) = και αφού ήρθαν σε διαπραγματεύσεις (οι πρέσβεις)

ἐψηφίσαντο· ψηφίζομαι = αποφασίζω

κατὰ τὰ ξυγκείμενα = σύμφωνα με την ισχύουσα συνθήκη

ἐθελοπρόξενος = αυτός που αναλαμβάνει από μόνος του το ρόλο του προξένου, χωρίς να έχει οριστεί από την πόλη ως εκπρόσωπος της, ο εθελοντής πρόξενος

προειστήκει τοῦ δήμου = ήταν αρχηγός του δημοκρατικού κόμματος

ὑπάγουσιν ἐς δίκην = τον σύρουν στο δικαστήριο

οὗτοι οἱ ἄνδρες = δηλ. οι Κερκυραίοι ολιγαρχικοί που επέστρεψαν από την Κόρινθο

καταδουλοῦν = προσπαθεί να υποδουλώσει (αποπειρατικός ενεστώτας)

ἀποφυγών ἀποφεύγω = (ως δικανικός όρος), απαλλάσσομαι, αθωώνομαι. Στη δικανική ορολογία ο κατήγορος λέγεται διώκων, ο κατηγορούμενος φεύγων, ο καταδικασθείς ἁλίσκεται και αυτός που αθωώνεται ἀποφεύγει.

ἀνθυπάγω = καταγγέλλω και εγώ με τη σειρά μου στο δικαστήριο αυτόν που με οδήγησε σε δίκη και δεν πέτυχε την καταδίκη μου, κάνω αντιμήνυση

χάρακας· ἡ χάραξ = βέργα για στήριγμα των κλημάτων των αμπελιών, φούρκα των κλημάτων

τέμενος = κομμάτι γης αφιερωμένο σε κάποιο θεό ως ιερό έδαφος

ζημία = πρόστιμο, τιμωρία

ὀφλόντων· ὀφλισκάνω = καταδικάζομαι να πληρώσω πρόστιμο

διὰ πλῆθος τῆς ζημίας = εξαιτίας της βαριάς χρηματικής ποινής

ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν = για να πληρώσουν το πρόστιμο ύστερα από συμφωνία για το ύψος του

ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὤν = (**βουλής** γεν. κατηγορηματική, διαιρετική) διότι συνέβαινε να είναι και μέλος της βουλής (δηλ. όχι μόνο **προειστήκει τοῦ δήμου** αλλά ήταν και βουλευτής)

τῷ νόμῳ ἐξείργοντο = (δηλ. τοῦ ταξάμενοι ἀποδοῦναι) αποκλείονταν από το νόμο (ο νόμος, δηλαδή, απαγόρευε την πληρωμή του επιδικασμένου ποσού με δόσεις)

ἐπυνθάνοντο· πυνθάνομαι = πληροφορούμαι

ἀναπείσειν· ἀναπείθω = μεταπείθω

ξυνίσταντο· ξυνίσταμαι = συνωμοτώ (εδώ)

ἐγχειρίδια = μαχαίρια

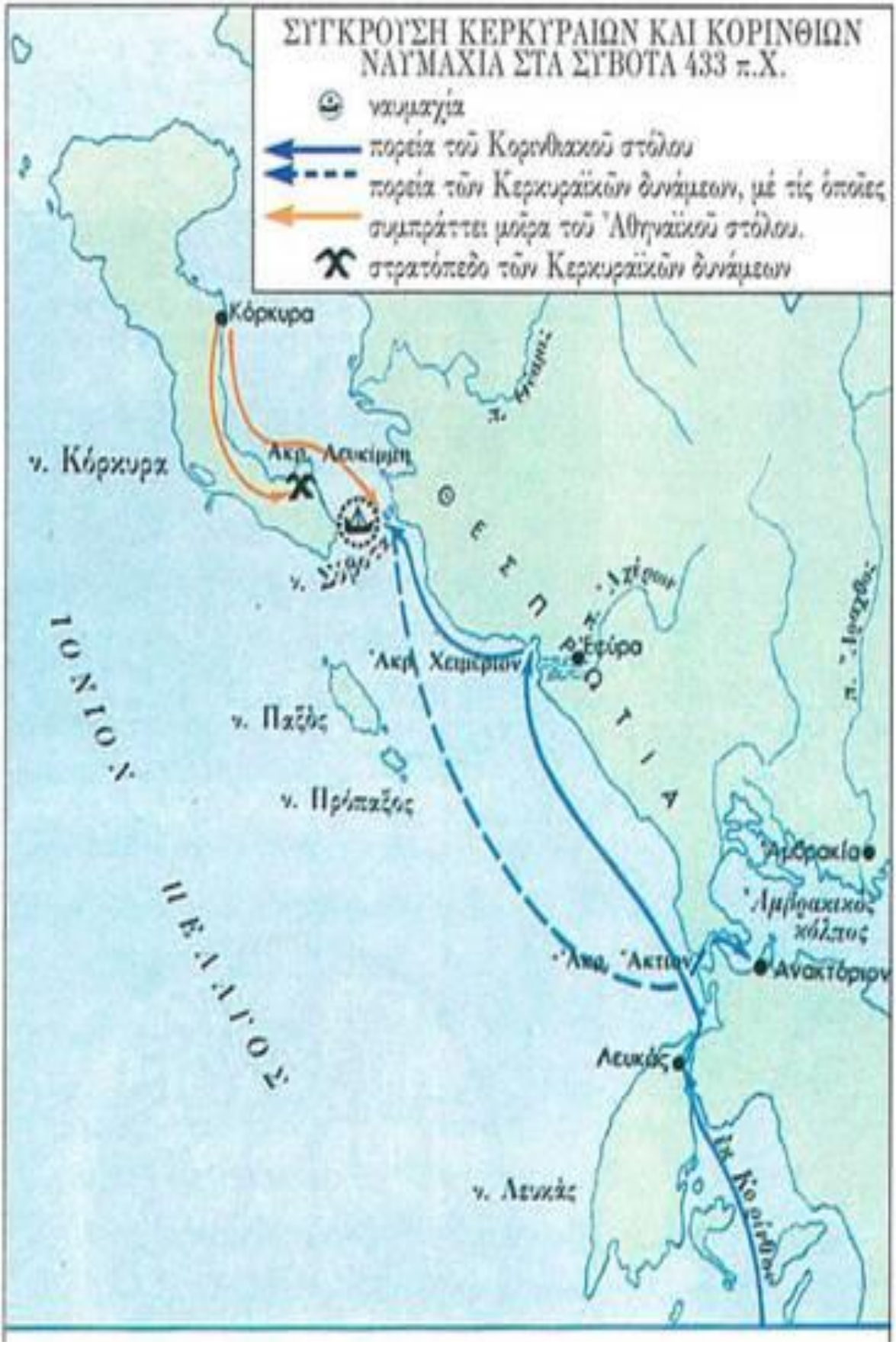
ἐξαπιναίως = ξαφνικά, αιφνιδιαστικά

κτείνουσι· κτείνω = φονεύω

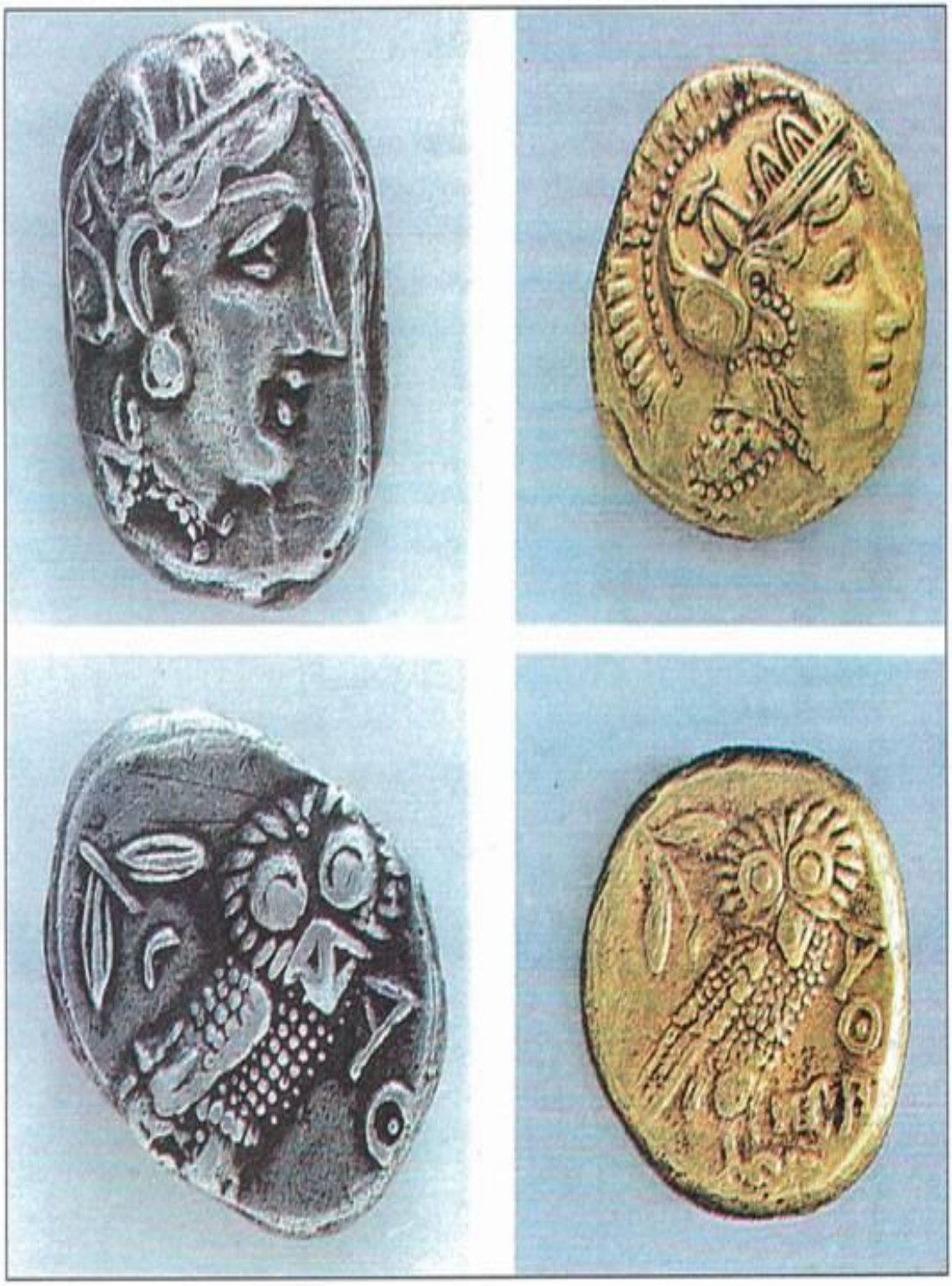
τῆς αὐτῆς γνώμης (ενν. ὄντες) τῷ Πειθίᾳ = ομοϊδεάτες με τον Πειθία

ἔτι παροῦσαν = που ήταν ακόμη εκεί (δηλ. στην Κέρκυρα)

ἰδιώτης = απλός πολίτης, χωρίς επίσημο αξίωμα

ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ
ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΑ ΣΥΒΟΤΑ 433 π.Χ.
ναυμαχία
πορεία τοῦ Κορινθιακοῦ στόλου
πορεία τῶν Κερκυραϊκῶν δυνάμεων, μὲ τὶς ὁποῖες
συμπράττει μοῖρα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου.
στρατόπεδο τῶν Κερκυραϊκῶν δυνάμεων
Κόρκυρα
ν. Κόρκυρα
Ακρ. Λευκίμμη
ν. Σύβοτα
Ακρ. Χειμερίων
Ηπειρος
Ιόνιο Πέλαγος
ν. Παξός
ν. Πρόπαξος
Ακρ. Ακτίον
Αμβρακία
Αμβρακικός κόλπος
Ανακτόριον
Λευκάς
ν. Λευκάς

Ἀκρ. Λευκίμμη
Θ Ε Σ Π Ρ Ω Τ Ι Α
ν. Σίβοτα
ν. Κόρκυρα
Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΑ ΣΥΒΟΤΑ
στρατόπεδο Κερκυραϊκών δυνάμεων
στόλος των Κερκυραίων
Ἀθηναϊκά πλοία
στόλος των Κορινθίων

Τετράδραχμα και στατύρες (Νομισματικό Μουσείο Αθηνών)

ερμηνευτικά σχόλια

οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἐστασίαζον
Ο εμφύλιος σπαραγμός στην Κέρκυρα το καλοκαίρι του 427 π.Χ. αποτελεί μία από τις πιο σκοτεινές σελίδες στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου. Όπως πολύ εύστοχα έχει επισημανθεί: «Η άποψη ότι ο πόλεμος παράγει βία και η βία πολιτικό χάος, βρίσκει την πληρέστερη έκφραση της στην Ιστορία στην τρομακτική εξιστόρηση του εμφύλιου σπαραγμού στην Κέρκυρα» (J.H. Finley, Θουκυδίδης, σ. 186).

οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν
Δεν πρόκειται για ναυμαχία που έγινε στην Επίδαμνο, αλλά στα Σύβοτα κοντά στις θεσπρωτικές ακτές. Οι Κερκυραίοι, παρά τη βοήθεια που τους παρείχε μοίρα του αθηναϊκού στόλου, είχαν σημαντικές απώλειες. Οι Κορίνθιοι συνέλαβαν 1050 Κερκυραίους, από τους οποίους οι 800 πουλήθηκαν ως δούλοι, ενώ οι υπόλοιποι 250, που ήταν επιφανείς πολίτες, κρατήθηκαν επί πέντε ολόκληρα χρόνια με πολλές περιποιήσεις στην Κόρινθο, για να ασκήσουν, όποτε οι συγκυρίες θα το απαιτούσαν, την πολιτική τους επιρροή υπέρ της Κορίνθου.
ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις διηγγυημένοι
Ασφαλώς πρόκειται για εξωφρενικό ποσό συγκριτικά προς τα απαντώμενα αλλού λύτρα. Κατά τον Ηρόδοτο (6.74) δύο μνες, δηλαδή το

1/30 του ταλάντου ήταν τα συνηθισμένα λύτρα ενός αιχμαλώτου σε ανάλογες περιστάσεις. Πολύ αργότερα ο Νικίας θα προτείνει να πληρώσει η Αθήνα όλα τα έξοδα του πολέμου στους Συρακούσιους και να δώσει ομήρους, ένα για κάθε τάλαντο που θα χρωστούσε. Πολλοί σχολιαστές αποδίδουν το υπέρογκο αυτό ποσό των 800 ταλάντων σε προσπάθεια των ίδιων των αιχμαλώτων να κάνουν την απελευθέρωσή τους πιστευτή. Αλλοι πάλι απορρίπτουν εντελώς το αναφερόμενο ποσόν και θεωρούν ότι το συνολικό ποσόν ανερχόταν σε 800 μνες, δηλαδή 3 περίπου μνες κατά κεφαλήν, δηλαδή 300 δραχμές ή 13 τάλαντα. Για να γίνει πάντως κατανοητό το εξωφρενικό ποσόν των 800 ταλάντων, πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν περίπου διπλάσιο των εσόδων της Δηλιακής συμμαχίας, τα οποία ανέρχονταν σε 460 τάλαντα.

Μνα: Μέτρο βάρους και νομισματικής μονάδας των αρχαίων Ελλήνων.
Η αξία της, όπως είναι φυσικό, διέφερε κατά τόπους και χρονικές περιόδους. Στατήρας: Μονάδα βάρους και αργότερα νομισματική μονάδα στην αρχαία Ελλάδα. Οι στατήρες κόβονταν από χρυσό, άργυρο και ήλεκτρο και είχαν διάφορα βάρη. Οι πιο γνωστοί στατήρες ήταν μεταξύ άλλων ο αργυρός κορίνθιος, οι χρυσοί ευβοϊκός, αττικός και μακεδονικός.

τοῖς προξένοις

Είναι Κορίνθιοι, οι οποίοι με κοινή συμφωνία Κορινθίων και Κερκυραίων εκπροσωπούσαν (στην Κόρινθο) διπλωματικά τους Κερκυραίους. Στις διμερείς σχέσεις των πόλεων ίσχυε το ίδιο, για παράδειγμα ο περίφημος Αθηναίος στρατηγός Κίμων ήταν «πρόξενος» της Σπάρτης στην Αθήνα.

Κέρκυραν προσποιῆσαι
Επομένως η πραγματική αιτία της απελευθέρωσής τους ήταν να προσαρτήσουν την Κέρκυρα στην Κόρινθο.

ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν
Όχι από την αθηναϊκή συμμαχία —η Κέρκυρα δεν υπήρξε ποτέ επίσημο μέλος της— αλλά από την άμεση επιρροή της Αθήνας στο νησί. Ήδη, αμέσως μετά την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου, η Αθήνα είχε καταφέρει να δημιουργήσει ευνοϊκές προϋποθέσεις για την προσάρτηση του νησιού στη συμμαχία, εμπλέκοντας τους Κερκυραίους στην πρώτη ναυτική επιχείρηση της στην Πελοπόννησο (431 π.Χ.)

ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι... πρότερον
Η Κέρκυρα πριν από τα γεγονότα με την Επίδαμνο ακολουθούσε σταθερά ουδέτερη πολιτική στάση, αποφεύγοντας την ένταξή της

σε συμμαχίες. Το πρόβλημα όμως με την Επίδαμνο οδήγησε τους Κερκυραίους σε σύγκρουση με τους Κορίνθιους (433 π.Χ.), γεγονός που τους ώθησε να ζητήσουν την προσχώρησή τους στην αθηναϊκή συμμαχία. Οι Αθηναίοι αρχικά απέρριψαν το αίτημα των Κερκυραίων, διότι δεν ήθελαν να παραβιάσουν τις τριακονταετείς σπονδές του 445 π.Χ. με τους Σπαρτιάτες. Συνήψαν όμως με την Κέρκυρα αμυντική συμμαχία (επιμαχία). Η έκρηξη ωστόσο του Πελοποννησιακού πολέμου κάνει τους Αθηναίους πρόθυμους να αναθεωρήσουν τη στάση τους και να προσπαθήσουν τα μέγιστα να πετύχουν την προσάρτηση του νησιού και τη διασφάλιση των συμφερόντων τους στην περιοχή. Σημαντικό ρόλο για τη μεταστροφή αυτή έπαιξε και η νευραλγική θέση της Κέρκυρας, θέση κλειδί για την επικοινωνία και το εμπόριο με τη δύση. Οι Αθηναίοι πρέπει οπωσδήποτε να ανησύχησαν από την επιστροφή των αιχμαλώτων ολιγαρχικών στο νησί και από τη συνωμοτική τους δραστηριότητα. Είναι εύκολο να φανταστούμε το πολιτικό αδιέξοδο που θα προκλήθηκε στην Κέρκυρα από την ταυτόχρονη άφιξη αθηναϊκής και σπαρτιατικής πρεσβείας. Είναι επίσης φανερή η προσπάθεια των Κερκυραίων για τήρηση ουδετερότητας απέναντι και στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές (Αθηναίους-Πελοποννήσιους). Η διπλωματική αυτή στάση τους, που πάντως δεν είναι εντελώς απαλλαγμένη από κάποια δολιότητα και ιδιοτέλεια, δηλώνει ακριβή υπολογισμό των

συμφερόντων τους, αλλά και πολιτικό ρεαλισμό, που είναι απαραίτητος στους ανίσχυρους λαούς, προκειμένου να βγουν αλώβητοι από τις συγκρούσεις των ισχυρών. Πάντως η εξισορροπητική τους προσπάθεια, όπως θα δείξει η συνέχεια, ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Οπωσδήποτε το ψήφισμα των Κερκυραίων δείχνει φιλική προς τους Κορίνθιους διάθεση και είναι το πρώτο αποτέλεσμα της δράσης των αιχμαλώτων ολιγαρχικών.

καὶ ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενος
Δηλαδή ο Πειθίας είχε μόνος του προθυμοποιηθεί λόγω των δημοκρατικών του πεποιθήσεων να εκτελεί χρέη προξένου των Αθηναίων στην Κέρκυρα. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι στις αρχαίες ελληνικές πόλεις δεν υπήρχαν, όπως σήμερα, διπλωματικοί εκπρόσωποι για τη διεκπεραίωση των διακρατικών σχέσεων.

καὶ τοῦ δήμου προειστήκει
Ο Πειθίας λόγω των φιλοαθηναϊκών του φρονημάτων ήταν αρχηγός της δημοκρατικής παράταξης στην Κέρκυρα. Η Κέρκυρα είχε ολιγαρχικό πολίτευμα διαμορφωμένο κατά το πρότυπο της Κορίνθου. Ωστόσο μέσα στα πλαίσια αυτής της μορφής πολιτεύματος λειτουργούσε υποτυπωδώς η εκκλησία του δήμου (ἀλία). Το όργανο αυτό είχε αρχικά μηδαμινή δύναμη, μετά όμως από την αμυντική συμμαχία του 433 π.Χ. με την Αθήνα ενίσχυσε

σημαντικά τη θέση του στα πολιτικά πράγματα της Κέρκυρας.

ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην
Το γεγονός της παραπομπής του Πειθία σε δίκη πολιτικής σκοπιμότητας από τους αντιπάλους του ολιγαρχικούς είναι δηλωτικό του αγεφύρωτου χάσματος και της οξύτατης πολιτικής αντιπαράθεσης που θα οδηγήσει σε εμφύλια διαμάχη το νησί.

ὁ δὲ ἀποφυγὼν (ενν. τὴν δίκην) ἀνθυπάγει
Μετά την αθώωσή του ο Πειθίας σύρει κι αυτός σε δίκη τους πολιτικούς του αντιπάλους, πράξη που μαρτυρεί μικρότητα, εκδικητική διάθεση και μισαλλοδοξία.

τοὺς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας
Οι κατηγορίες του Πειθία δεν εδράζονται σε πολιτική βάση αλλά έχουν έντονο θρησκευτικό και κοινωνικό χαρακτήρα. Κι αυτό, διότι, όπως αποδείχθηκε από τη δική του αθώωση, είναι δύσκολο να στοιχειοθετηθούν καταγγελίες πολιτικής υφής. Πιθανώς οι πιο πλούσιοι από τους πολίτες είχαν την επίβλεψη του τεμένους και γι' αυτό κατηγορούνται από τον Γειθία ότι έκοβαν συστηματικά τις φούρκες, δηλαδή τους πασσάλους που στήριζαν τα κλήματα, παρά τη ρητή απαγόρευση του νόμου, είτε για να τις εμπορευτούν είτε για να τις χρησιμοποιήσουν στα δικά τους κτήματα. Σύμφωνα με άλλη άποψη οι πλούσιοι επεδίωκαν να σφετεριστούν τα ιερά κτήματα ή έκοβαν τα κλαδιά από τις

ιερές ελιές για να μπολιάσουν τις δικές τους, γεγονός που απαγορευόταν αυστηρά. Είναι πάντως γνωστό από τις κωμωδίες του Αριστοφάνη ότι οι «χάρακες» ήταν ακριβές στην αγορά και το αδίκημα της κλοπής ήταν συχνό.

τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου
Ο Αλκίνοος ήταν ο τιμώμενος ως ήρωας ομηρικός βασιλιάς της Κέρκυρας. Η θέση των δύο αυτών ιερών παραμένει άγνωστη

ζημία δὲ καθ' ἑκάστην χάρακα ἐπέκειτο στατήρ
Πρόκειται για τον αργυρό κορινθιακό στατήρα και όχι για τον αθηναϊκό χρυσό που ισοδυναμούσε με 20 αττικές δραχμές. Οι πέντε αυτοί πλούσιοι Κερκυραίοι θα έπρεπε να είχαν κόψει πολλές χιλιάδες βέργες για να είναι το πρόστιμο τόσο δυσβάσταχτο.

πρὸς τὰ ἱερὰ καθεζομένων
Οι ικέτες ήταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα και ο θεσμός της ικεσίας πανελλήνια αναγνωρισμένος. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι οι άνθρωποι που κατέφευγαν σε ιερούς χώρους (συνήθως επρόκειτο για ναούς ή βωμούς) ζητώντας άσυλο, βρίσκονταν υπό την προστασία του θεού και κάθε προσπάθεια βίαιης απομάκρυνσής τους από τον ιερό χώρο ή κακοποίησής τους λογιζόταν ως πράξη ιερόσυλη, επέφερε δε πάντοτε συμφορές στο πρόσωπο ή στην πόλη που επεδείκνυε ασέβεια προς τους ικέτες.

ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν
Οι πλούσιοι Κερκυραίοι επιθυμούσαν να πληρώσουν το πρόστιμο κατά δόσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα και όχι αμέσως, όπως όριζε ο νόμος. Από το χωρίο πάντως αυτό προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι πλούσιοι Κερκυραίοι ήταν μεγαλοκτηματίες και γι' αυτό δεν είχαν πρόχειρα τόσα χρήματα, ώστε να πληρώσουν το πρόστιμο. Είχαν όμως γενικότερα οικονομική άνεση και θα μπορούσαν να πληρώσουν σε χρόνο που θα το επέτρεπαν τα έσοδα από τα κτήματά τους.

Πειθίας... πείθει
Παρονομασία ή παρήχηση.

ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὤν
Η βουλή στην Κέρκυρα ήταν κατά το κορινθιακό πρότυπο ολιγομελές σώμα, αποτελούμενο από ευπατρίδες με την ιδιότητα του ισόβιου μέλους. Υπήρχε επίσης στο νησί και το συμβούλιο των προβούλων που επεξεργαζόταν τα θέματα που θα απασχολούσαν στη συνέχεια τη βουλή. Η εκκλησία του δήμου, όπως προαναφέρθηκε, λειτουργούσε στην Κέρκυρα, αλλά είχε πολύ μικρή πολιτική ισχύ. Όμως η επιρροή της Αθήνας και η παράλληλη άνοδος νέων κοινωνικών στρωμάτων, των εμπόρων και των βιοτεχνών, ώθησαν το κερκυραϊκό πολιτικό σκηνικό σε εκδημοκρατισμό. Την περίοδο αυτή ο έλεγχος της βουλής και της εκκλησίας του δήμου φαίνεται ότι βρίσκεται στα χέρια των δημοκρατικών με αρχηγό τον Πειθία.

μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν
Πριν από λίγο οι Κερκυραίοι είχαν αποφασίσει να θεωρούν τους Πελοποννήσιους ως φίλους. Αυτή τη συμμαχία δεν τη δέχονταν οι Αθηναίοι. Οι ολιγαρχικοί λοιπόν ανήσυχοι εκτιμούν ότι ο Πειθίας θα κατορθώσει να μεταπείσει τον κερκυραϊκό λαό να ακυρώσει το ψήφισμα ουδετερότητας και να ταχθεί ανεπιφύλακτα με το μέρος της Αθήνας.

καὶ ἰδιωτῶν
Ήταν υποστηρικτές του Πειθία και μέλη της δημοκρατικής παράταξης

μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν
Πριν από λίγο οι Κερκυραίοι είχαν αποφασίσει να θεωρούν τους Πελοποννήσιους ως φίλους. Αυτή τη συμμαχία δεν τη δέχονταν οι Αθηναίοι. Οι ολιγαρχικοί λοιπόν ανήσυχοι εκτιμούν ότι ο Πειθίας θα κατορθώσει να μεταπείσει τον κερκυραϊκό λαό να ακυρώσει το ψήφισμα ουδετερότητας και να ταχθεί ανεπιφύλακτα με το μέρος της Αθήνας.

καὶ ἰδιωτῶν
Ήταν υποστηρικτές του Πειθία και μέλη της δημοκρατικής παράταξης

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. **Η αντίθεση λόγῳ-ἔργῳ αποτελεί θεμελιακή αντίθεση στο έργο του Θουκυδίδη. Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί η χρήση της εδώ;**

2. Πώς κρίνετε την απόφαση των Κερκυραίων για τήρηση ουδετερότητας; Συζητήστε τις πιθανότητες επιτυχίας μιας τέτοιας απόφασης μέσα στο πολιτικό σκηνικό που διαμορφώνεται στην Κέρκυρα.

3. Να συζητήσετε και να αξιολογήσετε την απόφαση των ολιγαρχικών να παραπέμψουν τον κυριότερο πολιτικό τους αντίπαλο (δηλ. τον Πειθία) σε δίκη.

4. Πώς κρίνετε την απόφαση του Πειθία να οδηγήσει κι αυτός με τη σειρά του τους αντιπάλους του σε δίκη; Η απάντησή σας θα πρέπει να βασιστεί σε κριτήρια α) ηθικά και β) πολιτικά.

5. α) Προσπαθήστε να καταγράψετε τα αίτια που οδήγησαν τους Κερκυραίους ολιγαρχικούς στο πραξικόπημα, β) Ποιο φαντάζεστε ότι είναι το πολιτικό κλίμα που διαμορφώθηκε στην Κέρκυρα μετά τη δολοφονία του Πειθία και των άλλων δημοκρατικών;

6. Φανταστείτε ότι είστε ένας Κερκυραίος, απλός οπαδός των ολιγαρχικών. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιούσατε για να δικαιολογήσετε τις ενέργειες των ομοϊδεατών σας;

7. Ποια στοιχεία της αφήγησης του Θουκυδίδη στο Κεφ. 70 είναι ενδεικτικά των γενικότερων κοινωνικών και πολιτικών μεταβολών που είχαν αρχίσει να επικρατούν στην Κέρκυρα κυρίως από το 433 π.Χ. και ύστερα; Να

αιτιολογήσετε την απάντησή σας. Με ποιους σύγχρονους όρους που αποτελούν και βασικές συνιστώσες του δημοκρατικού πολιτεύματος αποδίδονται σαφέστερα αυτές οι μεταβολές;

8. ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παροῦσαν: Για ποιους λόγους η αθηναϊκή πρεσβεία παρέτεινε την παραμονή της στην Κέρκυρα και μετά την αποχώρηση της πελοποννησιακής;

9. Να σχηματίσετε σύντομες φράσεις στη ΝΕ με τις λέξεις στασιαστής, εχέγγυο, εγγυητής, κάθειρξη, επίκειται.

10. πόλιν (§1), ἄνδρας (§4): Χρησιμοποιώντας ως α΄ ή β' συνθετικό τις λέξεις που σας δίνονται να γράψετε τρία σύνθετα ουσιαστικά από καθεμία και να σχηματίσετε αντίστοιχες προτάσεις με αυτά.

11. εξόφληση, αποστασία, άφεση, ειρκτή, φερέγγυος, χρήμα, όρκος: Με ποιες λέξεις του Κεφ. 70 σχετίζονται ετυμολογικά οι παραπάνω;

12. ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην (§ 3): α) Να γράψετε την πρόταση μεταφέροντας το ρήμα σε όλους τους χρόνους της ίδιας έγκλισης και φωνής, β) να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς τύπους στον άλλο αριθμό.

13. Να μεταγραφούν σε χρόνο ενεστώτα οι ρηματικοί τύποι που αναφέρονται στις ενέργειες των ολιγαρχικών για την κατάληψη της εξουσίας.

14. Να εντοπίσετε όλους τους τύπους αόρ. β' του κεφαλαίου και να τους γράψετε στο γ' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής στη φωνή που βρίσκονται.

15. Μπορείτε να επιβεβαιώσετε την ακόλουθη άποψη με συγκεκριμένα παραδείγματα από το Κεφ. 70; «Ο Θουκυδίδης απομακρύνει ό,τι είναι τυχαίο και κρατάει μόνο ό,τι χρησιμεύει για να φανεί η πορεία μιας ενέργειας· και αντίθετα, πάλι, προσκολλάται σ' αυτή την ενέργεια χωρίς να παραμελεί κανένα της στοιχείο·μ' αυτόν τον τρόπο, η αφήγησή του φαίνεται να παίρνει τη μορφή αποδεικτικού συλλογισμού. Οι συνθήκες τις οποίες συγκρατεί είναι αναγκαίες και επαρκείς για το αποτέλεσμα στο οποίο καταλήγει. Δεν μπορούμε τίποτα να αφαιρέσουμε, τίποτα να μεταβάλουμε. Και η συνοχή που αποκτά η αφήγηση —από τις προκείμενες ως τα συμπεράσματα— παίρνει έτσι ένα χαρακτήρα αναγκαιότητας» (Jacqueline de Romilly, Ιστορία και Λόγος στον Θουκυδίδη, σ. 49).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαια 71-73

Κείμενο

Οι ολιγαρχικοί αποφασίζουν ουδετερότητα - Αποστολή πρεσβείας στην Αθήνα

[71.1] Δράσαντες δὲ τοῦτο καὶ ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους εἶπον ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα εἴη καὶ ἥκιστ᾽ ἂν δουλωθεῖεν ὑπ᾽ Ἀθηναίων, τό τε λοιπὸν μηδετέρους δέχεσθαι ἀλλ᾽ ἢ μιᾷ νηὶ ἡσυχάζοντας, τὸ δὲ πλέον πολέμιον ἡγεῖσθαι. Ὡς δὲ εἶπον, καὶ ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν [2] γνώμην. Πέμπουσι δὲ καὶ ἐς τὰς Ἀθήνας εὐθὺς πρέσβεις περί τε τῶν πεπραγμένων διδάξοντας ὡς ξυνέφερε καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας πείσοντας μηδὲν ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μή τις ἐπιστροφὴ γένηται.

Ανάμειξη της Σπάρτης

[72.1] Ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τούς τε πρέσβεις ὡς νεωτερίζοντας ξυλλαβόντες, καὶ ὅσους ἔπεισαν, κατέθεντο ἐς Αἴγιναν.

Οι ολιγαρχικοί επιτίθενται εναντίον των δημοκρατικών και νικούν.

[2] Ἐν δὲ τούτῳ τῶν Κερκυραίων οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα ἐλθούσης τριήρους Κορινθίας καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεων ἐπιτίθενται τῷ δήμῳ, [3] καὶ μαχόμενοι ἐνίκησαν. Ἀφικομένης δὲ νυκτὸς ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως καταφεύγει καὶ αὐτοῦ

ξυλλεγεὶς ἱδρύθη, καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα εἶχον·

Εκατέρωθεν κατάληψη περιοχών της πόλης
οἱ δὲ τήν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὗπερ οἱ πολλοὶ ᾤκουν αὐτῶν, καὶ τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ πρὸς τὴν ἤπειρον.

Και οι δύο πλευρές οργανώνονται και αναζητούν συμμάχους
[73.1] Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ἠκροβολίσαντό τε ὀλίγα καὶ ἐς τοὺς ἀγροὺς περιέπεμπον ἀμφότεροι, τοὺς δούλους παρακαλοῦντές τε καὶ ἐλευθερίαν ὑπισχνούμενοι· καὶ τῷ μὲν δήμῳ τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος παρεγένετο ξύμμαχον, τοῖς δ᾽ ἑτέροις ἐκ τῆς ἠπείρου ἐπίκουροι ὀκτακόσιοι.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ. 71

δράσαντες· δράω, -ῶ = ενεργώ, πράττω

ξυγκαλέσαντες· ξυγκαλέω, -ῶ = καλώ σε συνέλευση, συγκαλώ

ταῦτα = δηλ. ο φόνος των δημοκρατικών αρχηγών

ἥκιστ' ἄν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων = δε θα υποδουλώνονταν με κανένα τρόπο πια από τους Αθηναίους

τό τε λοιπὸν= και στο εξής

μηδετέρου = ούτε τους μεν ούτε τους δε, ενν. ούτε τους Αθηναίους ούτε τους Λακεδαιμόνιους

ἀλλ' ἤ= εκτός, παρά μόνο

ἡσυχάζοντας· ἡσυχάζω = μένω ουδέτερος

ἐπικυρῶσαι· ἐπικυρόω, -ῶ = επικυρώνω

γνώμη = πρόταση

διδάξοντας· διδάσκω = εξηγώ

τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας = αυτούς που είχαν καταφύγει εκεί

ἀνεπιτήδειον (*ενν*. τῇ Κερκύρᾳ) = εχθρική ενέργεια (εναντίον της Κέρκυρας)

ὅπως μή τις ἐπιστροφή γένηται = για να μην υπάρξει καμιά αντεκδίκηση (ενν. κατά των Κερκυραίων από την πλευρά των Αθηναίων)

Κεφ. 72

ἐλθόντων = ενν. τῶν πρέσβεων

ὡς νεωτερίζοντας= ως υποκινητές στάσης

κατέθεντο· κατατίθεμαι = συγκεντρώνω για ασφάλεια

ἐν δὲ τούτῳ = ενν. τῷ καιρῷ

οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα = οι κύριοι της πολιτικής κατάστασης (δηλ. οι ολιγαρχικοί πραξικοπηματίες που πήραν με τη βία στα χέρια τους τη διακυβέρνηση της Κέρκυρας)

τὰ μετέωρα τῆς πόλεως = τα ψηλά και οχυρά μέρη της πόλης

ξυλλεγείς· ξυλλέγομαι= συγκεντρώνομαι, συναθροίζομαι

ἱδρύθη · ἱδρύομαι = εγκαθίσταμαι

οἱ δὲ = δηλ. οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα (ολιγαρχικοί)

τὸν λιμένα = δηλ. το λιμάνι του Αλκίνου

Κεφ. 73

πρὸς αὐτῇ = δηλ. τῇ ἀγορᾷ

τῇ ὑστεραίᾳ= την επόμενη ημέρα

ἠκροβολίσαντο· ἀκροβολίζομαι = αψιμαχώ, κάνω μικροεπιθέσεις

περιέπεμπον· περιπέμπω = στέλνω παντού, εδώ κι εκεί

παρακαλοῦντες = προσκαλώντας

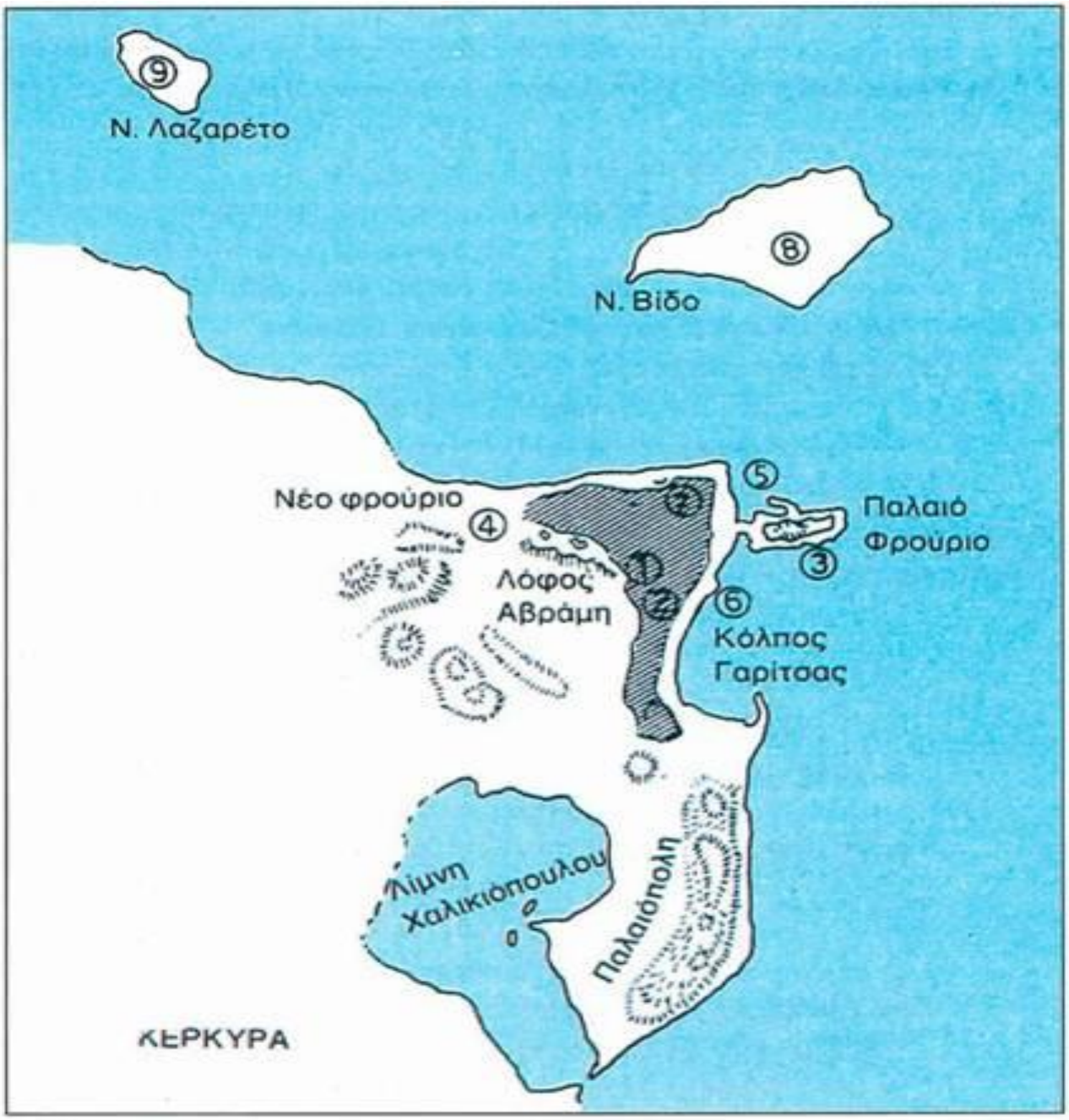
ὑπισχνούμενοι· ὑπισχνέομαι, -οῦμαι = υπόσχομαι

τὸ πλῆθος τῶν οἰκετῶν = ο μεγαλύτερος αριθμός των δούλων

παρεγένετο· παραγίγνομαι = βοηθώ, συμπαρίσταμαι

παρεγένετο ξύμμαχον = πήγαν σύμμαχοι

ἐπίκουροι = μισθοφόροι

1.Αρχαία πόλη

2.Αγορά

3.Ακρόπολη

4.Υψώματα

5.Υλλαϊκός λιμένας

6.Λιμάνη της αγοράς

7.Ηραίο

8.Το νησί απέναντι από το Ηραίο

9.Πτυχία

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.71 δράσαντες... ξυγκαλέσαντες
Ασφαλώς δεν έκαναν όλα αυτά μόνοι τους οι πέντε Κερκυραίοι ολιγαρχικοί, αλλά με τη βοήθεια των ομοϊδεατών τους και ιδιαίτερα εκείνων που ήταν αιχμάλωτοι από την Κόρινθο. Αξιοπρόσεκτη είναι η προσπάθεια των ολίγων να προσδώσουν μία επίφαση δημοκρατικής νομιμότητας στο όλο εγχείρημά τους, αφού αμέσως μετά το φόνο των πολιτικών τους αντιπάλων συγκαλούν το δήμο.

ταῦτα καὶ βέλτιστα...δέχεσθαι
Μετά τη δολοφονία των αρχηγών των δημοκρατικών οι ολιγαρχικοί συγκέντρωσαν την εκκλησία του δήμου και τόνισαν ότι οι τρέχουσες εξελίξεις ήταν συμφέρουσες για την Κέρκυρα, διότι έτσι το νησί δε διέτρεχε τον κίνδυνο υποδούλωσής του στην Αθήνα. Επισήμαναν ακόμη την αναγκαιότητα τήρησης ουδετερότητας υπό όρους, γεγονός που σήμαινε διάλυση της επιμαχίας με την Αθήνα, όχι όμως και ολοκληρωτική αποκοπή των δεσμών της Κέρκυρας με την υπερδύναμη αυτή της εποχής.

μιᾷ νηΐ... ἡγεῖσθαι
Η παρουσία δηλαδή περισσότερων του ενός πλοίων θα έπρεπε να θεωρείται ενέργεια εχθρική και να οδηγεί σε πολεμική κινητοποίηση. Ουσιαστικά η απόφαση αυτή ακυρώνει πρακτικά την αμυντική συμμαχία

Αθηναίων-Κερκυραίων. Πρέπει να σημειωθεί πάντως εδώ ότι η πολιτική της ουδετερότητας, της απεμπλοκής δηλαδή της Κέρκυρας από τον πόλεμο, ήταν συνετή. Αυτό βέβαια δεν αναιρεί τον αρχικό σκοπό των ολιγαρχικών, που ήταν να εγκαταστήσουν την ολιγαρχία στην Κέρκυρα.

ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην
Οι ολιγαρχικοί με το κλίμα ψυχολογικής βίας και τρομοκρατίας που δημιουργούν εξαναγκάζουν τους Κερκυραίους να επικυρώσουν την πρότασή τους για ουδετερότητα. Καταλύεται έτσι η ίδια η ουσία της λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών, δηλαδή η ελευθερία στη λήψη των αποφάσεων. Η πολιτική αυτή φενάκη των ολίγων εκφράζεται εναργέστατα από τις ίδιες τις αντιφατικές ενέργειές τους: από τη μια συγκαλούν την εκκλησία του δήμου, από την άλλη όμως δεσμεύουν τη βούληση του δημοκρατικού αυτού οργάνου.

πέμπουσι... πρέσβεις
Η αποστολή πρέσβεων στην Αθήνα είναι ένας διπλωματικός ελιγμός των ολιγαρχικών. Ο Θουκυδίδης δεν κάνει λόγο για αντίστοιχη κίνηση με αποδέκτη τη Σπάρτη, διότι προφανώς η νέα κατάσταση, που διαμορφωνόταν στην Κέρκυρα, ήταν ευνοϊκή γι' αυτήν.

περὶ τε τῶν πεπραγμένων... πράσσειν
Η πρεσβεία που στάλθηκε στην Αθήνα ήταν επιφορτισμένη με διπλό σκοπό: αφενός να

πείσει τους Αθηναίους ότι οι εξελίξεις στην Κέρκυρα ήταν συμφέρουσες και γι' αυτούς, αφετέρου να διεγείρει τη φιλοπατρία των δημοκρατικών Κερκυραίων που είχαν καταφύγει στην Αθήνα, ώστε να μην προσπαθήσουν να ανατρέψουν τη νέα πολιτική κατάσταση που δημιουργήθηκε στο νησί.

ὅπως μὴ τις ἐπιστροφὴ γένηται
Αυτό που επιδιώκουν να πετύχουν οι ολιγαρχικοί είναι να αποτραπεί οποιαδήποτε αντίδραση στη νέα πολιτική κατάσταση που το πραξικόπημά τους διαμόρφωσε. Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι οι Κερκυραίοι ολιγαρχικοί δεν είναι μόνο δολοφόνοι, αλλά και αναίσχυντοι δολοπλόκοι, κι αυτό διότι προσπαθούν να διεγείρουν τα αισθήματα φιλοπατρίας εκείνων, τους οποίους ήθελαν να φονεύσουν.

Κεφ.72 ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι... Αἴγιναν
Η αντίδραση των Αθηναίων υπήρξε άμεση. Συνέλαβαν τους πρέσβεις, καθώς και όσους από τους Κερκυραίους συντάχθηκαν τώρα μαζί τους (πρόκειται για τους Κερκυραίους που είχαν προηγουμένως καταφύγει στην Αθήνα) και τους συγκέντρωσαν στην Αίγινα. Η σύλληψη των πρέσβεων, που θεωρούνταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα, αντιστρατεύεται τους κανόνες του «διεθνούς δικαίου» της εποχής. Ωστόσο η ενέργεια των Αθηναίων δικαιολογείται στην παρούσα περίπτωση από την κατάλυση της έννομης τάξης που προηγήθηκε στην Κέρκυρα και από την ανάρμοστη δράση των ίδιων των πρέσβεων στην Αθήνα. Ο Θουκυδίδης δεν κάνει

ξανά λόγο στο έργο του για την τύχη αυτών των ομήρων.

Ἐν δὲ τούτῳ... ἐνίκησαν

Η άφιξη ενός πολεμικού πλοίου από την Κόρινθο και των Λακεδαιμονίων πρέσβεων παρέχει την αναμενόμενη ευκαιρία στους ολιγαρχικούς, οι οποίοι επιτίθενται κατά των δημοκρατικών και τους νικούν σε μάχη. Ο φόνος του Πειθία (3.70.6) είναι η αρχή του εμφυλίου πολέμου, αλλά από το σημείο αυτό της θουκυδίδειας αφήγησης (72.2) η εμφύλια σύρραξη γενικεύεται και οι δύο αντίπαλες παρατάξεις θα οδηγηθούν σε φρικαλεότητες. Είναι σαφές ότι η νέα σπαρτιατική αποστολή που έσπευσε στην Κέρκυρα στάλθηκε ως άμεση αντίδραση στις προηγηθείσες ενέργειες των Αθηναίων και είχε σκοπό την ανάληψη δραστικών πρωτοβουλιών και τη δυναμική εκκαθάριση της πολιτικής κατάστασης προς όφελος των Κερκυραίων ολιγαρχικών και κατ' επέκταση των συμφερόντων της Σπάρτης. Η παρέμβαση της Σπάρτης στα εσωτερικά της Κέρκυρας είναι πλέον απροκάλυπτη.

καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα εἶχον

Η πόλη της Κέρκυρας είχε δύο λιμάνια, το λιμάνι του Αλκίνου, το οποίο βρισκόταν κοντά στην αγορά και απέναντι στην Ήπειρο και σήμερα ονομάζεται Καστράδες, και το Υλλαϊκό ή, κατά τον Απολλώνιο το Ρόδιο, Υλλικό, στο μέσο του οποίου βρίσκεται το Ποντικονήσι ή Κοντυλονήσι. Πιστεύεται μάλιστα ότι το Ποντικονήσι είναι το πετρωμένο από τον

Ποσειδώνα πλοίο των Φαιάκων, που κατά τον Όμηρο (Οδυσσ. ε, 152) μετέφερε τον Οδυσσέα στην Ιθάκη. Σήμερα ο Υλλαϊκός λιμένας ονομάζεται Πέραμα και Καλικιόπουλο.

τήν τε ἀγορὰν κατέλαβον
Η αγορά βρισκόταν χαμηλά στους πρόποδες ενός λόφου.

τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ
Οι δημοκρατικοί κατέλαβαν τα υψηλά μέρη και την ακρόπολη, ενώ οι ολιγαρχικοί τα χαμηλά και το λιμάνι. Οι Κερκυραίοι βρίσκονται έτσι διχασμένοι σε δύο αντίπαλες παρατάξεις και έτοιμοι να επιδοθούν σε εμφύλιο σπαραγμό.

Κεφ.73 δούλους...ὑπισχνούμενοι
Η απεγνωσμένη προσπάθεια επικράτησης σε βάρος των αντιπάλων τους, η ένταση του αγώνα και η όξυνση των πολιτικών παθών οδηγούν την καθεμία από τις αντίπαλες παρατάξεις στην πρόσκληση των δούλων, προκειμένου να ενισχύσουν το δυναμικό τους. Πρόκειται για ασυνήθιστο γεγονός, όμως στα πλαίσια μιας τόσο έντονης εμφύλιας διαμάχης, οι δούλοι, που υπερέβαιναν τότε το μισό πληθυσμό της Κέρκυρας, αποτελούσαν ικανή αριθμητικά ενίσχυση για κάθε αντιμαχόμενη παράταξη.

τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος
Οι οἰκέται ανήκουν από άποψη δικαιωμάτων στην τάξη των δούλων αλλά βρίσκονται σε σχετικά καλύτερη θέση από τους άλλους. Ζουν

μέσα στο σπίτι του κυρίου τους ως υπηρετικό προσωπικό και πολλές φορές είναι πρόσωπα ειλικρινά αφοσιωμένα στην οικογένεια του αφεντικού τους.

καὶ τῷ μὲν δήμῳ...ξύμμαχον
Λογική εξέλιξη, καθώς η τάξη των δούλων ιδεολογικά και κοινωνικά αισθανόταν εγγύτερα στους δημοκρατικούς παρά στους ολιγαρχικούς (βλ. παράθεμα).

ἐκ τῆς ἠπείρου ἐπίκουροι
Οι ολιγαρχικοί είχαν την οικονομική δυνατότητα να προσλάβουν μισθοφορικά στρατεύματα, για να εξισωθούν αριθμητικά με τους δημοκρατικούς, που ενισχύθηκαν σημαντικά από τους δούλους.

«Και ως προς το χωρίο αυτό {Κεφ. 73} πρέπει να παρατηρηθεί ότι η δράση των δούλων, η ύπαρξη των οποίων θεωρείται αυτονόητη και δεδομένη, καθορίζεται από τις δραστηριότητες και αντιθέσεις των ελευθέρων και αποτελεί συμπλήρωμα τους ή μέσο για την επίτευξη των σκοπών τους... Από την πληροφορία αυτή του Θουκυδίδη συνάγεται ότι οι δούλοι αποτελούν υπολογίσιμο παράγοντα, τουλάχιστον στην Κέρκυρα. Διαφορετικά οι δημοκρατικοί δε θα ζητούσαν τη βοήθειά τους. Δεν έχουν όμως επιδιώξεις ή σκοπούς διαφορετικούς από αυτούς των ελευθέρων. Το γεγονός ότι οι περισσότεροι δούλοι ακολούθησαν τους δημοκρατικούς στην Κέρκυρα ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι η συμπεριφορά των δημοκρατικών ήταν πιο ήπια απέναντι στους δούλους από τη συμπεριφορά των ολιγαρχικών. Πάντως ο Θουκυδίδης δεν ενδιαφέρεται να αιτιολογήσει αυτό το περιστατικό». (Α. Μπαγιόνας, Η σκέψη του Θουκυδίδη και η σύγχρονη αντίληψη για την ιστορία, Π.Ε.Φ. σεμινάριο 8, σ. 78).

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 74

Κείμενο

Νίκη των δημοκρατικών

[1] Διαλιπούσης δ᾽ ἡμέρας μάχη αὖθις γίγνεται καὶ νικᾷ ὁ δῆμος χωρίων τε ἰσχύι καὶ πλήθει προύχων· αἵ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον.

Εμπρησμός της πόλης

[2] Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δείλην ὀψίαν, δείσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοεὶ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσειεν ἐπελθὼν καὶ σφᾶς διαφθείρειεν, ἐμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ᾖ ἔφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτρίας, ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατεκαύθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσε πᾶσα διαφθαρῆναι, εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν.

[3] Καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἑκάτεροι ἡσυχάσαντες τὴν νύκτα ἐν φυλακῇ ἦσαν· καὶ ἡ Κορινθία ναῦς τοῦ δήμου κεκρατηκότος ὑπεξανήγετο, καὶ τῶν ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἤπειρον λαθόντες διεκομίσθησαν.

γλωσσικά σχόλια

διαλιπούσης δ' ἡμέρας = κι αφού πέρασε μια μέρα

χωρίων ἰσχύι = εξαιτίας της ισχύος των θέσεων τους

πλήθει προύχων = επειδή είχαν αριθμητική υπεροχή

ξυνεπελάβοντο· συνεπιλαμβάνομαι (τινί) =βοηθώ, υποστηρίζω

βάλλουσαι· βάλλω = χτυπώ

τῷ κεράμῳ· κέραμος = κεραμίδια

παρὰ φύσιν = σε αντίθεση προς τη γυναικεία φύση

θόρυβος = ταραχή, αντάρα

γενομένης τῆς τροπῆς = κι όταν έγινε υποχώρηση

τροπὴ = υποχώρηση, φυγή

δείσαντες· δείδω = φοβούμαι

οἱ ὀλίγοι = οι ολιγαρχικοί, οι αριστοκρατικοί (αντιθ. **ὁ δῆμος, τὸ πλῆθος**)

αὐτοβοεὶ =με τον πρώτο αλαλαγμό, με αιφνιδιαστική έφοδο

νεώριον = ναύσταθμος

ἐπελθών· ἐπέρχομαι = επιτίθεμαι

ἐμπιπρᾶσι (και όχι ἐμπιμπρᾶσι) **ἐμπίπρημι** = πυρπολώ, βάζω φωτιά

ξυνοικία = μεγάλη οικία διαιρεμένη σε πολλά διαμερίσματα, όπου μπορούν να μένουν πολλές οικογένειες με ενοίκιο (**οἰκία**, το μέρος, όπου κατοικεί μία οικογένεια)

φειδόμενοι· φείδομαι = μεταχειρίζομαι με φειδώ, «λυπάμαι»

οὔτε οἰκείας οὔτε αλλότριας (ενν. **οἰκίας**) = ούτε δικό τους ούτε ξένο (σπίτι)

χρήματα = πράγματα, εμπορεύματα

εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτὴ = αν φυσούσε άνεμος τη φωτιά με κατεύθυνση προς αυτή (δηλ. την πόλη)

ὡς ἑκάτεροι ἡσυχάσαντες = καθώς και τα δύο στρατόπεδα απείχαν από πολεμικές ενέργειες

ἐν φυλακῇ ἦσαν = βρίσκονταν σε επιφυλακή

κεκρατηκότος τοῦ δήμου = όταν είχαν επικρατήσει οι δημοκρατικοί

ὑπεξανήγετο· ὑπεξανάγομαι = ανοίγομαι με προφυλάξεις στο ανοιχτό πέλαγος

λαθόντες· λανθάνω = διαφεύγω την προσοχή

διεκομίσθησαν· διακομίζομαι = μεταφέρομαι, περνώ

ερμηνευτικά σχόλια

διαλιπούσης δ' ἡμέρας = Δεν είναι λογικό να υποθέσουμε ότι πρόκειται για την ημέρα, κατά την οποία σημειώθηκαν οι αψιμαχίες. Κι αυτό διότι είναι προφανές πως θα χρειάστηκε κάποιος χρόνος, ώσπου να συγκεντρωθούν οι δούλοι και να φτάσουν οι μισθοφόροι από την απέναντι πλευρά.

νικᾷ,... προύχων = Η κατάσταση αντιστρέφεται υπέρ του δήμου, ο οποίος νικά λόγω της αριθμητικής του υπεροχής και της κατάληψης των πλέον καίριων θέσεων.

αἵ τ ε γυναῖκες...θόρυβον =Ι διαίτερη προβολή από το Θουκυδίδη του ενεργού ρόλου των γυναικών στις συγκρούσεις, καθώς και της ψυχραιμίας και της τόλμης που αυτές επέδειξαν. Οι γυναίκες θορυβούνται και δεν υπομένουν συνήθως εύκολα τους πολεμικούς κινδύνους. Έχουν δηλαδή αντοχή αμυντική και όχι ορμή επιθετική. Εντούτοις, όταν απειλούνται τα αγαπημένα τους πρόσωπα ή, όπως συμβαίνει εδώ, η πατρίδα τους, δείχνουν τόλμη που υπερβαίνει τη γυναικεία τους φύση.

περὶ δείλην ὀψίαν =Αργά το σούρουπο· η ημέρα χωριζόταν σε πρωὶ ή πρῲ́ (από την ανατολή του ήλιου μέχρι τις 9), σε πλήθουσα ἀγορά (9-12), σε μέσον ἡμέρας ή μεσημβρία (12-2 μ.μ.) και σε δείλη (2-6 μ.μ.). Υποδιαιρούσαν δε το τελευταίο αυτό χρονικό διάστημα σε δείλη πρωία (2-4 μ.μ.) και δείλη ὀψία (4-6 μ.μ.) και το κατοπινό χρονικό διάστημα ονομαζόταν ἑσπέρα.

δείσαντες οἱ λίγοι... ἐμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς... = Παρακολουθούμε τη γενίκευση του εμφυλίου, αφού οι δύο αντίπαλες παρατάξεις καταφεύγουν σε όλα τα δυνατά μέσα (στρατολόγηση δούλων, εμπρησμοί), προκειμένου να επικρατήσουν. Ο εμπρησμός της πόλης είναι μια απονενοημένη ενέργεια των ολιγαρχικών υποκινούμενη από το φόβο τους, μήπως οι αντίπαλοι τους καταλάβουν το λιμάνι του Αλκίνου και κυρίως το ναύσταθμό του. Τα νεώρια συνήθως περιβάλλονταν από τείχος, για το οποίο όμως εδώ δε γίνεται λόγος, ίσως όμως εννοείται.

ὅπως μὴ ᾖ ἔφοδος = Αναφορά στο λόγο του εμπρησμού. Έχει παρατηρηθεί ωστόσο ότι ο εμπρησμός καθιστούσε πιο προσιτή την αγορά στον εχθρό, γεγονός που μας κάνει να υποθέσουμε ότι η φωτιά αποσκοπούσε στην καθυστέρηση της επίθεσης των δημοκρατικών.

καὶ ἡ Κορινθία ναῦς = Είναι το κορινθιακό πλοίο που μετέφερε τους πρέσβεις των Σπαρτιατών και έδωσε το έναυσμα της

σύγκρουσης (3.72.2). Οι Κορίνθιοι απεσταλμένοι και οι μισθοφόροι, μόλις είδαν ότι η σύγκρουση εξελίσσεται υπέρ των δημοκρατικών, έφυγαν κρυφά από την Κέρκυρα (η πρόθεση **ὑπὸ** του ρ. **ὑπεξανήγετο** δηλώνει ακριβώς τον κρυφό τρόπο), φοβούμενοι, μήπως συλληφθούν κι αυτοί αιχμάλωτοι από τους νικητές δημοκρατικούς.

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 71-74

1. **Να καταγράψετε τις ενέργειες των ολιγαρχικών μετά τη δολοφονία των αρχηγών των δημοκρατικών και να επιχειρήσετε να τις αιτιολογήσετε, εντάσσοντάς τες σε ένα γενικότερο πολιτικό σχέδιο δράσης. Να αναλύσετε κάθε πτυχή αυτού του σχεδίου. Πώς εντάσσεται σε αυτό το σχέδιο η απόφαση για ουδετερότητα της Κέρκυρας και η αποστολή πρέσβεων στην Αθήνα; (Κεφ. 71)**

2. **ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους... ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην** (71.1): **Να εξηγήσετε και να σχολιάσετε την αντιφατικότητα των φράσεων αυτών.**

3. **Προσπαθήστε να φανταστείτε τα επιχειρήματα με τα οποία κάθε πλευρά αποπειράθηκε να προσεταιριστεί τους δούλους. Γιατί τελικά τα επιχειρήματα των δημοκρατικών αποδείχτηκαν πιο ισχυρά; (Κεφ. 73)**

4. Ο Θουκυδίδης αναφερόμενος στη στάση των γυναικών γράφει (74.1): καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. Πώς ερμηνεύετε την έκφραση παρὰ φύσιν;

5. Να επισημάνετε όλους τους παράγοντες που εξασφάλισαν τη νίκη στους δημοκρατικούς.

6. Εξηγήστε τους λόγους που ώθησαν τους ολιγαρχικούς στον εμπρησμό της περιοχής γύρω από την αγορά (74.2). Πώς κρίνετε την ενέργειά τους αυτή;

7. α) Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετούν οι ρηματικοί τύποι ὑπεξανήγετο-λαθόντες (74.3), με τους οποίους ο Θουκυδίδης αναφέρεται στην αποχώρηση του κορινθιακού πλοίου και των επικούρων αντίστοιχα; (Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη σας την ακριβή σημασία των λέξεων).
β) Με βάση την απάντησή σας στο πρώτο σκέλος της ερώτησης προβληματιστείτε πάνω στο γενικότερο ρόλο των «προστατών» στην ιστορική πορεία και δράση ενός λαού.

8. βάλλουσαι (74.1): Να γράψετε δέκα λέξεις, απλές ή σύνθετες, με το θέμα της λέξης που σας δίνεται και να προσπαθήσετε να ορίσετε με ακρίβεια τουλάχιστον τις πέντε από αυτές.

9. Να καταγράψετε τις ειδικές προτάσεις του Κεφ. 71, να βρείτε τη συντακτική τους θέση και να δικαιολογήσετε την εισαγωγή και την εκφορά τους.

10. Να εντοπίσετε τις μετοχές του Κεφ. 72 που βρίσκονται σε πτώση γενική, να χαρακτηρίσετε τη συντακτική τους θέση και να αιτιολογήσετε την πτώση τους.

11. Στο Κεφ. 72 να επισημάνετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του χρόνου και του τόπου που εκφέρονται με προθετικά σύνολα ή με απλά επιρρήματα.

12. δράσαντες, ἡγεῖσθαι, καταπεφευγότας (Κεφ. 71). Να γράψετε το γ' ενικό πρόσωπο των τύπων α) σε όλες τις εγκλίσεις του ενεστώτα και β) σε όλους τους χρόνους της οριστικής, στη φωνή που βρίσκονται.

13. δουλωθεῖεν (71.1): Να γράψετε το ίδιο πρόσωπο σε όλες τις εγκλίσεις του ίδιου χρόνου και φωνής.

14. τριήρους Κορινθίας, Λακεδαιμονίων πρέσβεων (72.2): Να κλίνετε τις συνεκφορές και στους δύο αριθμούς.

15. Να μεταφέρετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του Κεφ. 74 στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών.

16. Να καταγραφούν οι ρηματικοί τύποι των Κεφ. 71-74 που δηλώνουν τις κύριες ενέργειες (πολεμικές και πολιτικές) των ολιγαρχικών και των συμμάχων τους και να αντικατασταθούν χρονικά.

17. Ποια εκφραστικά-αφηγηματικά μέσα χρησιμοποιεί ο ιστορικός στα Κεφ. 71-74 για να καταγράψει: α) τον ιδιαίτερο ρόλο των γυναικών στη νίκη των δημοκρατικών, β) το κλίμα διάλυσης και πανικού στο στρατόπεδο των ολιγαρχικών και των συμμάχων τους;

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 75

Κείμενο

Ἄφιξη του Νικόστρατου στην Κέρκυρα — Προσπάθειες για συμφιλίωση

[1] Τῇ δὲ ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ Νικόστρατος ὁ Διειτρέφους Ἀθηναίων στρατηγὸς παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ Μεσσηνίων πεντακοσίοις ὁπλίταις· ξύμβασίν τε ἔπρασσε καὶ πείθει ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι, οἳ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς δ᾽ ἄλλους οἰκεῖν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ [2] φίλους νομίζειν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἔμελλεν ἀποπλεύσεσθαι· οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ναῦς τῶν αὐτοῦ σφίσι καταλιπεῖν, ὅπως ἧσσόν τι ἐν κινήσει ὦσιν οἱ ἐναντίοι, ἴσας δὲ αὐτοὶ πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν ξυμπέμψειν . [3] Καὶ ὁ μὲν ξυνεχώρησεν, οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς. δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσι καθίζουσιν ἐς τὸ [4] τῶν Διοσκόρων ἱερόν. Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο. Ὡς δ᾽ οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος ὁπλισθεὶς ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, ὡς οὐδὲν αὐτῶν ὑγιὲς διανοουμένων τῇ

τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστίᾳ, τά τε ὅπλα αὐτῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἔλαβε καὶ αὐτῶν τινὰς οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε, διέφθειραν ἄν.

Οι δημοκρατικοί εκτοπίζουν τους ολιγαρχικούς ικέτες

[5] Ὁρῶντες δὲ οἱ ἄλλοι τὰ γιγνόμενα καθίζουσιν ἐς τὸ Ἥραιον ἱκέται καὶ γίγνονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων. Ὁ δὲ δῆμος δείσας μή τι νεωτερίσωσιν ἀνίστησί τε αὐτοὺς πείσας καὶ διακομίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκεῖσε αὐτοῖς διεπέμπετο.

γλωσσικά σχόλια

τῇ ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ = την επόμενη ημέρα

παραγίγνεται = φτάνει

ξύμβασιν· ξύμβασις = συμφωνία, συνθήκη, συμβιβασμός

ξυγχωρῆσαι· ξυγχωρέω, -ῶ = συμφωνώ, συναινώ, προβαίνω σε συμβιβασμούς

ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις = ώστε να συμφωνήσουν μεταξύ τους

αἴτιος = υπαίτιος

τοὺς αἰτιωτάτους = δηλ. του πολέμου που μόλις είχε γίνει. Πρόκειται για τους δέκα ολιγαρχικούς

κριναί· κρίνω = δικάζω

οἱ οὐκέτι ἔμειναν = οι οποίοι δεν έμειναν πλέον εκεί (ενν. στην Κέρκυρα)

τοὺς δ' ἄλλους οἰκεῖν = και οι υπόλοιποι να παραμείνουν (ενν. στο νησί)

σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν = αφού κάνουν συμφωνία μεταξύ τους και με τους Αθηναίους, υπό τον όρο να θεωρούν τους ίδιους εχθρούς και φίλους

ἀποπλεύσεσθαι· ἀποπλέω = αποπλέω, απέρχομαι

οἱ προστάται τοῦ δήμου = οι αρχηγοί των δημοκρατικών

καταλιπεῖν· καταλείπω = αφήνω πίσω

ὅπως ἧσσόν τι ἐν κινήσει ὦσιν οἱ ἐναντίοι = ώστε να αποθαρρυνθούν οι αντίπαλοι τους να κάνουν κίνημα

ἴσας = δηλ. πέντε

πληρώσαντες· πληρόω, -ῶ = επανδρώνω με πληρώματα πλοία

κατέλεγον· καταλέγω = καταγράφω για ναυτική υπηρεσία, στρατολογώ για τα καράβια

δείσαντες· δείδω = φοβούμαι

ἀνίστη (ἀνίστημι) = προσπαθούσε να σηκώσει (αποπειρατ. παρατατ.)

παρεμυθεῖτο· παραμυθέομαι, -οῦμαι= παρηγορώ, καθησυχάζω

ὑγιὲς= καλός σκοπός (εδώ)

τῇ τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστίᾳ = με τη δυσπιστία τους να μη θέλουν να αποπλεύσουν μαζί με το Νικόστρατο

ἐπέτυχον· ἐπιτυγχάνω τινὶ = κατά τύχη συναντώ

νεωτερίσωσιν· νεωτερίζω = επιχειρώ πολιτικές μεταβολές

ἐπιτήδεια = τρόφιμα

ἐκεῖσε = εκεί (δηλ. στο νησί)

διεπέμπετο (διαπέμπομαι) = στέλνονταν

ερμηνευτικά σχόλια

Νικόστρατος ὁ Διειτρέφους = Ο Αθηναίος στρατηγός θα επιδείξει ιδιαίτερη μετριοπάθεια στο χειρισμό της κρίσης.

παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου = Στη Ναύπακτο αγκυροβολούσε μόνιμα μοίρα του αθηναϊκού στόλου λόγω της καίριας θέσης της περιοχής για τον έλεγχο του Κορινθιακού κόλπου και των θαλάσσιων δρόμων προς τη Δύση.

καὶ Μεσσηνίων = Πρόκειται για τους Μεσσήνιους εξόριστους που κατοικούσαν στη Ναύπακτο ήδη από το τέλος του γ' μεσσηνιακού πολέμου (459 π.Χ.)

ξύμβασίν τε ἔπρασσε = Ο Νικόστρατος προσπαθεί να ακολουθήσει συμβιβαστική πολιτική. Η χρήση του παρατατικού δηλώνει ακριβώς τις επίπονες και μακρές προσπάθειές του προς αυτήν την κατεύθυνση.

δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι = Πρόκειται για τους κατ' εξοχήν υπαίτιους, δηλαδή αυτούς που πήραν μέρος στη σφαγή του βουλευτηρίου και στις μάχες. Ανάμεσα σ' αυτούς οι πέντε θα ήταν εύλογα οι ολιγαρχικοί που είχαν καταδικαστεί αρχικά για το κόψιμο των χαράκων (70.4).

οἱ οὐκέτι ἔμειναν = Μετά τη συμφωνία οι δέκα δεν έμειναν για να δικαστούν αλλά έφυγαν.

Πιθανόν θεωρείται ότι είχαν φύγει πριν ο Νικόστρατος κάνει τις προτάσεις του.

τοὺς δ'ἄλλους οἰκεῖν... Ἀθηναίους = Ο Νικόστρατος με διαλλακτικότητα και διπλωματική ευστροφία προσπαθεί να συμβιβάσει τις αντίπαλες παρατάξεις και να ισχυροποιήσει τους δεσμούς Κερκυραίων και Αθηναίων πάντοτε με γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας του.

ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν = Οι Αθηναίοι είχαν συμφέρον να ομονοούν οι Κερκυραίοι, ώστε να έχουν ακέραιες τις δυνάμεις τους στον πόλεμο κατά των Πελοποννησίων. Το ζητούμενο επομένως για το Νικόστρατο ήταν η συμφιλίωση των αντιμαχόμενων πολιτικών μερίδων στο νησί, ώστε η συμμαχία της πατρίδας του με την Κέρκυρα να συναντήσει την ευρύτερη δυνατή αποδοχή.

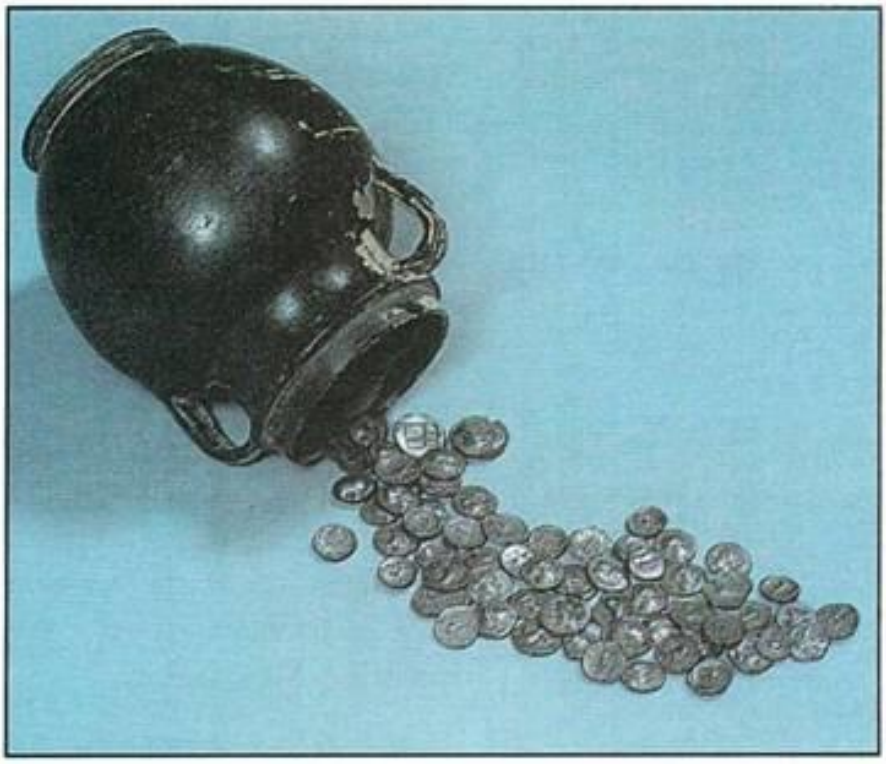
οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται = Εκτός από τον Πειθία που δολοφονήθηκε υπήρχαν και άλλοι προστάτες (ηγετικά στελέχη) του δήμου των Κερκυραίων.

πείθουσιν αὐτὸν ξυμπέμψειν = Οι δημοκρατικοί φαίνεται ότι θεωρούν την παρουσία των αθηναϊκών πλοίων στην Κέρκυρα ως αποτρεπτικό μέσο της επιθετικότητας των αντιπάλων τους.

οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς = Οι δημοκρατικοί προσπαθούν έτσι να

καταστήσουν ακίνδυνους τους αντιπάλους τους. Ανάλογη τακτική, δηλαδή την εκτόπιση των πολιτικών του αντιπάλων σε μέρη, όπου γίνονταν ακίνδυνοι, ακολούθησε και ο τύραννος της Σάμου Πολυκράτης. (Πβ. Ηρόδ. 3.44.2 Βλ. Παράθεμα).

Ηροδότου Ιστορία 3,44 Ο δε Πολυκράτης έστειλε κρυφά από τους Σαμίους απεσταλμένο στον Καμβύση, το γιο του Κύρου, που συνάθροιζε στρατό κατά της Αιγύπτου, και τον παρακάλεσε να στείλει και σ' αυτόν στη Σάμο να ζητήσει στρατό. Και ο Καμβύσης, αφού άκουσε την πρόταση αυτή, έστειλε με προθυμία στη Σάμο απεσταλμένους για να παρακαλέσουν τον Πολυκράτη να στείλει ναυτικό για να τον ακολουθήσει στην εκστρατεία κατά της Αιγύπτου. Εκείνος τότε (δηλ. ο Πολυκράτης) διάλεξε από τους πολίτες εκείνους που ήταν πλέον ύποπτοι να επαναστατήσουν και τους έστειλε με σαράντα τριήρεις, με την παράκληση προς τον Καμβύση να μη τους στείλει πλέον πίσω προς αυτόν.

«Θησαυρός» από το Μούλκι Κορινθίας

δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσιν = Μετά τα γεγονότα που προηγήθηκαν εύλογα οι ολιγαρχικοί αισθάνονται δυσπιστία και φόβο για τις προθέσεις των δημοκρατικών αλλά και για τη στάση των Αθηναίων απέναντι τους.Εξάλλου οι Αθηναίοι είχαν ήδη εκδηλώσει τη διάθεση να τιμωρήσουν τους Κερκυραίους ολιγαρχικούς ως νεωτερίζοντες (72.1).

ἐς τὸ τῶν Διοσκόρων ἱερὸν =Δεν είναι γνωστή η θέση του ιερού αυτού. Η καταφυγή στο ιερό συνιστά ικεσία και, όπως είναι γνωστό, οι ικέτες θεωρούνταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα.

Οι Διόσκουροι (Κάστορας και Πολυδεύκης) ήταν δίδυμοι ήρωες γιοι της Λήδας και του Δία. Η λατρεία τους έχει τις ρίζες της στη Σπάρτη, όπου τους τιμούσαν ως προστάτες του σπαρτιατικού κράτους. Λατρεύονταν επίσης σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και ως προστάτες των ναυτικών σε μια πόλη με τόσο αναπτυγμένη ναυτιλία ήταν επόμενο να υπάρχει ιερό των δίδυμων αδελφών.

Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο = Ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι το ρήμα ἀνίστη έχει αποπειρατική σημασία. Άλλοι παρατήρησαν ότι εδώ δεν πρόκειται για απλή απόπειρα αλλά για αληθινή εκτέλεση. Ωστόσο μια τέτοια ερμηνεία αντίκειται στο ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν. Φαίνεται ότι ο Νικόστρατος δεν μπόρεσε να πείσει τους ικέτες να μπουν στα πλοία, όπως μαρτυρεί και η φράση τῇ τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστίᾳ. Το δε παρεμυθεῖτο δηλώνει τις προσπάθειες του Νικόστρατου να απαλλάξει τους ολιγαρχικούς από το φόβο, γεγονός που δείχνει τον ήπιο και μετριοπαθή χαρακτήρα του.

ὁ δῆμος... ἀπιστίᾳ = Η άρνηση των ολιγαρχικών που είχαν καταφύγει ως ικέτες στο ιερό των Διοσκούρων να επιβιβαστούν στα πλοία μαζί με το Νικόστρατο και με δεδομένο το κλίμα φόβου και αμοιβαίας καχυποψίας που επικρατούσε, οδηγεί τους δημοκρατικούς στο συμπέρασμα ότι οι αντίπαλοι τους σκέπτονται ένοπλη αντεπίθεση. Ο Θουκυδίδης ωστόσο τονίζει ότι οι δημοκρατικοί βρήκαν ως πρόφαση

τη στάση των ικετών-ολιγαρχικών και, αφού οπλίστηκαν, πήγαν στα σπίτια των αντιπάλων τους, τους αφαίρεσαν τα όπλα και θα σκότωναν όσους βρήκαν μπροστά τους, αν δεν τους εμπόδιζε ο Νικόστρατος.

εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε = Συνολικά η πολιτική του Νικόστρατου υπήρξε διαλλακτική και η παρέμβασή του σωτήρια για έναν αριθμό ολιγαρχικών. Η στάση του καθορίζεται με γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας του, αλλά εξηγείται επίσης από το γεγονός ότι ο ίδιος δεν είχε άμεση ανάμειξη στα φοβερά πολιτικά πάθη των Κερκυραίων.

Γίγνονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων = Σχολιάζοντας το μεγάλο αυτόν αριθμό των 400, ορισμένοι μελετητές επισημαίνουν ότι 400 άτομα δεν μπορούσαν να χωρέσουν σε 5 πλοία, διότι κάθε πλοίο εκτός από τους κωπηλάτες μπορούσε να χωρέσει μόνο 42 άνδρες. Επομένως η λ. ἄλλοι σημαίνει και άλλοι ολιγαρχικοί, εκτός δηλαδή αυτών που κλήθηκαν να επανδρώσουν τα πλοία και αυτών που κατέφυγαν στο ιερό των Διοσκούρων.

ὁ δὲ δῆμος... διεπέμπετο = Ο Θουκυδίδης καταγράφει την αντίδραση των δημοκρατικών στις ενέργειες των ολιγαρχικών. Φωτίζει διαδοχικά τις πράξεις όλων των παραγόντων που διαμορφώνουν τα γεγονότα.

ἐς τῆν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον = Πρόκειται για το νησί Πτυχία, το σημερινό δηλαδή Βίδο. Άλλοι

μελετητές υποστηρίζουν ότι πρόκειται για τη θέση, όπου βρίσκεται η σημερινή πόλη της Κέρκυρας, που χωριζόταν τότε από την ξηρά με ένα κανάλι.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Να αξιολογηθούν από διπλωματική και στρατιωτική άποψη οι ενέργειες του Νικόστρατου. Να σκιαγραφήσετε το χαρακτήρα του Αθηναίου στρατηγού με βάση τις ενέργειες του αυτές.

2. Πώς κρίνετε την απόφαση του Νικόστρατου να συμφωνήσει με την πρόταση των δημοκρατικών;

3. **οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς** (§3): Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί η ενέργεια αυτή των δημοκρατικών; Να συγκρίνετε την τακτική τους με αυτήν του τυράννου της Σάμου Πολυκράτη (Παράθεμα). Σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε από τη σύγκριση;

4. Να σχηματιστεί πίνακας με λέξεις της ΝΕ (σύνθετα, παράγωγα του **ἵστημι** με προθέσεις) που να περιέχει: α) αρσενικά ουσιαστικά συγκεκριμένα (επιστάτης), β) ουσιαστικά αφηρημένα (διάσταση) και γ) επίθετα.

5. Να σχηματίσετε φράσεις στη ΝΕ με τις λέξεις: αποστάτης, σύμβαση, πρόφαση.

6. Να καταγραφούν οι ρηματικοί τύποι των §2-4 που εκφράζουν τις κύριες ενέργειες του Νικόστρατου και να μεταφερθούν στον ενεστώτα.

7. οἱ οὐκέτι ἔμειναν (75.1): Να γράψετε τη φράση μεταφέροντας το ρήμα στους άλλους χρόνους. (Τα υπόλοιπα παρεπόμενα του ρήματος θα μείνουν αμετάβλητα).

8. Να καταγραφούν οι αιτιολογικές και χρονικές μετοχές του κεφαλαίου και να αναλυθούν στις αντίστοιχες προτάσεις.

9. τῇ δὲ ἐπιγιγνομένη... ὁπλίταις (75.1): Να αναγνωρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στο κείμενο, του οποίου επισημαίνεται η αρχή και το τέλος.

10. Στο κείμενο της προηγούμενης άσκησης να καταγραφούν οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και να δηλωθεί η επιρρηματική σχέση που εκφράζουν.

11. «Ο Θουκυδίδης θέλει να μεταδώσει γνώσεις τελικές μόνιμης αξίας. Κατορθώνει αυτό το πολύ σημαντικό για την εποχή του βήμα με την αποκάλυψη της νομοτέλειας που βρίσκεται πίσω από την ποικιλία και την πολυεδρικότητα των γεγονότων». (Κ.Ν. Παπανικολάου, «Θουκυδίδης», Νέα Παιδεία 4, 1978, σ. 80). Διακρίνετε αυτή τη νομοτέλεια, (δηλ. τη σύνδεση των γεγονότων μέσω της σχέσης αιτίου-αποτελέσματος), στο Κεφ. 75; Τεκμηριώστε την απάντησή σας.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαια 76-77

Κείμενο

Άφιξη του πελοποννησιακού στόλου με επικεφαλής τον Αλκίδα και Βρασίδα στην Κέρκυρα

[76] Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακομιδὴν αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες, μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας πλοῦν ἔφορμοι οὖσαι, παραγίγνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα· ἦρχε δὲ αὐτῶν Ἀλκίδας, ὅσπερ καὶ πρότερον, καὶ Βρασίδας αὐτῷ ξύμβουλος ἐπέπλει. Ὁρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς ἠπείρου ἅμα ἕῳ ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ.

Οι Κερκυραίοι με τους Αθηναίους ετοιμάζονται να παραταχθούν σε ναυμαχία κατά των Πελοποννησίων

[77.1] Οἱ δὲ πολλῷ θορύβῳ καὶ πεφοβημένοι τά τ᾽ ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν παρεσκευάζοντό τε ἅμα ἑξήκοντα ναῦς καὶ τὰς αἰεὶ πληρουμένας ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς ἐναντίους, παραινούντων Ἀθηναίων σφᾶς τε ἐᾶσαι πρῶτον ἐκπλεῦσαι καὶ ὕστερον πάσαις [2] ἅμα ἐκείνους ἐπιγενέσθαι. Ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς πολεμίοις ἦσαν σποράδες αἱ νῆες, δύο μὲν

εὐθὺς ηὐτομόλησαν, ἐν ἑτέραις δὲ ἀλλήλοις οἱ ἐμπλέοντες ἐμάχοντο, ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν [3] ποιουμένων. Ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι τὴν ταραχὴν εἴκοσι μὲν ναυσὶ πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἐτάξαντο, ταῖς δὲ λοιπαῖς πρὸς τὰς δώδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων, ὧν ἦσαν αἱ δύο Σαλαμινία καὶ Πάραλος.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ.76

διακομιδὴ = διαπεραίωση, μεταφορά

πλοῦν· πλοῦς = θαλάσσιο ταξίδι

ἔφορμοι οὖσαι (αἱ νῆες) = ἐν ὅρμῳ
διατρίβουσαι= αγκυροβολημένες

παραγίγνονται· παραγίγνομαι (εδώ)=φτάνω

ἐπέπλει· ἐπιπλέω = επιβαίνω σε πλοίο, ταξιδεύω

ὁρμισάμενοι· ὁρμίζομαι = αγκυροβολώ

ἅμα ἕῳ = μόλις ξημέρωσε

ἐπέπλεον· ἐπιπλέω = πλέω εναντίον (η ἐπὶ εδώ δηλώνει εχθρική κατεύθυνση, ενώ στο προηγούμενο παράδειγμα τόπο, το «επάνω»)

Κεφ.77

οἱ δὲ = οι δημοκρατικοί της Κέρκυρας

πεφοβημένοι τά τ' ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν = επειδή φοβούνταν και όσα συνέβαιναν στην πόλη και τη ναυτική επίθεση

ἐπίπλους = η θαλάσσια επίθεση

τὰς αἰεὶ πληρουμένας = όσα πλοία επανδρώνονταν κάθε φορά

πρὸς τοὺς ἐναντίους = κατά των εχθρών (δηλ. των Πελοποννησίων)

παραινούντων· παραινέω, -ῶ =προτρέπω, συμβουλεύω

παραινούντων Ἀθηναίων, εἰ καὶ παρῄνουν οἱ Ἀθηναῖοι = (εναντιωματική μετοχή)

σφᾶς = ενν. Αθηναίους

ἐκείνους = ενν. τους Κερκυραίους

ἐπιγενέσθαι· ἐπιγίγνομαι = ακολουθώ

πρὸς τοῖς πολεμίοις = κοντά στους εχθρούς

σποράδες· ὁ, ἡ σποράς, -άδος = διασκορπισμένος, σκόρπιος

ηὐτομόλησαν· αὐτομολέω, -ῶ = λιποτακτώ

οἱ ἐμπλέοντες = οι επιβάτες

ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων = και δεν υπήρχε καμιά τάξη σ' αυτά που γίνονταν

ἐτάξαντο· τάσσομαι = παρατάσσομαι

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.76

τετάρτῃ... διακομιδήν = Εύλογα εικάζουμε ότι θα χρειάστηκαν ασφαλώς μερικές ημέρες μέχρις ότου οι πληροφορίες σχετικά με τις εξελίξεις στην Κέρκυρα φθάσουν στους Πελοποννήσιους.

αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες = Ο Θουκυδίδης αναφέρεται εδώ στα 40 πλοία των Πελοποννησίων που με αρχηγό το ναύαρχο Αλκίδα είχαν σπεύσει σε βοήθεια των Λεσβίων στην αποστασία της Μυτιλήνης. Τα πλοία αυτά καταδιώχτηκαν από τους Αθηναίους, έφτασαν στην Κρήτη και από εκεί κατέληξαν στην Κυλλήνη, ορμητήριο του σπαρτιατικού στόλου για τις επιχειρήσεις στον κορινθιακό κόλπο και στο Ιόνιο. Εκεί ενώθηκαν με 13 συμμαχικά πλοία με αρχηγό το Βρασίδα, ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με το ρόλο του συμβούλου του

Αλκίδα. Ενισχυμένος ο πελοποννησιακός στόλος αποφάσισε να πλεύσει στη σπαρασσόμενη από τον εμφύλιο πόλη της Κέρκυρας, προκειμένου να διασφαλίσει τα ζωτικά συμφέροντα της Σπάρτης στην περιοχή. Η απόφαση αυτή ασφαλώς λήφθηκε ύστερα από τα νέα που μετέφερε στη συμμαχία η κορινθιακή τριήρης, αυτόπτης μάρτυρας της επικράτησης των δημοκρατικών στο νησί.

ἔφορμοι οὖσαι = Τα πλοία βρίσκονταν βέβαια αγκυροβολημένα στην Κυλλήνη, ήταν όμως σε ετοιμότητα για ανάληψη πολεμικής δράσης.

ὅσπερ καὶ πρότερον (ενν. ἦρχε) = Δηλ. ο Αλκίδας ήταν αρχηγός και της ναυτικής αποστολής στη Μυτιλήνη.

ὁρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς ἠπείρου =Τα Σύβοτα αναφέρονται εδώ ως λιμάνι της Ηπείρου, ενώ σε άλλο σημείο (1.47.1) ο Θουκυδίδης κάνει λόγο για νησιά που ονομάζονται Σύβοτα. Ο Στράβων αναφέρει ότι τα Σύβοτα είναι νησίδες που βρίσκονται κοντά στην Ήπειρο, στο ανατολικό άκρο της Κέρκυρας. Πρόκειται στην ουσία για δύο νησάκια, από τα οποία το δυτικό ονομάζεται Μαύρο όρος και το ανατολικό Αγ. Νικόλαος. Φαίνεται πάντως ότι ο πελοποννησιακός στόλος αναγκάστηκε να σταθμεύσει στα Σύβοτα λόγω της νύχτας.

ἅμα ἕω ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ = Πιθανότατα οι Πελοποννήσιοι αγκυροβόλησαν στα Σύβοτα

(προς το δειλινό ή όταν είχε ήδη σκοτεινιάσει), γεγονός που εξηγεί τον καταφανή αιφνιδιασμό των Κερκυραίων και του ίδιου του Νικόστρατου.

Κεφ.77

ἑξήκοντα ναῦς...ἐξέπεμπον = Τα 60 πλοία επαρκούσαν για να αντιμετωπίσουν τα 53 των αντιπάλων, η σποραδική όμως αποστολή τους αποτελεί ολέθριο σφάλμα τακτικής που αποδίδεται σε βιασύνη, ταραχή και έλλειψη νηφαλιότητας.

σποράδες = Προξενεί δίχως άλλο εντύπωση το γεγονός ότι οι Κερκυραίοι, μολονότι διέθεταν ισχυρό στόλο και σημαντική ναυτική εμπειρία, σημειώνουν τόσα λάθη τακτικής στη ναυμαχία εναντίον των Πελοποννησίων. Οι λανθασμένοι τους χειρισμοί και η πλήρης αποδιάρθρωσή τους αποδίδονται κυρίως στη σύγχυση και στον πανικό που τους προξένησε η αιφνιδιαστική εμφάνιση του πολυάριθμου σπαρτιατικού στόλου. Σημαντικό ρόλο έπαιξε εξάλλου το γεγονός ότι τα πλοία τους είχαν επανδρωθεί ανάμεικτα από δημοκρατικούς και ολιγαρχικούς.

ἠὐτομὸλησαν = Εικάζουμε ότι στα δύο αυτά πλοία θα υπήρχαν σε μεγάλη πλειοψηφία ολιγαρχικοί

ἐν ἑτέραις... ἐμάχοντο = Αυτό σημαίνει πως τα πλοία αυτά ήταν επανδρωμένα με πληρώματα και από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις

Σαλαμινία καὶ Πάραλος = Η Σαλαμινία και η Πάραλος ήταν δύο γρήγορα αθηναϊκά πλοία, χρησιμοποιούμενα αρχικά για την αποστολή θεωριών και για άλλες θρησκευτικές ανάγκες της πόλης, αργότερα δε και ως ανιχνευτικά, λόγω της μεγάλης ταχύτητας που μπορούσαν να αναπτύξουν. Στο 3. 33. 1 πληροφορούμαστε ότι τα δύο αυτά πλοία βρίσκονται στο ανατολικό Αιγαίο (συγκεκριμένα στην Κλάρο, κοντά στα παράλια της Εφέσου). Έτσι τα πλοία αυτά δεν αποτελούσαν μέρος του στόλου που βρισκόταν στη Ναύπακτο. Ο Νικόστρατος πήρε, όπως φαίνεται, τη Σαλαμινία και την Πάραλο μαζί του στην Κέρκυρα, αφήνοντας δύο άλλα πλοία, για να φρουρούν το λιμάνι της Ναυπάκτου. Ενδεχόμενο είναι ακόμα ότι τα πλοία αυτά έφεραν στο Νικόστρατο εντολή από την Αθήνα, για να σπεύσει στην Κέρκυρα, αμέσως μόλις έγινε γνωστό το κίνημα των ολιγαρχικών στο νησί.

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 78

Κείμενο

Εσφαλμένη τακτική των Κερκυραίων

[1] Καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι κακῶς τε καὶ κατ᾽ ὀλίγας προσπίπτοντες ἐταλαιπώρουν τὸ καθ᾽ αὑτούς· οἱ δ᾽ Ἀθηναῖοι φοβούμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὴν περικύκλωσιν ἀθρόαις μὲν οὐ προσέπιπτον οὐδὲ κατὰ μέσον ταῖς ἐφ᾽ ἑαυτοὺς τεταγμέναις, προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας καταδύουσι μίαν ναῦν. Καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξαμένων αὐτῶν περιέπλεον καὶ ἐπειρῶντο [2] θορυβεῖν. Γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις καὶ δείσαντες μὴ ὅπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο, ἐπιβοηθοῦσι, καὶ γενόμεναι ἀθρόαι αἱ νῆες ἅμα τὸν ἐπίπλουν τοῖς Ἀθηναίοις ἐποιοῦντο.

Υποχώρηση των Αθηναίων

[3] Οἱ δ᾽ ὑπεχώρουν ἤδη πρύμναν κρουόμενοι καὶ ἅμα τὰς τῶν Κερκυραίων ἐβούλοντο προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα, ἑαυτῶν σχολῇ τε ὑποχωρούντων καὶ πρὸς σφᾶς τεταγμένων τῶν ἐναντίων.

[4] Ἡ μὲν οὖν ναυμαχία τοιαύτη γενομένη ἐτελεύτα ἐς ἡλίου δύσιν.

γλωσσικά σχόλια

κακῶς = άτακτα

καὶ κατ' ὀλίγας, ενν. **ναῦς** = και με λίγα πλοία

προσπίπτοντες· προσπίπτω = επιτίθεμαι, εφορμώ

ἐταλαιπώρουν τὸ καθ' αὐτοὺς = δεινοπαθούσαν από την πλευρά τους, κακοπάθαιναν

τὸ πλῆθος = το μεγαλύτερο αριθμό (των εχθρικών πλοίων)

τὴν περικύκλωσιν = δηλ. το να περικυκλωθούν από τους Πελοποννήσιους

ἀθρόας· ἀθρόος = συγκεντρωμένος (ενν. ταῖς ἐναντίαις ναυσί)

ἀθρόαις μὲν οὐ προσέπιπτον... κατὰ μέσον = δεν έκαναν επίθεση στα παραταγμένα εναντίον τους πλοία ούτε στο σύνολο τους ούτε στο μέσο τους

προσβαλόντες· προσβάλλω = επιτίθεμαι, κάνω έφοδο, εφορμώ

προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας = αλλά αφού επιτέθηκαν σε μια πτέρυγα

καταδύουσι· καταδύω = καταβυθίζω

κύκλον ταξαμένων αὐτῶν = αφού οι εχθροί σχημάτισαν κυκλική παράταξη

θορυβεῖν· θορυβέω, -ῶ = φέρνω (κάποιον) σε ταραχή και σύγχυση με το θόρυβο

ἐπειρῶντο θορυβεῖν (ενν. τοῖς ἐναντίοις) = προσπαθούσαν να προκαλέσουν σύγχυση (στους εχθρούς)

γνόντες· γιγνώσκω = αντιλαμβάνομαι, κατανοώ

οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις = οι Πελοποννήσιοι που ήταν κοντά στους Κερκυραίους

ὅπερ ἐν Ναυπάκτῳ = (ενν. ἐγένετο)

ἐπιβοηθοῦσι· ἐπιβοηθέω, -ῶ = σπεύδω να βοηθήσω

ἐπίπλουν… ἐποιοῦντο = έκαναν επίθεση

οἱ δὲ = οι Αθηναίοι

πρύμναν κρούομαι = κάνω το πλοίο να οπισθοδρομεί χωρίς να κάνει στροφή, με κίνηση των κουπιών προς την πρύμνη (ώστε να μη φανεί ότι πρόκειται για υποχώρηση)

προκαταφυγεῖν· προκαταφεύγω = διαφεύγω εκ των προτέρων σε κάποιο μέρος για ασφάλεια

προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα = να προλάβουν τα κερκυραϊκά πλοία να καταφύγουν (στο λιμάνι) στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό

σχολῇ = (δοτικοφανές επίρρημα) με βραδύτητα, αργά

ἐτελεύτα·τελευτάω, -ῶ = (αμτβ.) τελειώνω

ἐς ἡλίου δύσιν = με τη δύση του ήλιου

ερμηνευτικά σχόλια

κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας προσπίπτοντες = Αυτό λέγεται σε αναφορά προς το προηγούμενο οὐδεὶς κόσμος (77.2). Ο Θουκυδίδης θεωρεί την τακτική αυτή ως την κύρια αιτία ήττας των Κερκυραίων.

ἀθρόαις... μέσον =Το ἀθρόαις συνάπτεται με το τεταγμέναις. Οι Αθηναίοι δρουν με σύνεση και προσαρμόζουν κατάλληλα την τακτική τους, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την αριθμητική υπεροχή των αντιπάλων τους. Η συνειδητοποίηση ότι η επίθεση σ' όλη τη συγκεντρωμένη δύναμη των εχθρών ήταν ασύμφορη τους οδηγεί στην επίθεση κατά κέρας.

προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας =Οι Αθηναίοι ακολουθούν την τακτική αυτή, διότι απέκλειε τον κίνδυνο περικύκλωσής τους από τις εχθρικές δυνάμεις, ενώ συγχρόνως τους παρείχε μεγάλη ευχέρεια διαφυγής.

Αξιοσημείωτη είναι η τόλμη αλλά και η μεγάλη ναυτική εμπειρία των Αθηναίων, οι οποίοι δεν ακολουθούν αμυντική τακτική αλλά επιτίθενται, παρά την αριθμητική ανωτερότητα των Πελοποννησίων.

κύκλον ταξαμένων αὐτῶν = Περιγράφεται η αντίδραση των Πελοποννησίων, οι οποίοι προσπαθούν να αποφύγουν την κατά κέρας επίθεση των Αθηναίων.

γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις = Οι Πελοποννήσιοι που αντιμετώπιζαν τους Κερκυραίους δεν πρέπει να ήταν πολύ μακριά από εκείνους που αντιμετώπιζαν τους Αθηναίους και έτσι μπόρεσαν να δουν ότι υπήρχε ο κίνδυνος να επαναληφθεί σε βάρος τους το πάθημα της Ναυπάκτου. Πρόκειται για αξιοπρόσεκτη αναφορά, καθώς εντάσσεται στις λίγες περιπτώσεις που ο Θουκυδίδης παρουσιάζει τους ανθρώπους να διδάσκονται από τα λάθη (δικά τους ή άλλων) του παρελθόντος .

μὴ ὅπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο = Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Θουκυδίδης (2.83-84) το καλοκαίρι του 429 π.Χ. στη ναυμαχία της Ναυπάκτου ο στρατηγός των Αθηναίων Φορμίων με 20 πλοία νίκησε τον αποτελούμενο από 47 πλοία στόλο των Πελοποννησίων, διότι με κατάλληλους ελιγμούς κατόρθωσε να προξενήσει σύγχυση στους αντιπάλους.

καὶ γενόμεναι ἀθρόαι αἱ νῆες = Συνενώθηκαν δηλαδή τα δύο τμήματα του πελοποννησιακού στόλου (20 πλοία που είχαν παραταχθεί εναντίον των Κερκυραίων + 33 πλοία που είχαν αντιταχθεί στα 12 αθηναϊκά = συνολικά 53 πελοποννησιακά πλοία).

τὰς τῶν Κερκυραίων... προκαταφυγεῖν = Οι Αθηναίοι υποχωρούν χωρίς βιασύνη, για να δώσουν τη δυνατότητα στους Κερκυραίους να καταφύγουν στο λιμάνι τους.

σχολῇ τε ὑποχωρούντων = Η τακτική της αργής υποχώρησης που ακολουθούν οι Αθηναίοι είχε ως στόχο να παρασύρει τους Πελοποννήσιους στην καταδίωξη των αθηναϊκών πλοίων, που, καθώς έπλεαν με βραδύτητα, δημιουργούσαν στους αντιπάλους τους την ψεύτικη ελπίδα ότι θα μπορούσαν να τα προφτάσουν. Με αυτήν την κίνηση αντιπερισπασμού οι Πελοποννήσιοι δε θα στρέφονταν κατά των Κερκυραίων, δίνοντας τους έτσι το χρόνο να επιστρέψουν ασφαλείς στο λιμάνι τους.

τοιαύτῃ γενομένῃ = Η περιγραφή της ναυμαχίας που προηγήθηκε, κατά την οποία ο Νικόστρατος ανακρούει πρύμνα, διατηρώντας άθικτη την παράταξή του και βοηθώντας συγχρόνως τους Κερκυραίους να υποχωρήσουν, αποκαλύπτει τις στρατηγικές του ικανότητες. Πράγματι ο Αθηναίος ναύαρχος διακρίνεται για την τόλμη του, τις ψύχραιμες επιλογές του, τη μεγάλη ναυτική του εμπειρία, την οξύτατη κρίση και την πολιτική του

ευστροφία τη συνδυασμένη με ανθρωπισμό. Πιο αναλυτικά ο Νικόστρατος κατόρθωσε να αναχαιτίσει με 12 μόλις πλοία 53 εχθρικά, να προστατεύσει την αποχώρηση των αποδιοργανωμένων Κερκυραίων, να διατηρήσει το στόλο του αλώβητο και να διασφαλίσει τα αθηναϊκά συμφέροντα στο νησί, εμποδίζοντας ουσιαστικά τους Σπαρτιάτες να πραγματοποιήσουν την προσχεδιασμένη τους απόβαση στην Κέρκυρα. Η πολιτική ευφυία και ο ανθρωπισμός που επιδεικνύει στην περίσταση αυτή ο Νικόστρατος δε συναντιέται σε κανέναν άλλο Αθηναίο, με μόνη ίσως εξαίρεση τον Περικλή, ο οποίος φαίνεται ότι διέθετε το είδος της μεγαλοφροσύνης που η συμπεριφορά του Νικόστρατου αφήνει να διαφανεί. Έχει μάλιστα υποστηριχθεί η άποψη πως αν στην Αθήνα είχαν υπάρξει λίγοι ακόμα σαν και τον Νικόστρατο —αν για παράδειγμα ο Αλκιβιάδης πραγματικά κατείχε τις αριστοκρατικές αρετές που ισχυριζόταν ότι διέθετε— τότε θα ήταν πλησιέστερη στην αλήθεια η άποψη πως μόνη αυτή (ενν. η Αθήνα) δεν προκαλούσε αγανάκτηση ούτε στον εχθρό, όταν αυτός κακοπάθαινε απ' αυτήν, ούτε στον υπήκοο μεμψιμοιρία, διότι τάχα εξουσιαζόταν από ανάξιους (2.41.3).

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 76-78

1. Να εντοπίσετε στα κεφ. 77-78 τα αλλεπάλληλα λάθη τακτικής που σημείωσαν οι Κερκυραίοι στη ναυτική τους αναμέτρηση με τους Λακεδαιμόνιους. Πού, κατά τη γνώμη σας, οφείλονται;

2. Να συζητήσετε τον αντίκτυπο που είχε η εμφάνιση του σπαρτιατικού στόλου στην ψυχολογία των δημοκρατικών Κερκυραίων.

3. Να εξηγήσετε την τακτική με την οποία οι Αθηναίοι κατόρθωσαν να αντιμετωπίσουν την αριθμητική υπεροχή των αντιπάλων τους και να πλήξουν τον εχθρικό στόλο (3.78).

4. Να χαρακτηρίσετε τον επικεφαλής του αθηναϊκού στόλου Νικόστρατο με βάση: α) τους πολεμικούς χειρισμούς του συνολικά κατά τη διάρκεια της ναυμαχίας και β) τη συμπεριφορά του προς τον αποδιοργανωμένο κερκυραϊκό στόλο.

5. ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς πολεμίοις... ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων· να συγκρίνετε την τακτική των Σπαρτιατών (2.11.9) και των Αθηναίων (2.89.9), όπως περιγράφονται από το Θουκυδίδη στα κείμενα του παραθέματος. Σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε από τη σύγκριση αυτή;

«Ακολουθείτε τους αρχηγούς σας όπου σας οδηγούν τηρώντας αυστηρή πειθαρχία και υπακούοντας αμέσως στις διαταγές. Τίποτε δεν είναι ωραιότερο και ασφαλέστερο από έναν στρατό καλά πειθαρχημένο» (2.11.9).

«Σεις πάλι θα πρέπει να μένετε κοντά στα καράβια σας, σε πλήρη τάξη, και να είσαστε έτοιμοι να εκτελέσετε κάθε παράγγελμα, επειδή ο εχθρικός στόλος είναι πολύ κοντά. Όταν αρχίσει η ναυμαχία, θα πρέπει προπάντων να πειθαρχείτε και να τηρείτε απόλυτη σιωπή. Τούτο έχει μεγάλη σημασία στις συγκρούσεις και ιδίως στις ναυμαχίες» (2.89.9).
(Μετάφραση Α. Βλάχος)

6. Στα κεφάλαια 76-78 να εντοπίσετε τα ουσιαστικά: α) συνηρημένα β' κλίσης, β) όλα της γ' κλίσης, γ) τα ανώμαλα, δ) τα αττικόκλιτα και να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις τους και στους δύο αριθμούς.

7. οὐδεὶς κόσμος (77.2): Να γραφεί η συνεκφορά στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών.

8. Στο Κεφ. 78 να επισημάνετε τους ρηματικούς τύπους που ανήκουν σε συνηρημένα ρήματα και να γράψετε α) το γ' ενικό ευκτικής του ενεστώτα, β) τα απαρέμφατα και τις μετοχές (και στα τρία γένη) ενεστώτα της ίδιας φωνής.

9. Να εντοπίσετε όλους τους τύπους αόρ. β' των Κεφ. 77-78 και: α) να τους μεταφέρετε στο γ' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στη φωνή που βρίσκονται, β) να τους αντικαταστήσετε χρονικά.

10. περιέπλεον (78.2): Να μεταφέρετε το ρήμα στο β' ενικό όλων των εγκλίσεων του ενεστώτα και στο γ' ενικό του παρατατικού. Ποια διαφορά έχει ο σχηματισμός των παραπάνω χρόνων του ρήματος από τα υπόλοιπα συνηρημένα σε -έω; Να γράψετε άλλα τρία ρήματα σε -έω που κλίνονται παρόμοια.

11. Να βρείτε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του Κεφ. 76, να αναγνωρίσετε το είδος της επιρρηματικής σχέσης που εκφράζουν και να μελετήσετε πόσο συνεισφέρουν στην καθαρότητα και στην ακρίβεια του θουκυδίδειου κειμένου.

12. οἱ δὲ πολλῷ... ἑξήκοντα ναῦς (77.1): Να βρείτε τους προσδιορισμούς της αιτίας στο κείμενο του οποίου σας δίνεται η αρχή και το τέλος. Τι παρατηρείτε;

13. Να εξηγήσετε τη σημασία των παρακάτω λέξεων και στη συνέχεια με τις λέξεις αυτές να σχηματίσετε σύντομες φράσεις στη ΝΕ: πλους, απόπλους, διάπλους, παράπλους, περίπλους.

14. Τρεις φορές στα υπό συζητηση κεφάλαια (76-78) ο ιστορικός χρησιμοποιεί μετοχές βασικών ρημάτων φόβου: πεφοβημένοι (77.1), φοβούμενοι (78.1), δείσαντες (78.2): α) Πού

αποσκοπεί. κατά τη γνώμη σας. αυτή η επανάληψη; β) Γιατί ο Θουκυδίδης επιλέγει να εκφράσει το συναίσθημα του φόβου και τις τρεις φορές με μετοχή; γ) Ποια η διαφορά στη σημασία των τύπων πεφοβημένοι-φοβούμενοι; (Διαφορετικοί χρόνοι του ίδιου ρήματος).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαια 79 - 80

Κείμενο

Επαναφορά εκτοπισμένων ολιγαρχικών

[79.1] Καὶ οἱ Κερκυραῖοι δείσαντες μὴ σφίσιν ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ὡς κρατοῦντες οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι, τούς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν ἐς τὸ Ἥραιον διεκόμισαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον.

Οι Πελοποννήσιοι διστάζουν να επιτεθούν στην πόλη

[2] Οἱ δ᾽ ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι κρατοῦντες τῇ ναυμαχίᾳ, τρεῖς δὲ καὶ δέκα ναῦς ἔχοντες τῶν Κερκυραίων ἀπέπλευσαν ἐς τὴν ἤπειρον, ὅθενπερ
[3] ἀνηγάγοντο. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον, καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ φόβῳ ὄντας καὶ Βρασίδου

παραινοῦντος, ὡς λέγεται, Ἀλκίδᾳ, ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος·

Απόβαση Πελοποννησίων στη Αευκίμμη
ἐπὶ δὲ τὴν Λευκίμμην τὸ ἀκρωτήριον ἀποβάντες ἐπόρθουν τοὺς ἀγρούς.

Οι Κερκυραίοι δημοκρατικοί προχωρούν σε διαπραγματεύσεις με τους αντιπάλους τους
[80.1] Ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεὴς γενόμενος μὴ ἐπιπλεύσωσιν αἱ νῆες, τοῖς τε ἱκέταις ᾖσαν ἐς λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις, καί τινας αὐτῶν ἔπεισαν ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι· ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριάκοντα προσδεχόμενοι τὸν ἐπίπλουν. [2] Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσου ἡμέρας δῃώσαντες τὴν γῆν ἀπέπλευσαν, καὶ ὑπὸ νύκτα αὐτοῖς ἐφρυκτωρήθησαν ἑξήκοντα νῆες Ἀθηναίων προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος·

Άφιξη αθηναϊκού στόλου με αρχηγό τον Ευρυμέδοντα
ἃς οἱ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ᾽ Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν ἀπέστειλαν καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους στρατηγόν.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ. 79

δείσαντες· δέδοικα ή δέδια = φοβούμαι

ὡς κρατοῦντες (ενν. τῇ ναυμαχίᾳ) = ως νικητές (στη ναυμαχία)

κρατοῦντες· κρατέω, -ῶ = νικώ, υπερισχύω

ἀναλάβωσιν· ἀναλαμβάνω = παίρνω πίσω, επανακτώ

νεωτερίσωσιν· νεωτερίζω = επιχειρώ εχθρική ενέργεια

διεκόμισαν· διακομίζω = μεταφέρω

οἱ δ' = οι Πελοποννήσιοι

κρατοῦντες τῇ ναυμαχίᾳ, (εναντιωμ. μετοχή εἰ καὶ ἐκράτουν, καίπερ κρατοῦντες τῇ ναυμαχίᾳ) = αν και ήταν νικητές στη ναυμαχία

ἐς τὴν ἤπειρον = δηλ. στα Σύβοτα

ὅθενπερ ἀνηγάγοντο = απ' όπου ακριβώς ξεκίνησαν

ἀνηγάγοντο· ἀνάγομαι = βγαίνω από το λιμάνι στην ανοιχτή θάλασσα

ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδέν μᾶλλον ἐπέπλεον = καθόλου περισσότερο δεν έπλεαν εναντίον της πόλης (οὐδὲν μᾶλλον· λιτότης)

ὄντας, αντί οὖσαν, διότι πόλιν = πολίτας = (σχήμα κατά σύνεσιν ή κατά το νοούμενο, βλ. Λ.Β. Μουμτζάκη, Συντακτικό της Αρχαίας ελληνικής, § 188, σ. 173)

καὶ Βρασίδου παραινοῦντος = αν και παρακινούσε (για επίθεση) ο Βρασίδας

ἰσοφήφου δὲ οὐκ ὄντος = χωρίς να έχει όμως ίση ψήφο

Κεφ. 80

ἀποβάντες· ἀποβαίνω = αποβιβάζομαι

ἐπόρθουν· πορθέω, -ῶ = ερημώνω, λεηλατώ, καταστρέφω

ὁ δῆμος... ἦσαν = μετά το περιληπτικό ουσιαστικό δήμος τέθηκε ρήμα πληθυντικού αριθμού

περιδεής <περί + δέος = περίφοβος, τρομοκρατημένος

ἐς λόγους ᾖσαν = άρχισαν διαπραγματεύσεις

τοῖς ἄλλοις = ενν. τους άλλους ολιγαρχικούς, εκτός απ' τους ικέτες

ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις = για το πώς θα σωθεί η πόλη (πλάγια ερώτηση)

ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι = να μπουν στα πλοία

προσδεχόμενοι· προσδέχομαι = περιμένω

ἐπίπλουν· ἐπίπλους = επίθεση

μέχρι μέσου ἡμέρας = μέχρι το μεσημέρι

δῃώσαντες· δῃόω, -ῶ = λεηλατώ, ερημώνω

ἐφρυκτωρήθησαν· φρυκτωρέω, -ῶ =δίνω σήμα με πυρσούς, αναγγέλλω με πυρσούς

προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος = ότι πλησίαζαν από τη Λευκάδα

προσπλέουσαι = κατηγορηματική μετοχή από το ἐφρυκτωρήθησαν (= ἐδηλώθησαν διὰ φρυκτῶν)

πυνθανόμενοι τὴν στάσιν = όταν πληροφορήθηκαν την εσωτερική αναταραχή

Θουκλέους = με συναίρεση από το Θεοκλέους, όπως και Θουκυδίδης, από θεός + κῦδος = δόξα

ερμηνευτικά σχόλια

§79

ὡς κρατοῦντες = Μολονότι οι Πελοποννήσιοι δεν μπόρεσαν να βλάψουν τον αθηναϊκό στόλο, θεωρούνται νικητές, διότι ανάγκασαν τα κερκυραϊκά πλοία να τραπούν σε φυγή και αιχμαλώτισαν 13 απ' αυτά.

τοὺς ἐκ τῆς νήσου = Πρόκειται για τους 400 ολιγαρχικούς που είχαν εκτοπισθεί στο νησί Βίδο (3. 75.5).

ἀναλάβωσιν ἤ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι = Οι Πελοποννήσιοι θα μπορούσαν να ελευθερώσουν τους 400 προαναφερόμενους ολιγαρχικούς και να δημιουργήσουν πολιτικές αναταραχές στην Κέρκυρα.

τούς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν... ἐφύλασσον = Με τη μεταφορά των 400 ολιγαρχικών από το Βίδο στο Ηραίο και με τη φύλαξη της πόλης τους προσπάθησαν οι Κερκυραίοι να εμποδίσουν τους δύο πιθανούς σκοπούς των Πελοποννησίων (δηλ. την απελευθέρωση των 400 ολιγαρχικών που κρατούνταν στο Βίδο και την υποκίνηση πολιτικής αναστάτωσης στο νησί).

οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι = Οι Πελοποννήσιοι δε στρέφονται εναντίον της Κέρκυρας, γεγονός

το οποίο ο Θουκυδίδης αποδίδει σε έλλειψη τόλμης.

τρεῖς δὲ καὶ δέκα ναῦς ἔχοντες τῶν Κερκυραίων = Προφανώς οι Πελοποννήσιοι κατόρθωσαν στη διάρκεια της ναυμαχίας να συλλάβουν 13 κερκυραϊκά πλοία, καθώς αυτά εφορμούσαν μεμονωμένα, άτακτα και χωρίς οργανωμένο σχέδιο και συντονισμένες κινήσεις εναντίον τους (3.77.1).

ὅθενπερ ἀνηγάγοντο = Ο πελοποννησιακός στόλος είχε ξεκινήσει από την Κυλλήνη και είχε προσορμιστεί, όπως προαναφέρθηκε, στα Σύβοτα.

οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον = Είχαν κωπηλατήσει το προηγούμενο βράδυ 40 η 45 μίλια από τη βάση τους στα Σύβοτα μέχρι την Κέρκυρα και πάλι πίσω. Επιπλέον είχαν ιδιαιτέρως καταπονηθεί από τη διεξαγωγή της ναυμαχίας και την καταδίωξη του αθηναϊκού στόλου. Έτσι θα ήταν πολύ δύσκολο να επιχειρήσουν το ίδιο εγχείρημα ξανά την επόμενη μέρα. Η Λευκίμμη όμως βρισκόταν πολύ πιο κοντά τους, καθώς απείχε μόλις 8-9 μίλια από τα Σύβοτα.

καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ... παραινοῦντος, ὡς λέγεται = Οι παράγοντες που ευνοούσαν την επίθεση ήταν: α) η σύγχυση και ο φόβος των Κερκυραίων και β) οι παραινέσεις του Βρασίδα. Αξιοσημείωτη είναι η προσθήκη της φράσης ὡς λέγεται. Ο Θουκυδίδης (που τρέφει θαυμασμό για το πρόσωπο του Βρασίδα) φαίνεται να

αμφιβάλλει για την απόλυτη αξιοπιστία της πηγής του, που ήταν μάλλον σπαρτιατική. Ωστόσο θεωρείται πιθανό ο αποφασιστικός και τολμηρός Βρασίδας πράγματι να υπέδειξε επίθεση εναντίον της πόλης της Κέρκυρας, πρόταση που όμως δεν έγινε δεκτή από τον Αλκίδα. Αξιοπερίεργη είναι πάντως η άτολμη στάση του τελευταίου, ο οποίος δίστασε να διατάξει νέα επίθεση κατά της πόλης, μολονότι οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί ήταν απόλυτα θετικές για μια τέτοια επιχείρηση και ο σύμβουλος του Βρασίδας τον προέτρεπε προς την ανάληψη επιθετικής πρωτοβουλίας. Ίσως ο Αλκίδας τήρησε στάση αναμονής ή δε θέλησε να καταπονήσει ακόμη περισσότερο τα ήδη εξαντλημένα πληρώματά του.

ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος= Ο Αλκίδας ως ναύαρχος και διοικητής μεγαλύτερης ναυτικής μοίρας είχε μεγαλύτερη εξουσία από το Βρασίδα, ο οποίος ήταν σύμβουλος του.

ἐπόρθουν τοὺς ἀγρούς = Απόλυτα δικαιολογημένη στρατιωτικά ενέργεια με διπλό σκοπό: τον ανεφοδιασμό των ίδιων και την καταστροφή των πόρων των αντιπάλων.

§80 ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεὴς γενόμενος...ἐσβῆναι = Οι δημοκρατικοί μπροστά στο απειλητικό ενδεχόμενο να δεχθούν επίθεση από τα εχθρικά πλοία αναγκάζονται να τηρήσουν συμβιβαστική στάση και να ακολουθήσουν πολιτική συνδιαλλαγής με τους αντιπάλους τους

ολιγαρχικούς. Η συμφιλιωτική συμπεριφορά και η έκκλησή τους για τη σωτηρία της πόλης είχαν απήχηση σε ορισμένους ολιγαρχικούς, οι οποίοι πείστηκαν να επανδρώσουν τα πλοία που θα αντιμετώπιζαν την επικείμενη πελοποννησιακή επίθεση.

ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριάκοντα = Με την πρώτη εμφάνιση του πελοποννησιακού στόλου οι Κερκυραίοι εξόπλισαν 60 πλοία (3.77.1) από τα οποία έχασαν τα 13 (3.79.2). Τώρα επανδρώνουν μόλις 30, μολονότι επιβιβάστηκαν σ' αυτά και ορισμένοι ολιγαρχικοί. Ο αριθμός των πλοίων είναι ωστόσο αρκετά ικανοποιητικός, αν ληφθεί υπόψη η εμφύλια διαμάχη, η επακόλουθη όξυνση των πολιτικών παθών και η προηγούμενη ήττα των Κερκυραίων στη ναυμαχία, γεγονός που ασφαλώς θα απέτρεπε και πολλούς δημοκρατικούς από το να επιβιβαστούν στα πλοία.

ἐφρυκτωρήθησαν ἑξήκοντα νῆες... =Κατά την αρχαιότητα η μετάδοση ειδήσεων και μηνυμάτων γινόταν με ημεροδρόμους στην ξηρά και με ταχύπλοα καράβια στη θάλασσα. Παράλληλα τη νύχτα χρησιμοποιούνταν συχνά οι φρυκτοί, δηλαδή πυρσοί αναμμένοι και τοποθετημένοι σε κορυφές βουνών, πύργους τειχών ή σε ειδικούς φρυκτωρικούς πύργους. Επρόκειτο για ένα είδος «οπτικού τηλέγραφου», με τον οποίο μεταβιβάζονταν όχι μόνο γενικές ειδήσεις (π.χ. ο ερχομός του εχθρού, η ύπαρξη άλλου κινδύνου κ.λπ.) αλλά και σήματα πολύ

συγκεκριμένα και ακριβή σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο σύστημα-κώδικα, που οι δέκτες τους ήταν σε θέση να αποκωδικοποιήσουν. Η συνεννόηση με τα φωτεινά αυτά σήματα ονομαζόταν «φρυκτωρία». Με τον τρόπο αυτόν πληροφορήθηκαν έγκαιρα οι Πελοποννήσιοι, αν όχι τον ακριβή αριθμό των εχθρικών πλοίων, (μολονότι κάτι τέτοιο δεν πρέπει να θεωρηθεί αδύνατο), οπωσδήποτε όμως την άφιξη ισχυρού αριθμητικά εχθρικού στόλου.

ἀπὸ Λευκάδος =Η απόσταση ανάμεσα στο νοτιότερο σημείο της Κέρκυρας ή τα Σύβοτα και τη Λευκάδα είναι περίπου 80 χλμ., επομένως πρέπει να υπήρχαν ενδιάμεσοι σταθμοί φρυκτωριών, ίσως στους Παξούς και στις εκβολές του Αχέροντα.

πυνθανόμενοι τὴν στάσιν = Οι Αθηναίοι πληροφορήθηκαν τις ταραχές στην Κέρκυρα από την τριήρη που είχε φέρει δημοκρατικούς πρόσφυγες στην Αθήνα και από τους Κερκυραίους απεσταλμένους (3.71.2).

καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ Κέρκυραν μέλλουσας πλεῖν = Οι Αθηναίοι ασφαλώς δεν πληροφορήθηκαν ταυτόχρονα και τα δύο γεγονότα. Η μετοχή μελλούσας σημαίνει ότι, είτε οι Αθηναίοι έμαθαν εγκαίρως με την κατασκοπεία την αποστολή του Αλκίδα, είτε το πληροφορήθηκαν, όταν ο Αλκίδας, πλέοντας από την Κυλλήνη για την Κέρκυρα, πέρασε

αναγκαστικά κοντά από την Κεφαλλονιά και την Ιθάκη.

Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους = Πρόκειται για την πρώτη αναφορά του Θουκυδίδη στο διακεκριμένο αυτό στρατηγό, ο οποίος σκοτώθηκε στις Συρακούσες

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. **Προσπαθήστε να εξηγήσετε: 1) την τακτική του Αλκίδα, ο οποίος αν και νικητής της αναμέτρησης, δεν επιχείρησε να στραφεί εναντίον της πόλης της Κέρκυρας ούτε αμέσως μετά τη ναυμαχία ούτε την επόμενη μέρα, 2) τα πιθανά κίνητρα που υπαγόρευσαν αυτήν την τακτική.**

2. **Με βάση τα στοιχεία που σας παρέχουν τα 2 κεφάλαια (79, 80) να χαρακτηρίσετε τον Αλκίδα και το Βρασίδα.**

3. **Πώς ερμηνεύετε την έκκληση των δημοκρατικών για συμφιλίωση προς τους αντιπάλους τους ολιγαρχικούς (80.1);**

4. **Να βρείτε τις ονοματικές προτάσεις των δύο κεφαλαίων και να δικαιολογήσετε την εισαγωγή, την εκφορά και τη συντακτική τους θέση.**

5. **Να εντοπίσετε τις επιρρηματικές μετοχές των κεφαλαίων, να αναγνωρίσετε το είδος τους**

και να αναλύσετε 3 απ' αυτές στο αντίστοιχο είδος προτάσεων.

6. Να βρείτε τους ρηματικούς τύπους αόρ. β' του κειμένου και να τους μεταφέρετε: α) στο γ' ενικό και β' πληθυντικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στη φωνή που βρίσκονται, β) στο γ' ενικό οριστικής όλων των χρόνων στη φωνή που βρίσκονται.

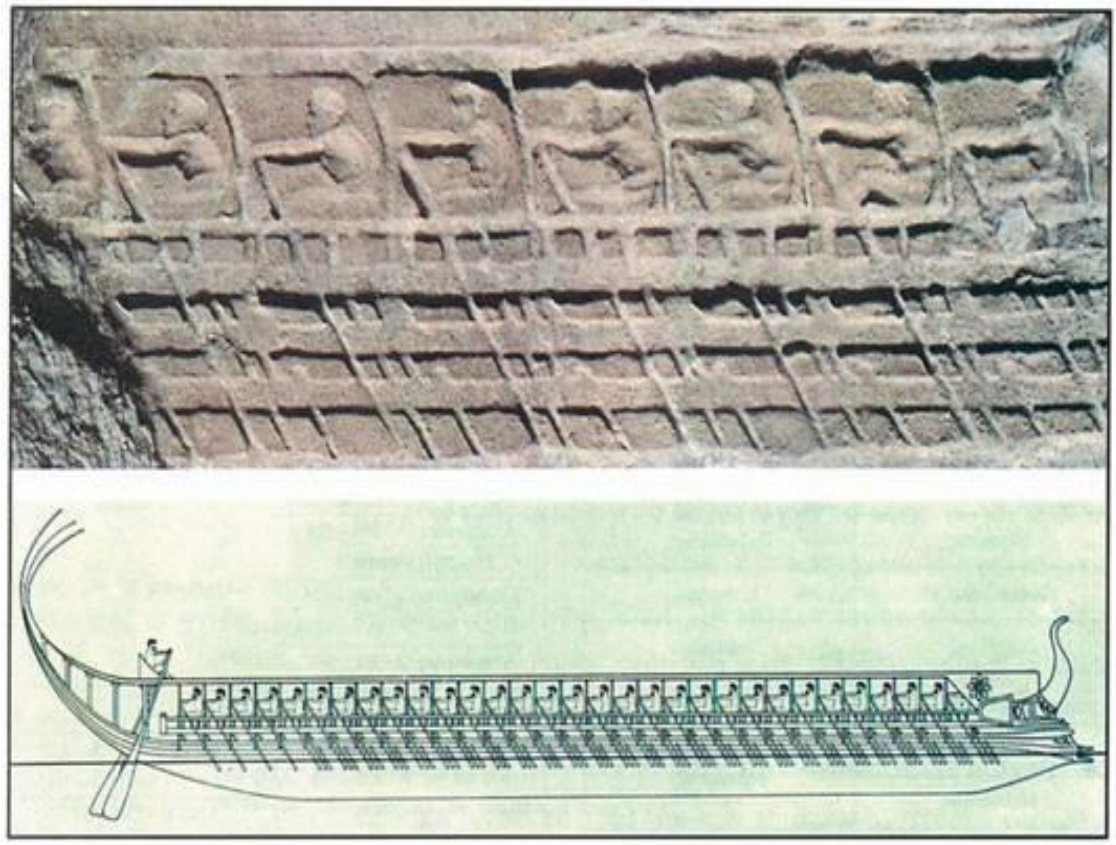
7. Να εντοπίσετε: α) τους τύπους συνηρημένων ρημάτων του κειμένου, β) τα υγρόληκτα ρήματα του κειμένου και να γράψετε το α' πληθυντικό πρόσωπο όλων των χρόνων της οριστικής των παραπάνω ρηματικών τύπων στη φωνή που βρίσκονται.

8. Να μεταφέρετε τις προτάσεις στην αρχαία ελληνική:
Οι Πελοποννήσιοι λεηλάτησαν μέχρι το μεσημέρι τη χώρα. Την επόμενη ημέρα οι νικητές στη ναυμαχία αποβιβάστηκαν στο ακρωτήριο και λεηλατούσαν τους αγρούς. Έπεισαν μερικούς να επανδρώσουν τα πλοία.

9. διεκόμισαν: Πώς σχηματίζεται ο μέλλοντας του ρήματος; Ξέρετε άλλες κατηγορίες ρημάτων που σχηματίζουν όμοια το μέλλοντά τους; Να κλίνετε το μέλλοντα ίδιας φωνής του ρήματος σε όλες τις εγκλίσεις. Τι παρατηρείτε;

10. ἀναλάβωσιν (79.1), παραινοῦντος (79.3), ἀποβάντες (79.3), περιδεής (80.1): Από το θέμα καθεμιάς λέξης που σας δίνεται να σχηματίσετε 5 λέξεις (απλές ή σύνθετες), με τις οποίες στη

συνέχεια να φτιάξετε όσο το δυνατόν περισσότερα ονοματικά σύνολα.

Αθηναϊκή τριήρης (αναθηματικό ανάγλυφο και αναπαράσταση) (Εκδοτική Αθηνών)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφαλαίο 81

Κείμενο

Οι Πελοποννήσιοι αποπλέουν μέσω Λευκάδας

[1] Οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι τῆς νυκτὸς εὐθὺς κατὰ τάχος ἐκομίζοντο ἐπ᾽ οἴκου παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὑπερενεγκόντες τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, ὅπως μὴ περιπλέοντες ὀφθῶσιν, ἀποκομίζονται.

Βαρβαρότητα και ακρότητες των δημοκρατικών

[2] Κερκυραῖοι δὲ αἰσθόμενοι τάς τε Ἀττικὰς ναῦς προσπλεούσας τάς τε τῶν πολεμίων οἰχομένας, λαβόντες τούς τε Μεσσηνίους ἐς τὴν πόλιν ἤγαγον πρότερον ἔξω ὄντας, καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι κελεύσαντες ἃς ἐπλήρωσαν ἐς τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἐν ὅσῳ περιεκομίζοντο, τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον· καὶ ἐκ τῶν νεῶν ὅσους ἔπεισαν ἐσβῆναι ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο, ἐς τὸ Ἥραιόν τε ἐλθόντες τῶν ἱκετῶν ὡς πεντήκοντα ἄνδρας δίκην ὑποσχεῖν ἔπεισαν καὶ κατέγνωσαν πάντων θάνατον.
[3] Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἱκετῶν, ὅσοι οὐκ ἐπείσθησαν, ὡς ἑώρων τὰ γιγνόμενα, διέφθειρον αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἀλλήλους, καὶ ἐκ τῶν δένδρων τινὲς ἀπήγχοντο, οἱ δ᾽ ὡς ἕκαστοι
[4] ἐδύναντο ἀνηλοῦντο. Ἡμέρας τε ἑπτά, ἃς

ἀφικόμενος ὁ Εὐρυμέδων ταῖς ἑξήκοντα ναυσὶ παρέμεινε, Κερκυραῖοι σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι ἐφόνευον, τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες τοῖς τὸν δῆμον καταλύουσιν, ἀπέθανον δέ τινες καὶ ἰδίας ἔχθρας ἕνεκα, καὶ ἄλλοι χρημάτων σφίσιν ὀφειλομένων ὑπὸ τῶν [5] λαβόντων· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη θανάτου, καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι, οὐδὲν ὅτι οὐ ξυνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω. Καὶ γὰρ πατὴρ παῖδα ἀπέκτεινε καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο καὶ πρὸς αὐτοῖς ἐκτείνοντο, οἱ δέ τινες καὶ περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ ἀπέθανον.

γλωσσικά σχόλια

ἐκομίζοντο· κομίζομαι = μεταφέρομαι, ταξιδεύω

ἐπ' οἴκου = προς την πατρίδα τους

παρὰ τὴν γῆν = κοντά στη στεριά

ὑπερενεγκόντες ὑπερφέρω τι = (μετα)φέρω κάτι πάνω από ένα σημείο. Γινόταν δε αυτό με τη βοήθεια μηχανημάτων, των «ὀλκῶν» (3.15.1), των καλουμένων αλλιώς και «φαλάγγων», «φαλαγγίων» ή «πάκτωνος»

ὅπως μὴ ὀφθῶσιν =ενν. ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων

ἀποκομίζομαι = αποσύρομαι, αποχωρώ, απομακρύνομαι

αἰσθόμενοι· αἰσθάνομαι = αντιλαμβάνομαι, εννοώ

οἰχομένας· οἴχομαι = έχω φύγει, «είμαι φευγάτος»

τούς τε Μεσσηνίους =δηλ. τους 500 του Νικόστρατου

περιεκομίζοντο = περιφέρομαι

τῶν ἐχθρῶν = δηλ. των ολιγαρχικών που έμειναν στην πόλη (3.80.1)

εἴ τινα λάβοιεν = ενν. ἐν τῇ πόλει. Η ευκτική δηλώνει επανάληψη

ἀπέκτεινον, ενν. οἱ ἐν τῇ πόλει·ἀποκτείνω= φονεύω

ἐκ τῶν νεῶν = συνάπτεται με το «ἐκβιβάζοντες»

ὅσους ἔπεισαν ἐσβῆναι = ενν. ἐς τὰς ναῦς

ἐκβιβάζοντες = ἐκβιβάζω (μέλλ. ἐκβιβῶ, συνήρ. κατά τα σε -άω, -ῶ), αποβιβάζω από το πλοίο

ἀπεχρῶντο· ἀποχρῶμαί τινα = σκοτώνω. Υποκείμενο ό δήμος (σχήμα κατά το νοούμενο)

δίκην ὑποσχεῖν· δίκην ὑπέχω =δικάζομαι

καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο

ἐκ τῶν δένδρων = ενν. τα οποία βρίσκονταν στο ιερό

ἀπήγχοντο· ἀπάγχομαι = απαγχονίζομαι (πβ. νεοελλ. άγχος, αγχόνη, απαγχονισμός)

ἀνηλοῦντο (ἀναλόομαι, -οῦμαι) = *ἀνήλουν*
ἑαυτοὺς ἢ σφᾶς αὐτοὺς = τερμάτιζαν τη ζωή τους

σφῶν αὐτῶν = γεν. διαιρετική = σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι = τούτους σφῶν αὐτῶν οἵ ἐδόκουν ἐχθροὶ εἶναι

τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες· ἐπιφέρω τινὶ =φέρω ως κατηγορία εναντίον κάποιου.

αἰτίαν = Ἐπιφέροντες μτχ. ενδοτ. (= εἰ καὶ ἐπέφερον). Η μετοχή ἐπιφέροντες αντί γεν. απόλ. ἐπιφερόντων (σχήμα ανακόλουθο)

τὸν δῆμον = τη δημοκρατία

καταλύουσιν = (αποπειρατ. ενεστ.), όσους προσπαθούσαν (ήθελαν) να καταλύσουν το δημοκρατικό πολίτευμα

ἀπέθανον = το ρ. ἀποθνῄσκω ως παθητ. του ἀποκτείνω, φονεύομαι (προτάχθηκε λόγω έμφασης)

καὶ ἄλλοι ἀπέθανον ὑπὸ τῶν λαβόντων = και άλλοι σκοτώθηκαν από τους οφειλέτες τους

πᾶσα ἰδέα κατέστη θανάτου = διαπράχθηκαν κάθε είδους φόνοι

καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι, οὐδὲν ὅτι οὐ ξυνέβη = και τίποτα δεν παραλείφθηκε που να μην έγινε, απ' όσα συνηθίζεται να γίνονται σε τέτοιες περιστάσεις

φιλεῖ = εδώ εἴωθε

ἐν τῷ τοιούτῳ, ενν. ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει =(δηλ. **ἐν τῇ στάσει**)

καὶ ἔτι περαιτέρω (ενν. ξυνέβη) = και ακόμα περισσότερα (υπερβολή)

ἀπεσπῶντο· ἀποσπάομαι, -ῶμαι = απομακρύνομαι

περιοικοδομηθέντες· περιοικοδομέομαι, -ούμαι = χτίζομαι, περιτειχίζομαι, περικλείομαι από τείχος

ερμηνευτικά σχόλια

Τῆς νυκτὸς εὐθὺς κατὰ τάχος ἐκομίζοντο
Ειρωνική αιχμή του Θουκυδίδη για το χρόνο και τον τρόπο φυγής των Πελοποννησίων. Η κρυφή αυτή αποχώρηση του Αλκίδα φανερώνει ανέντιμη συμπεριφορά (βλ. αντίστοιχη στάση του Αλκίδα στο 3.33.1). Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι τα 60 πλοία του Ευρυμέδοντα μαζί με τα 12 του Νικόστρατου και τα τριάντα των Κερκυραίων σχημάτιζαν μία ισχυρότατη ναυτική δύναμη, την οποία δύσκολα θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα 53 πελοποννησιακά πλοία.

καὶ ὑπερενεγκόντες τῶν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς
Ο Στράβων (10.452) μας πληροφορεί ότι αρχικά η Λευκάδα ήταν χερσόνησος της Ακαρνανίας. Οι Κορίνθιοι ήταν οι πρώτοι που κατά τον 7ο αι. π.Χ. έκαναν πορθμό τον ισθμό, μετατρέποντας έτσι τη χερσόνησο σε νησί. Στα χρόνια του Θουκυδίδη φαίνεται πως ο πορθμός είχε προσχωθεί και έτσι οι Κορίνθιοι αναγκάστηκαν να σύρουν τα πλοία τους για να περάσουν. Οι Αθηναίοι, όμως, πλέοντας προς την Κέρκυρα, δεν μπορούσαν να κάνουν το ίδιο, αφενός διότι η φύση του εγχειρήματος ήταν περισσότερο κοπιώδης από το να παρακάμψουν το νησί, αφετέρου διότι η Λευκάδα είχε ταχθεί με το μέρος των Σπαρτιατών. Έτσι ο Αλκίδας, γνωρίζοντας ότι πλησιάζει ο αθηναϊκός στόλος, αγνοώντας όμως πού ακριβώς μπορούσε να τον συναντήσει διέσχισε νύχτα ένα μέρος της

απόστασης των 90 χλμ. που χωρίζουν τη Λευκίμμη από τη Λευκάδα και αποφεύγοντας να κάνει το γύρο του νησιού έσυρε τα πλοία του πάνω στο στενό πέρασμα ξηράς.

λαβόντες τούς τε Μεσσηνίους
Είναι οι 500 Μεσσήνιοι που αποτελούσαν τα πληρώματα των πλοίων του Νικόστρατου (βλ. 3.75.1). Η είσοδος τους στην πόλη (**ἐς τὴν πόλιν ἤγαγον**) σκοπό είχε την ενίσχυση των δημοκρατικών και τον παράλληλο εκφοβισμό των ολιγαρχικών. Δεν αναφέρεται όμως από το Θουκυδίδη αν πήραν ενεργά μέρος στις θηριωδίες που ακολούθησαν.

καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι... λιμένα
Τα πλοία επανδρώθηκαν στο λιμάνι του Αλκίνου, κοντά στην αγορά, όπου βρισκόταν και το νεώριο. Στάλθηκαν δε στο Υλλαϊκό λιμάνι, διότι οι δημοκρατικοί το είχαν από την αρχή των γεγονότων υπό τον πλήρη έλεγχο τους, κυρίως όμως για να απομακρύνουν τους ευρισκόμενους στα πλοία ολιγαρχικούς από τους ομοϊδεάτες τους που βρίσκονταν στην αγορά και στο Ήραιο.

εἴ τινα λάβοιεν
Η φράση υποδηλώνει ότι οι ολιγαρχικοί, καταλαβαίνοντας τις πραγματικές προθέσεις των δημοκρατικών, είχαν κρυφτεί.

ἐν ὅσῳ περιεκομίζοντο
Δηλ. περιέπλεαν από το λιμάνι του Αλκίνου στο Υλλαϊκό λιμάνι.

ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο
Με λακωνική ακρίβεια ο Θουκυδίδης περιγράφει τη σκληρή και ανέντιμη συμπεριφορά των δημοκρατικών, οι οποίοι εξόντωσαν ακόμα κι εκείνους τους ολιγαρχικούς, που πείστηκαν να αγωνιστούν μαζί τους για τη σωτηρία της πατρίδας, ενάντια στους ομόφρονές τους.

κατέγνωσαν πάντων θάνατον
Έστησαν δηλ. μια παρωδία δίκης με προαποφασισμένο το καταδικαστικό για όλους αποτέλεσμα. Οι δημοκρατικοί εξαπατούν για δεύτερη φορά τους αντιπάλους τους, φανερώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο βαθύ πολιτικό αμοραλισμό και αναλγησία.

ὡς ἑώρων τὰ γιγνόμενα
Αναφορά σε όλα τα προηγούμενα, δηλ. και στο φόνο των ολιγαρχικών που είχαν επανδρώσει μαζί με τους δημοκρατικούς τα πλοία και στις εκτελέσεις που ακολούθησαν την προκατασκευασμένη δίκη και στη θανάτωση κάθε ολιγαρχικού που έπιαναν οι δημοκρατικοί.

διέφθειρον...ἀνηλοῦντο
Οι ολιγαρχικοί, συνειδητοποιώντας ότι δεν υπάρχει καμία ελπίδα σωτηρίας, προτίμησαν να θέσουν οι ίδιοι τέρμα στη ζωή τους, παρά να πέσουν στα χέρια των εχθρών τους. Ο Θουκυδίδης, χρησιμοποιώντας 3 ρήματα που δηλώνουν θάνατο, μεταδίδει το κλίμα της απόγνωσης των ολιγαρχικών και δημιουργεί συγχρόνως μία από τις πιο «σκληρές», έντονες αλλά και τραγικές εικόνες του έργου του.

ἡμέρας τε ἑπτά,... ὁ Εὐρυμέδων... παρέμεινε
Ο ιστορικός φαίνεται εδώ πως μέμφεται τον Ευρυμέδοντα και τον θεωρεί υπεύθυνο για την αλληλοσφαγή στην Κέρκυρα. Ο Ευρυμέδοντας με τα 60 πλοία του θα μπορούσε να πετύχει ό,τι πέτυχε ο Νικόστρατος με 12 πλοία, αλλά αυτός από αδιαφορία ή ανικανότητα δεν αναμείχθηκε. Για το Νικόστρατο δεν γίνεται περαιτέρω αναφορά. Το πιο πιθανό είναι ότι έφυγε για τη Ναύπακτο αμέσως μετά την άφιξη του Ευρυμέδοντα στο νησί, ή ότι η γνώμη του δεν είχε ισχύ, διότι ήταν κατώτερος από τον Ευρυμέδοντα. Αν είχε αναχωρήσει δεν πήρε τους Μεσσήνιους μαζί του. Ο Θουκυδίδης πάντως δεν τους αποδίδει ευθύνη ή συμμετοχή στις φρικαλεότητες της εμφύλιας διαμάχης στην Κέρκυρα.

τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες...λαβόντων
Οι δημοκρατικοί ισχυρίζονται ότι φονεύουν τους ολιγαρχικούς που αποπειράθηκαν να καταλύσουν τη δημοκρατία. Πίσω από το πρόσχημα αυτό κρύβονται τα πραγματικά κίνητρα της σφαγής, δηλ. η προσωπική έχθρα και τα χρέη.

πᾶσα τε ἰδέα κατέστη θανάτου
Η φράση αποτελεί ανακεφαλαίωση των προηγουμένων και εισαγωγή στη βαθιά ανατομία της ανθρώπινης ψυχολογίας και της παθολογίας του εμφύλιου πολέμου, που θα επιχειρήσει στα επόμενα κεφάλαια ο Θουκυδίδης.

καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι
Ο ιστορικός θεωρεί πως όσα συνέβησαν στην Κέρκυρα αποτελούν συνήθη φαινόμενα, που παρατηρούνται πάντοτε σε συνθήκες εμφύλιου σπαραγμού.

οὐδὲν ὅ,τι οὐ συνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω
Πρόκειται για υπερβολή που αποσκοπεί σε συναισθηματική διέγερση του αναγνώστη.

καὶ γὰρ πατὴρ... ἀπέθανον
Σε συνθήκες εμφύλιας διαμάχης διασαλεύεται η φυσική τάξη των πραγμάτων, καθώς ακόμη και η πατρική αγάπη και στοργή προς τα παιδιά αντικαθίσταται από πράξεις ωμότητας. Κάθε έννοια ηθικής, δικαιοσύνης, γραπτού ή άγραφου νόμου αλλά και ανθρωπιάς καταλύεται.

καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν... ἐκτείνοντο
Πρόκειται για βάναυση καταπάτηση του άγραφου ηθικού νόμου, που όριζε ότι οι ικέτες ήταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα.

ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ
Το μέρος είναι άγνωστο. Οι άνδρες που κλείστηκαν εκεί πέθαναν από πείνα.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Να επισημάνετε και να σχολιάσετε τις αντιστοιχίες (κοινά σημεία) που υπάρχουν στο 3. 81 του Θουκυδίδη και σ' ένα γράμμα του Λίνκολν (Οκτώβριος 1863) που αναφέρεται στην έκρηξη βίας στην πολιτεία του Μιζούρι. «Αμέσως η ειλικρίνεια αμφισβητείται και τα κίνητρα δέχονται επίθεση. Όταν έρχεται στ' αλήθεια ο πόλεμος, το αίμα ζεσταίνεται και το αίμα χύνεται. Η σκέψη αναγκάζεται να πέσει σε σύγχυση. Η απάτη γεννοβολάει και προοδεύει. Η εμπιστοσύνη πεθαίνει και καθολική καχυποψία βασιλεύει. Ο κάθε άνθρωπος αισθάνεται την παρόρμηση να σκοτώσει το γείτονά του, μήπως σκοτωθεί πριν απ' αυτόν. Εκδίκηση και αντεκδίκηση ακολουθούν. Κι όλα αυτά, όπως είπαμε προηγουμένως, μπορούν να συμβούν ανάμεσα σε τίμιους ανθρώπους· αλλά αυτά δεν είναι όλα. Κάθε βρωμερό πουλί βγαίνει απ' τη φωλιά του και κάθε σιχαμερό ερπετό σηκώνει κεφάλι. Κι αυτά προσθέτουν το έγκλημα στη σύγχυση. Αυστηρά μέτρα που θεωρούνται αναγκαία, αλλά οπωσδήποτε σκληρά, τέτοιοι άνθρωποι τα κάνουν χειρότερα με την κακοδιοίκηση. Φόνοι για παλιές αντιζηλίες και φόνοι για χρήματα γίνονται κάτω απ' όποιο μανδύα θα ταίριαζε καλύτερα με την περίπτωση. Όλα αυτά παρέχουν επαρκή αιτιολογία για όσα έγιναν στο Μιζούρι και δε χρειάζεται να αποδοθούν στην αδυναμία ή την κακία κανενός στρατηγού». (Το παράθεμα στο Finley, Θουκυδίδης, σ. 188).

2. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι ο Θουκυδίδης, στο βαθμό τουλάχιστον που η αυστηρή αντικειμενικότητά του τού το επιτρέπει, εκφράζει στο έργο του μέριμνα για την ηθική πλευρά των ανθρώπινων πράξεων, ευαισθησία και συναισθήματα που τα μεταδίδει στον αναγνώστη με ένταση και ιδιαίτερο πάθος. Μπορείτε να βρείτε στοιχεία που επιβεβαιώνουν τις απόψεις αυτές στο κεφ. 81;

3. Πού αποσκοπεί κατά τη γνώμη σας η συσσωρευτική περιγραφή φόνων στην τελευταία παράγραφο (§5) του κεφ. 81;

4. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους που δηλώνουν τις ενέργειες των Κερκυραίων δημοκρατικών στο γ' ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής, χρησιμοποιώντας φράσεις του κειμένου.

5. Να γράψετε 5 ουσιαστικά της ΝΕ σύνθετα-παράγωγα του ρ. λαμβάνω και να σχηματίσετε με το καθένα σύντομες φράσεις.

6. «καὶ γὰρ πατὴρ παῖδα ἀπέκτεινε» Να μεταφέρετε τη φράση στον άλλο αριθμό.

7. Να αναγνωρίσετε τις αναφορικές αντωνυμίες του κειμένου και να κλίνετε δύο από αυτές στα τρία γένη ενικού και πληθυντικού αριθμού.

8. Να εντοπίσετε τις μετοχές του κειμένου και να τις χαρακτηρίσετε.

9. Να εντοπίσετε τους προσδιορισμούς που αναφέρονται στα ρήματα που δηλώνουν θάνατο και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο λόγο.

θέματα για συζήτηση

Να παρουσιάσετε ένα ολοκληρωμένο «πορτραίτο» του Νικόστρατου και του Ευρυμέδοντα (να λάβετε υπόψη σας την πολεμική τακτική, τη γενικότερη συμπεριφορά και το χαρακτήρα του καθενός) και να προχωρήσετε σε σύγκριση των δύο ανδρών.

Να παρουσιάσετε τα φοβερά γεγονότα που διαδραματίζονται στο Κεφ. 81 σαν σημερινοί ρεπόρτερς εφημερίδων ή ραδιοτηλεοπτικών σταθμών. (Μία γοργή σύνδεση με τα προηγούμενα είναι απαραίτητη, προκειμένου να κατατοπίσετε τους αναγνώστες ή ακροατές σας για τις δυσμενείς εξελίξεις στην πολιτική ζωή της Κέρκυρας). Προσπαθήστε στη συνέχεια να μεταφέρετε το σύντομο ρεπορτάζ σας στα αρχαία ελληνικά, αξιοποιώντας το λεξιλόγιο του οικείου κεφαλαίου.

Να συζητήσετε την επέμβαση του ξένου παράγοντα και τις συνέπειές της στην πολιτική ζωή της Κέρκυρας. Μπορείτε να αναφέρετε ανάλογα παραδείγματα από τη σύγχρονη ελληνική ή παγκόσμια πολιτική σκηνή;

Να συζητήσετε την ακόλουθη άποψη: «Μπορούμε να δεχτούμε σήμερα ότι το πολιτικό

αίτιο που δίνει ο Θουκυδίδης, η "επιθυμία της εξουσίας" -η **ἀρχή**, όπως τη λέει ο ίδιος-, που εδράζεται στην πλεονεξία και τη φιλοδοξία της ανθρώπινης φύσης, είναι το πρωταρχικό αίτιο; Ή ότι η μονοδιάστατη αυτή μεταφυσική ερμηνεία της Ιστορίας δεν είναι εύκολα παραδεκτή στην εποχή μας; Πόσο μπορεί να αγνοηθεί ο οικονομικοκοινωνικός παράγοντας και κυρίως οι αντιθέσεις που προέρχονται απ' αυτόν και η πάλη των τάξεων; Δύσκολα θα έβρισκε κανείς σήμερα σοβαρό ιστορικό, οποιασδήποτε ιδεολογικής ή πολιτικής απόχρωσης, που να αμφισβητούσε την πρωταρχική σημασία του παράγοντα αυτού. Στην περίπτωσή μας πάντως ο εμφύλιος πόλεμος των Κερκυραίων, που χρησίμεψε ως αφορμή στον Θουκυδίδη για την ανάλυσή του, αφήνει να αναδυθεί ο παράγοντας αυτός σε όλη του τη μεγαλοπρέπεια. Ολοφάνερα πρόκειται για ταξική πάλη: Δύο διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, μια πολυαριθμότερη και φτωχιά και μια πιο ολιγάριθμη και πλούσια, συγκρούονται. Και η "επιθυμία για εξουσία" της μιας πάνω στην άλλη δεν φαίνεται να έχει άλλη βάση από τα οικονομικά της συμφέροντα, που δεν είναι απλή πλεονεξία, αλλά ένας πραγματικός αγώνας για επιβίωση. Όσα γίνονται τις παραμονές του πολέμου αυτού, η δίκη κυρίως των **ὀλίγων** και ο φόβος τους για οικονομικό αφανισμό, οδηγούν την ερμηνεία σε αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση». (Χρήστου Χρηστίδη, Προτάσεις για μια ευχάριστη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο,

Μέρος β', σσ. 242-243). Να τεκμηριώσετε τη σύμφωνη ή αντίθετη δική σας άποψη με συγκεκριμένες αναφορές στα κεφάλαια που διδαχθήκατε.

Ο Θουκυδίδης στο 1. 22 γράφει: «τις πράξεις που έγιναν στον πόλεμο δε θεώρησα άξιό μου να τις πληροφορηθώ απ' οποιονδήποτε έτυχε να βρίσκεται εκεί, ούτε όπως μου φαινόταν πιθανό να έγιναν· αλλά τα εξέτασα λεπτολόγα, και κείνα που είδα με τα μάτια μου, και όσα έμαθα από άλλους, κοσκινίζοντάς τα με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια. Όλ' αυτά βρέθηκαν με πολύν κόπο, γιατί όσοι παραστάθηκαν σε μια μάχη δεν έλεγαν ο καθένας τα ίδια πράγματα, αλλά σύμφωνα με όσα θυμόταν ο καθένας, και με την προτίμηση του προς τη μια ή την άλλη μερίδα. Κι' όταν ακούει κανείς την ιστορία, ίσως δε φαίνεται τόσο ευχάριστο ότι δε μοιάζει με παραμύθι· όσοι όμως θέλησαν να εξετάσουν την καθαρή αλήθεια των όσων έγιναν, και εκείνον που μέλλουν κάποτε να ξαναγίνουν, όπως είναι η φύση των ανθρώπων ή τα ίδια ή παρόμοια, θα μου φτάσει αν αυτοί τα κρίνουν ωφέλιμα. Γιατί το έργο μου έχει συγγραφεί περισσότερο για να τόχουν οι άνθρωποι αιώνιο χτήμα τους παρά σαν αγώνισμα για να τ' ακούσει κανείς μία μόνο φορά» (Μετάφραση Έλλης Λαμπρίδη). Τηρεί ο ιστορικός τις βασικές αυτές μεθοδολογικές του αρχές στην αφήγηση της εμφύλιας διαμάχης στην Κέρκυρα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένα παραδείγματα από το κείμενο.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 82

Μετάφραση

Γενική θεώρηση των φοβερών αποτελεσμάτων των στάσεων στις Ελληνικές πόλεις

[1] Σ' αυτές τις ακρότητες έφτασε ο εμφύλιος πόλεμος και προκάλεσε μεγάλη εντύπωση, γιατί ήταν ο πρώτος που έγινε. Αργότερα μπορεί κανείς να πη ότι ολόκληρος ο Ελληνισμός συνταράχτηκε, γιατί παντού σημειώθηκαν εμφύλιοι σπαραγμοί. Οι δημοκρατικοί καλούσαν τους Αθηναίους να τους βοηθήσουν και οι ολιγαρχικοί τους Λακεδαιμονίους. Όσο διαρκούσε η ειρήνη δεν είχαν ούτε πρόφαση, αλλά ούτε την διάθεση να τους καλέσουν για βοήθεια. Με τον πόλεμο, όμως, καθεμιά από τις αντίπαλες πολιτικές παρατάξεις μπορούσε εύκολα να βρη ευκαιρία να προκαλέση εξωτερική επέμβαση για να καταστρέψη τους αντιπάλους της και να ενισχυθή η ίδια για ν' ανατρέψη το πολίτευμα. [2] Οι εμφύλιες συγκρούσεις έφεραν μεγάλες κι αμέτρητες συμφορές στις πολιτείες, συμφορές που γίνονται και θα γίνωνται πάντα όσο δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου, συμφορές που μπορεί να είναι βαρύτερες ή ελαφρότερες κ' έχουν διαφορετική μορφή ανάλογα με τις περιστάσεις. Σε καιρό ειρήνης και όταν ευημερή ο κόσμος και οι πολιτείες, οι άνθρωποι είναι ήρεμοι γιατί δεν τους πιέζουν ανάγκες φοβερές.

Αλλ' όταν έρθη ο πόλεμος που φέρνει στους ανθρώπους την καθημερινή στέρηση, γίνεται δάσκαλος της βίας κ' ερεθίζει τα πνεύματα του πλήθους σύμφωνα με τις καταστάσεις που
[3] δημιουργεί. Ο εμφύλιος πόλεμος, λοιπόν, μεταδόθηκε από πολιτεία σε πολιτεία. Κι όσες πολιτείες έμειναν τελευταίες, έχοντας μάθει τι είχε γίνει αλλού, προσπαθούσαν να υπερβάλουν σ' επινοητικότητα, σε ύπουλα
[4] μέσα και σε ανήκουστες εκδικήσεις. Για να δικαιολογούν τις πράξεις τους άλλαζαν ακόμα και την σημασία των λέξεων. Η παράλογη τόλμη θεωρήθηκε ανδρεία και αφοσίωση στο κόμμα, η προσωπική διστακτικότητα θεωρήθηκε δειλία που κρύβεται πίσω από εύλογες προφάσεις και η σωφροσύνη προσωπίδα της ανανδρείας. Η παραφορά θεωρήθηκε ανδρική αρετή, ενώ η τάση να εξετάζωνται προσεκτικά όλες οι όψεις ενός ζητήματος θεωρήθηκε πρόφαση για
[5] υπεκφυγή. Όποιος ήταν έξαλλος γινόταν ακουστός, ενώ όποιος έφερνε αντιρρήσεις γινόταν ύποπτος. Όποιον επινοούσε κανένα τέχνασμα και πετύχαινε, τον θεωρούσαν σπουδαίο, κι όποιον υποψιαζόταν σύγκαιρα και φανέρωνε τα σχέδια του αντιπάλου, τον θεωρούσαν ακόμα πιο σπουδαίο. Ενώ όποιος ήταν αρκετά προνοητικός, ώστε να μην χρειαστούν τέτοια μέσα, θεωρούσαν ότι διαλύει το κόμμα και ότι είναι τρομοκρατημένος από την αντίπαλη παράταξη. Με μια λέξη, όποιος πρόφταινε να κάνη κακό πριν από άλλον, ήταν άξιος επαίνου, καθώς κ' εκείνος που παρακινούσε στο κακό όποιον δεν είχε σκεφτή

[6] να το κάνη. Αλλά και η συγγένεια θεωρήθηκε χαλαρότερος δεσμός από την κομματική αλληλεγγύη, γιατί οι ομοϊδεάτες ήσαν έτοιμοι να επιχειρήσουν ό,τιδήποτε, χωρίς δισταγμό, και τούτο επειδή τα κόμματα δεν σχηματίστηκαν για να επιδιώξουν κοινή ωφέλεια με νόμιμα μέσα, αλλά, αντίθετα, για να ικανοποιήσουν την πλεονεξία τους παρανομώντας. Και η μεταξύ τους αλληλεγγύη βασιζόταν περισσότερο στην συνενοχή τους παρά στους όρκους τους στους [7] θεούς. Τις εύλογες προτάσεις των αντιπάλων τις δέχονταν με υστεροβουλία και όχι με ειλικρίνεια για να φυλαχτούν από ένα κακό αν οι άλλοι ήσαν πιο δυνατοί. Και προτιμούσαν να εκδικηθούν για κάποιο κακό αντί να προσπαθήσουν να μην το πάθουν. Όταν έκαναν όρκους για κάποια συμφιλίωση, τους κρατούσαν τόσο μόνο όσο δεν είχαν την δύναμη να τους καταπατήσουν, μη έχοντας να περιμένουν βοήθεια από αλλού. Αλλά μόλις παρουσιαζόταν ευκαιρία, εκείνοι που πρώτοι είχαν ξαναβρεί το θάρρος τους, αν έβλεπαν ότι οι αντίπαλοι τους ήσαν αφύλαχτοι, τους χτυπούσαν κ' ένοιωθαν μεγαλύτερη χαρά να τους βλάψουν εξαπατώντας τους, παρά χτυπώντας τους ανοιχτά. Θεωρούσαν ότι ο τρόπος αυτός όχι μόνο είναι πιο ασφαλής αλλά και βραβείο σε αγώνα δόλου. Γενικά είναι ευκολώτερο να φαίνωνται επιδέξιοι οι κακούργοι, παρά να θεωρούνται τίμιοι όσοι δεν είναι δόλιοι. Οι περισσότεροι άνθρωποι προτιμούν να κάνουν το κακό και να θεωρούνται έξυπνοι, παρά να είναι καλοί και να

[8] τους λένε κουτούς. Αιτία όλων αυτών ήταν η φιλαρχία που έχει ρίζα την πλεονεξία και την φιλοδοξία που έσπρωχναν τις φατρίες ν' αγωνίζωνται με λύσσα. Οι αρχηγοί των κομμάτων, στις διάφορες πολιτείες, πρόβαλλαν ωραία συνθήματα. Ισότητα των πολιτών από την μια μεριά, σωφροσύνη της αριστοκρατικής διοίκησης από την άλλη. Προσποιούνταν έτσι ότι υπηρετούν την πολιτεία, ενώ πραγματικά ήθελαν να ικανοποιήσουν προσωπικά συμφέροντα και αγωνίζονταν με κάθε τρόπο να νικήσουν τους αντιπάλους τους. Τούτο τους οδηγούσε να κάνουν τα φοβερώτερα πράματα επιδιώκοντας να εκδικηθούν τους αντιπάλους τους, όχι ως το σημείο που επιτρέπει η δικαιοσύνη ή το συμφέρον της πολιτείας, αλλά κάνοντας τις αγριότερες πράξεις, με μοναδικό κριτήριο την ικανοποίηση του κόμματος τους. Καταδίκαζαν άνομα τους αντιπάλους τους ή άρπαζαν βίαια την εξουσία, έτοιμοι να κορέσουν το μίσος τους. Καμιά από τις δύο παρατάξεις δεν είχε κανέναν ηθικό φραγμό κ' εκτιμούσε περισσότερο όσους κατόρθωναν να κρύβουν κάτω από ωραία λόγια φοβερές πράξεις. Όσοι πολίτες ήταν μετριοπαθείς θανατώνονταν από την μια ή την άλλη παράταξη, είτε επειδή είχαν αρνηθή να πάρουν μέρος στον αγώνα είτε επειδή η ιδέα και μόνο ότι θα μπορούσαν να επιζήσουν προκαλούσε εναντίον τους τον φθόνο.
(Μετάφραση: Αγγελος Βλάχος)

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 83

Μετάφραση

Αναξιοπιστία των όρκων

[1] Έτσι οι εμφύλιοι σπαραγμοί έγιναν αιτία ν' απλωθή σ' όλο τον ελληνικό κόσμο κάθε μορφή κακίας και το ήθος, που είναι το κύριο γνώρισμα της ευγενικής ψυχής, κατάντησε να είναι
[2] καταγέλαστο κ' εξαφανίστηκε. Ο ανταγωνισμός δημιούργησε απόλυτη δυσπιστία και δεν υπήρχε τρόπος που να μπορή να την διαλύση, ούτε εγγυήσεις ούτε όρκοι φοβεροί. Όλοι, όταν επικρατούσαν, ξέροντας ότι δεν υπήρχε ελπίδα να κρατηθούν μόνιμα στην εξουσία, προτιμούσαν, αντί να δώσουν πίστη στους αντιπάλους τους, να πάρουν τα μέτρα τους για να μην πάθουν οι ίδιοι.

Επικρατούν οι διανοητικά κατώτεροι

[3] Τις περισσότερες φορές επικρατούσαν οι διανοητικά κατώτεροι. Φοβόνταν την δική τους ανεπάρκεια και την ικανότητα των αντιπάλων τους κ' έτσι, για να μην νικηθούν στην συζήτηση και για να μην πέσουν θύματα των όσων οι άλλοι θα επινοούσαν, δεν είχαν κανένα δισταγμό να προχωρήσουν σε βίαιες πράξεις.
[4] Όσοι, πάλι, περιφρονούσαν τους αντιπάλους τους, νόμιζαν ότι μπορούσαν σύγκαιρα να καταλάβουν τα σχέδιά τους. Θεωρούσαν ότι δεν ήταν ανάγκη να

μεταχειριστούν βία για τα όσα μπορούσαν, καθώς νόμιζαν, να πετύχουν με τις ραδιουργίες τους. Έτσι, τις περισσότερες φορές, δεν φυλάγονταν και οι αντίπαλοι τους τους αφάνιζαν.
(Μετάφραση: Άγγελος Βλάχος)

ασκήσεις

1. **Πώς εξηγεί ο Θουκυδίδης στο 3.82 τη σταδιακή επέκταση των εμφύλιων πολέμων σε όλες τις ελληνικές πόλεις;**

2. **Γιατί ο Θουκυδίδης στο 3.82.2 αποδίδει στον πόλεμο το χαρακτηρισμό «δάσκαλος της βίας» (βίαιος διδάσκαλος); Να γράψετε ένα κείμενο στο οποίο να αναλύετε τη δική σας άποψη σχετικά με την κρίση αυτή του ιστορικού.**

3. **Να παρακολουθήσετε στο 3.82 τη σταδιακή «μεταμόρφωση» των ανθρώπινων συμπεριφορών, που πριν από τον εμφύλιο, θεωρούνταν αρετές, σε σοβαρά ελαττώματα στη διάρκειά του. Συζητήστε διεξοδικά τους προβληματισμούς που σας δημιουργεί το κείμενο και προσπαθήστε στη συνέχεια να εξηγήσετε την ηθική αλλοίωση και την ανατροπή των παραδεδομένων αξιών που επιφέρει ο πόλεμος.**

4. Να επισημάνετε στο 3.82 τα σημεία, όπου εκφράζεται ο σαρκασμός και η ειρωνεία του Θουκυδίδη.

5. Γιατί ο Θουκυδίδης αναφέρει την αλλοίωση του νοήματος των λέξεων (3.82.4) ως μία από τις πιο ολέθριες συνέπειες των εμφυλίων πολέμων;

6. Πώς αλλοιώνεται το νόημα και η βαρύτητα του όρκου σε συνθήκες εμφυλίου πολέμου (3.82.27);

7. «Οι περισσότεροι άνθρωποι προτιμούν να κάνουν το κακό [...] τους λένε κουτούς» (3.82.7): Ισχύει, κατά τη γνώμη σας, η ψυχολογική αυτή παρατήρηση του ιστορικού;

8. Πού αποδίδει ο Θουκυδίδης την αιτία των εμφυλίων πολέμων και των συμφορών που αυτοί επιφέρουν στο ανθρώπινο γένος; Συμφωνείτε με τις παρατηρήσεις του ιστορικού;

Επιγραφή με ονοματα “ερμοκοπιδών” (Μουσείο Αρχαίας Αγοράς)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

Θουκυδίδου Ιστορίαι
(Κ.Διαλησμά-Ε.Κουτρουμπέλη)

Βιβλίο 1……6

Βιβλίο 3……109

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.